TARİH

DERS NOTLARI

RAMAZAN YETGİN

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

Türk kelimesi ;türeyen,çoğalan,miğfer,güçlü,erdemli,olgun anlamına gelir.Türk kelimesi Çin,Bizans,Arap, Pers(İran) kaynaklarında geçer.

TÜRK GÖÇLERİNİN NEDENLERİ

- Çin ve Moğol baskısı
- Kuraklık (iklim değişikliği)
- Yeni yerler görme isteği
- Nüfusun artması
- Türk cihan hâkimiyeti iddiası
- Boylar arası mücadele
- Göç eden bir boyu diğerininde takip etmesi

TÜRK GÖÇLERİNİN SONUÇLARI

- Kültürel etkileşim yaşanmıştır.
- Göç eden Türklerin dil ve din yapısında değişiklikler olmuştur.
- Türk tarihinin bir bütün içinde incelenmesi zorlaşmıştır.
- Gidilen bölgelerde Türkler devlet kurmuşlardır.
- ✓ Bilinen ilk Türk boyu İskitler'dir. Günümüzde Rusya'da yaşayan **Yakut Türkleri** İskitlerin torunları olarak kabul edilir. **Bozkırın Kuyumcuları** olarak bilinirler.
- ✓ Bilinen ilk Türk devleti ise Asya Hun Devleti'dir.

ASYA HUN DEVLETİ

- Başkenti Ötüken'dir. Türklerin milli başkentidir.
- En bilinen hükümdarı Mete Han'dır.
- Türk tarihinde bütün Türk boylarını bir bayrak altında toplayan ilk devlettir.
- Mete Han bulduğu onluk sistem sayesinde kalabalık ve düzensiz Çin ordularını mağlup edip onları vergiye bağlamıştır.(Milli benliklerini kaybetmemek kalabalık Çin nüfusu içinde asimile olmamak için)
- Metehan 'ın ölümünden sonra devlet ikiye ayrılmıştır.

KAVİMLER GÖÇÜ SONUÇLARI

- Doğu imparatorluğu ikiye ayrıldı.
- Avrupa'nın bugünkü milletleri oluştu.
- Avrupa da Hristiyanlık yayıldı.
- Avrupa da feodalite rejimi (derebeylik)ortaya çıktı.
- Avrupa Hun devleti kuruldu.
- İlk Çağ kapandı Orta çağ açıldı.

AVRUPA HUN DEVLETİ

- En önemli hükümdarı Attila'dır.
- Attila Doğu Roma üzerine yaptığı seferler sonucu bu devleti Margos ve Anatolyus Antlaşmaları ile vergiye bağladı. Daha sonra ise Roma'ya kadar gelmiştir. Ancak;
- ✓ **Papa'nın ricası,**
- ✓ **Doğu'da Sasani tehlikesinin bulunması,**
- ✓ **Roma'nın Hıristiyanlarca kutsal kabul edilmesi,**
- ✓ **Batının gücünü kırdığına inanması** gibi sebeplerden dolayı Roma'yı almaktan vazgeçti.
- Atilla'ya bu olaydan sonra Hıristiyanlar tarafından **Tanrı'nın Kamçısı** unvanı verildi. Ayrıca Almanların Nibelungen Destanı'nda Attila " **Etzel**" olarak geçmektedir. Nibulengen destanı Hun-Burgond mücadelesini anlatmaktadır.

AVARLAR (JUAN JUAN)

- İstanbul'u kuşatan ilk Türk devletidir.(Sasaniler ile birilikte)
- Avarlar Hunlar gibi hem Orta Asya'da hemde Avrupa da devlet kurmuşlardır.

PEÇENEKLER

- Devlet kuramamışlardır.
- 1071 Malazgirt Savaşı sırasında taraf değiştirerek savaşın kazanılmasını sağlamışlardır.
- Bizans'ta ücretli askerlik yapmışlardır.

KUMANLAR

- Oğuzlar ile yaptıkları mücadeleler Dede Korkut hikâyelerine, Ruslarla yaptıkları mücadelelerle İgor destanına konu olmuştur.

SİBİRLER

- Bugünkü Sibirya'ya adını veren Türk boyudur. Sibir veya Sabar "**Yolundan sapan**" demektir.

BULGARLAR

- İtil Bulgarları: İslamiyeti kabul ettiler. **İlk Müslüman Türk Devleti'dir**.(Almış Han zamanında)(2015 Müfredat Değişikliğidir.)
- Tuna Bulgarları: Hıristiyanlığı kabul ettiler. Çar Unvanını kullanan ilk Türk devletidir.

ORTA ASYA'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ VE BOYLARI

KÖKTÜRKLER

- ✓ Kurucusu Bumin Kağan'dır.İl kağan Unvanıyla başa geçmiştir.
- ✓ Türk adıyla kurulmuş ilk Türk devletidir.
- ✓ Orta Asya'dan Bizans'a ilk elçi gönderen (yani ilk diplomasiyi başlatan) devlettir. Elçinin adı Manyak'tır.
- ✓ Asya Hunları'ndan sonra Orta Asya'da siyasi birliği kuran ikinci Türk devletidir.
- ✓ İpek yoluna hâkim olabilmek için Akhunlar'a karşı Sasanilerle, Sasaniler'ekarşı Bizans'la işbirliği yapmıştır. Zamanla Çin Devleti tarafından yıkılmışlardır.

Bu esaret döneminde Çin e karşı ilk istiklal hareketini Kürşad başlatmıştır.(İlk milli istiklal ayaklanmasıdır.)
Kürşad'dan hariç **Nişufu** denilen bir askerde isyan etmiştir.

KUTLUKLAR (II.KÖKTÜRK)

- ✓ Orhun Abideleri bu devletin zamanında yazılmıştır.
- ✓ Batılıların "**Türklerin Bismarc'ı**" dedikleri **Vezir Tonyukuk** bu dönemde yetişmiştir.

UYGURLAR

- ✓ Türk tarihinde ilk kez din değiştiren devlettir. (Budizm,Manihaizm)
- ✓ İlk defa yerleşik hayata geçen Türk devletidir.
- ✓ Zamanla savaşçılık özelliklerini kaybettiler.
- ✓ Harf hareketli matbaayı kullandılar.
- ✓ Türk tarihinde ilk defa kütüphane kurdular.
- ✓ İlk örgün eğitim kurumlarını oluşturdular.
- ✓ İlk defa Türk tiyatrosunun temelleri attılar. Yine şan, opera ve pandomim sanatlarında ileri gittiler.
- ✓ Moğolları devlet yönetiminde etkilediler. Moğollar Uygurlar için " **Hocam**" ifadesini kullanmışlardır.
- ✓ Töreleri yazılı hale getirdiler.
- ✓ Türk tarihinde bankacılığın temellerini attılar.
- ✓ Çinlilerin Uygur veya Tatar tuzu olarak nitelendirdikleri **Nişadır** denilen madeni kullandılar.

KIRGIZLAR

- ✓ Dünyanın en uzun destanı olan Manası oluşturdular.
- ✓ Cengiz Han'a itaat eden ilk Türk devletidir.
- ✓ Ölülerini yakan tek Türk kavmidir.

OĞUZLAR

- ✓ Büyük ve Anadolu Selçuklu ile Osmanlı yı kuran boydur.
- ✓ Müslüman olanınaTürkmen denir.
- ✓ Oğuz adından ilk defa Orhun Abideleri'nde bahsedilir.
- ✓ Hristiyan Oğuza "Uz" denir. Günümüzde Uzlar Romanya'nın Dobruca bölgesinde **Gagauz Türkleri** olarak yaşamlarını sürdürmektedir.

KARLUKLAR

- ✓ İslamiyeti kabul eden ilk Türk boyudur
- ✓ Karahanlılar devletinin kurulmasında ve Talas Savaşı'nın kazanılmasında etkili olmuşlardır.

HAZARLAR

- ✓ Museviliği kabul eden ilk ve son Türk devletidir.
- ✓ **Kürk Yolu**'nu kullanarak zenginleşmişlerdir.
- ✓ Ordularına ücretli askerler almışlardır.
- ✓ Hazar denizine ismini vermişlerdir.
- ✓ Yaşadıkları döneme **Hazar Barış Çağı** denilmiştir.
- ✓ Müslüman Araplarla savaşarak İslamiyet'in Kafkasya da yayılmasını bir süreliğine engellediler.
- ✓ Hazarların içinde yaşayan Müslümanları yönetenlere **Hazz** adı verilmiştir.
- ✓ Günümüzde Polonya'da Karaim veya Karaçay Türkleri olarak varlıklarını sürdürmektedirler

TÜRGİŞLER

- ✓ Baga Tarkan kendi adına para bastırdı.
- ✓ Hazarlar gibi MüslümanAraplarla savaşarak İslamiyet'in Orta Asya'da yayılmasını bir süreliğine engellediler.

AKHUNLAR (EFTALİTLER)

- ✓ Afganistan'da kurulmuştur.İranlılar tarafından **Eftalit** olarak isimlendirilmişlerdir.
- ✓ Bir süre İpek yoluna hakim olmuşlardır.Hindistan bölgesine ilk egemen olan Türk devletidir.

BAŞKURTLAR

✓ 1736-39 yılları arasında Rusya'ya başkaldırmışlardır. Günümüzde Rusya'ya bağlı Başkurdistan Devleti olarak yaşamlarını sürdürmektedir.

İSLAM ÖNCESİ KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

1. DEVLET YÖNETİMİ

➢ **HÜKÜMDAR**

✓ **Sembolleri**

- Otağ (çadır)
- Nevbet (davul)
- Örgün(taht)
- Asa
- Kotuz (sorguç)
- Ordu
- Toy (ziyafet)
- Kama
- Kemer
- Tuğ (sancak)
- Yay
- Kılıç

✓ **Unvanları**

- Kağan
- Hakan
- Han
- Erkin
- İlig
- İdikut
- İlteber
- İlteriş
- Yabgu

- Tanhu
- Şanyü

✓ **<u>Hükümdarın görevleri</u>**

- Ülkenin bağımsızlığını korumak
- Kurultaya başkanlık etmek
- Törelerin değişmesi için kurultaya istek göndermek
- Ordunun başında sefere çıkmak
- Töreleri uygulamak

Gök tanrının hükümdarı donattığı yetkiler:

✓ Kut: Siyasi Küç (güç): Askeri Ülüş (ülüg): Ekonomik kuvvet

2. <u>DEVLET GÖREVLİLERİ</u>

✓ **Ayuki:**hükümet
✓ **Ayguci:**vezir
✓ **Apa:**sivil yönetici
✓ **Tudun:**vergi memuru
✓ **Tamgacı:** yazıcı
✓ **Ağılığ:**hazineden sorumlu
✓ **Tarkan:**komutan
✓ **Sübaşı:** Oğuzlar'da komutan
✓ **Yargan:**yargıç
✓ **Yarlığ:**hakanın emri
✓ **Tigin:**hükümdarın oğlu
✓ **Ataman (İnanç)(İnal)** Tiginlerin eğitiminde sorumlu devlet görevlisi.
✓ **Şad:**hanedan üyesi komutan
✓ **Tutuk:**askeri vali
✓ **Otacı:**tabip
✓ **Böri:**kağan muhafızları

3. <u>İKİLİ TEŞKİLAT (FEDERATİF DEVLET ANLASYIŞI)</u>

Batı: Yabgu batı kanadı sorumlusu **Doğu:** Hakan
Federatif devlet anlayışı bulunur. Yanibatı içişlerinde serbest dış işlerinde doğuya bağlıdır.

4. <u>KURULTAY (TOY,KENGEŞ)</u>

✓ Hükümdarı seçer ve törelere uymayan hükümdarları görevinden azleder.
✓ Hükümdarın isteği ile töreleri değiştirir.
✓ Savaş barış antlaşma gibi devlet ve toplumsal kararlar alır.

Üyeleri şunlardır;

- Hakan
- Hatun: Elçi kabul eder, asker ve sarayı var, devleti yönetir.
- Hanedan üyeleri
- Boy beyleri
- İleri gelenler
- Komutanlar

Kurultay'a katılan tüm üyelere **Toygun**adı verilir.

5. <u>HUKUK</u>

✓ Sözlü hukuk kurallarına töre denir.
✓ Töreleri yazıya geçiren Uygurlar'dır.
✓ Töreler hakanın isteği ile kurultayın kararıyla değişir.
✓ Göçebe yaşamdan dolayı hapis cezaları kısadır.

- ✓ Töreye hakan da dâhil herkes uymak zorundadır.

6. <u>SOSYAL HAYAT</u>

- ✓ Managomi tipi evlilikler görülür
- ✓ Halkın kaldığı çadırlara **yurt** adı verilir
- ✓ Toplumsal sıralama şöyledir.(Yukarıdan aşağıya)
- İl :devlet
- Budun :millet
- Boy:bod
- Urug:sülale
- Oguş :aile

<u>Göçebe yaşamın sonuçları;</u>

- ✓ Savaşçılık özelliği artmıştır.
- ✓ Yazı geç kullanılmıştır.
- ✓ Sınıf farklılıkları görülmez.
- ✓ Hayvan üslubu kullanılır.
- ✓ Mimari bulunmaz.
- ✓ Sanat eserleri taşınabilir malzemeden yapılır.
- ✓ Hapis cezaları kısadır.

7. <u>DİN VE İNANIS</u>

- ✓ **DİNLER**
- Gök tanrı
- Hrıstiyan
- Musevilik
- Maniheizm
- İslamiyet
- Budizm
- ✓ **İNANÇ**
  - Atalar kültü: Öldükten sonra ataları ziyaret etme.
  - Doğalar kültü: Doğadaki bazı varlıkların kutsal olduğuna inanma.
  - Şamanizm : Büyü,sihir.
  - Totem :
- ✓ **KAVRAMLAR**
- Kült: İnanç
- Kurgan: Mezar
- Balbal: Mezartaşı (bengütaş)(Akkoyunlular ve Karakoyunlular bu geleneği sürdürmüşlerdir.)
- Kam(baksı): Din adamı
- Şaman: Din adamı
- Tamu: Cehennem
- Uçmağ: Cennet
- Eşük: Kefen
- Yuğ: Cenaze töreni

8. ORDU

Onlu sistem sıralaması

- On takım onbaşı
- Yüz bölük yüzbaşı

- Bin tabur binbaşı
- Onbin tümen tümenbaşı

Türklerin onlu sistemi kullanılmasıyla beraber hemen hemen bütün Türk ve dünya devletleri bu sistemi kullandı.

- Türkler dünyayı ençok askerlik alanında etkiledi.
- Ordu-millet anlayışı bulunur.
- Savaş öncesi düşmanın durumunun öğrenilmesi amacıyla Yelmeadı verilen keşif birlikleri gönderilir.
- Ordu, Hilal (turan),Sahte Ricat (geri çekilme) Kurt Kapanı ve Pusu taktikleri kullanmıştır.

9. EKONOMİ

PARA	CİNSİ	DEVLET
Yarmak	Bez	Köktürkler
Kamdu	Bez	Köktürkler
Kuanpoyu	Bez	Uygurlar
Çav	Kağıt	Uygurlar
Böz	Bez	Uygurlar

Not: Türk tarihinde parayı ticarette bir değişim aracı olarak kullanan ilk devlet Köktürkler'dir.

10. SANAT

- ✓ Minyatür
- ✓ Fresko:duvar resmi (Bu resimle uğraşanlara Bedizci denir.)
- ✓ Çadırcılık
- ✓ Dokumacılık
- ✓ Halıcılık
- ✓ Maden işlemeciliği
- ✓ Çinicilik
- ✓ Heykel(balbal taşlarının yontulması)

11. YAZI DİL VE EDEBİYAT

- ✓ Alfabe;
- Köktürk (Orhon)
- Uygur
- Çin
- Soğd (İran)
- Kiril
- Fars
- Arap
- Latin

✓ **EDEBİYAT**

YAZILI EDEBİYAT

1.ORHUN ABİDELERİ

- 8.yy yazılmıştır.
- Moğolistan'da bulunur.
- Türk tarihi ve edebiyatının ilk yazılı örneğidir.
- W.Thomsen tarafından okunmuştur.
- Hükümdarın halka karşı görevleri anlatılır.
- Vezir Tonyukuk (725)Bilge Kağan (732) ve Kültigin (735) adına Yollug Tigin tarafından dikilmiştir.
- İlk Türk tarihçisi ve yazarı vezir Tonyukuk'dur.

- Runik yazı çeşidindeki işaretler kullanılmıştır
- Bir tarafı Türkçe bir tarafı Çince'dir.
- Kutluklar zamanında dikilmiştir.

2.Şine Uşu ,Karabalgasun Moyen-Çur ve Taryat (Terhin): Uygurlara aittir.

3.Yenisey Yazıtları: Kırgızlara aittir.

SÖZLÜ EDEBİYAT

- ✓ Sav: Atasözü
- ✓ Koşuk: Kopuz (saz) eşliğinde söylenen şarkılar)
- ✓ Sagu: Ağıt
- ✓ Hikaye : Dede korkut (Oğuz –Kıpçak mücadelesi)

- ✓ **Destanlar**
  - ALPER TUNGA/ŞU :İSKİTLER
  - ERGENEKON/BOZKURT:KÖKTÜRKLER
  - OĞUZ KAĞAN:ASYA HUN
  - TÜREYİŞ VE GÖÇ :UYGURLAR
  - ATTİLLA /SİHİRLİ GEYİK:AVRUPA HUN
  - MANAS : KIRGIZLAR

<u>İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ</u>

TALAS SAVAŞI:

Orta Asya'ya egemen olabilmek için Çinliler ile Abbasiler arasında yapılan savaşı Karlukların yardımı ile Abbasiler kazanmıştır.

-Bu savaş sonunda Abbasilerin hoşgörüsünden etkilenen Karluklar topluca İslamiyet'e girdi. Bu olay Türk-İslam tarihinin başlangıcı sayılır.

-Ayrıca ilk defa kağıt Çin dışında Semerkant'ta (Şehirlerin şahı) üretimine başlanmıştır.

<u>ORTA ASYA DA KURULAN İLK MÜSLĞMAN TÜRK DEVLETLERİ</u>

- ➢ **KARAHANLILAR**
- ✓ Orta Asya'da kurulan ilk Müslüman Türk devletidir.
- ✓ Satuk Buğra Han (Abdülkerim) zamanında İslamiyet devletin resmi dini haline geldi.
- ✓ Yöneticisi ve halkı tamamen Türk'tür.
- ✓ Resmi dilleri Türkçe'dir.
- ✓ Türk tarihinin ilk sistemliposta teşkilatını kurdular.
- ✓ İlk Türk-İslam medresesini yaptılar. (Tamgaç Buğra Han zamanında yapılan Semerkant Medresesi.)
- ✓ Dünyanın ilk burslu öğrencilik sistemini başlattılar.
- ✓ İlk Türk –İslam hastanesini (Bimarhane)yaptılar.
- ✓ İlk defa gulam sistemini uyguladılar.
- ✓ İlk Türk-İslam edebi eserlerini verdiler.
- ✓ Ribat adı verilen kervansaraylar yaptılar.

- ➢ **GAZNELİLER**
- ✓ Afganistan'ın Gazne kentinde kuruldu.
- ✓ Kurulduğu yerden ismini almıştır.
- ✓ En önemli hükümdarı Gazneli Mahmut'tur.
- ✓ Abbasileri Şii Büveyhoğlu tehlikesinden kurtardığı için halife tarafından kendisine **Sultan** unvanı verildi.
- ✓ Hindistan'a 17 sefer yaparak İslamiyet yaydı. Böylece Hindistan'daki kast sistemi zayıfladı. Bugünkü Pakistan ve Bangladeş devletinin Müslüman olmasında etkili oldu. Bu seferlerin dördüne Biruni'de katılmıştır. Bunun üzerine Sultan Mahmut Biruni için " **Sarayımın en değerli hazinesi**." demiştir.
- ✓ 1037 Serash 1038 Nesa ve 1040 Dandanakan Savaşı sonucu Selçuklulara yenilip yıkılma sürecine girmiştir.

MISIRDA KURULAN TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

- **TOLUNOĞULLARI**

✓ Mısırda kurulan ilk Türk İslam devletidir. (Abbasilerden ayrılıp yine Abbasiler tarafından yıkılmıştır.)
✓ Yöneticileri Türk halkı Arap olduğu için çabuk yıkıldılar.
✓ **Maristan** adında hastaneler inşa ettiler.
NOT: Abbasilerin zayıflamasıyla ortaya çıkan küçük devletçiklere **Tevaif mülük** denir.

- **İHŞİTLER(AKŞİTLER)**

✓ Kutsal topraklara (hicaz) egemen olan ilk Türk-İslam devletidir.
✓ İhşid; "**Prens**" demektir.Akşit ise "**Nur yüzlü**" demektir.

- **EYYUBİLER**

✓ 1187 yılında Hıttin savaşıyla haçlıları mağlup edip Mısır a egemen olmuşlardır. Eyyubilerde yetişmiş en ünlü tıp bilgini **İbni Meymun**'dur. Ayrıca Avrupalı şövalyeler arma sistemlerini Eyyubiler'den almışlardır.

- **MEMLÜKLER**

✓ Veraset sistemi tek değişik olan Türk devletidir.(Her komutan sultan olabilir.)
✓ 1260 Ayn Calud ve 1277 Elbistan savaşları ile Moğolları dünyada ilk defa yendiler.
✓ 1258 yılında İlhanlı devletinin Abbasileri yıkmasıyla halifelik Memlüklere geçmiştir.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ

✓ Oğuzların KınıkTürklerinin kolu tarafından kuruldu
✓ 1040 Dandanakan savaşı sonrası İran'da kuruldu. Yurt bulmak için Anadolu'ya keşif hareketlerinde bulundu
✓ 1048 yılında Bizans devleti savaşı olan Pasinler savaşı kazanıldı
✓ 1055 Bağdat seferine çıkan Tuğrul Bey Şii Büvehyoğullarını yıktı.(Doğunun ve batının sultanı unvanı Tuğrul beye verildi.)
✓ 1058 Abbasi halifesi törenle siyasi yetkilerini Tuğrul Bey e devretti. İslam'ın koruyuculuğu Türklere geçti.
✓ 1064 Sultan Alparslan Hıristiyanlarcakutsal kabul edilen Ani şehrini fethederek halifeden "**Ebul Feth**" (fetihlerin babası) unvanını almıştır.
✓ 1071 Sultan Alparslan ile Romen Diyojen arasında Malazgirt Savaşı yapıldı.

MALAZGİRT SAVAŞININ SONUÇLARI

✓ Anadolu'nun kapısı Türklere açıldı.(1176 Miryakefalon Savaşı ile Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşti.
✓ Türkiye tarihi başladı.
✓ Türkleri tek başına yenemeyeceğini anlayan Bizans Avrupalı devletlerden yardım isteyerek Haçlı seferlerine neden olmuştur.
✓ Anadolu'da ilk Türk devletleri kurulmuştur.
✓ İlk defa bir Bizans imparatoru Türklere esir düşmüştür.
✓ Bizans da paralı askerlik yapan Peçenekler ve Uzlar Selçuklular tarafına geçmiştir. Buda savaşın kazanılmasında önemli rol oynamıştır

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİNİN YIKILMA NEDENLERİ

✓ Haşhaşilik hareketinin ortaya çıkması (Bâtınilik faaliyeti)(Hasan Sabbah hareketi (Hasan Sabbah dünyanın ilk teröristi sayılır.)
✓ Abbasilerin gizli faaliyetleri
✓ Oğuzların devlete küsmesi
✓ Taht kavgaları
✓ 1141 yılında Karahitaylar ile yapılan Katvan Savaşı'nın kaybedilmesi
✓ Melik ve atabeylerin bağımsızlık çalışmaları

ANADOLUDA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ (DSMAÇ)

- **DANİŞMENTLİLER**

- ✓ Sivas ve Tokat çevresinde kuruldu.
- ✓ Kayseri Ulu camii
- ✓ Tokat Çukur Medrese (2014'te bulundu.)
- ✓ Yağıbasan medresesi (Niksar/Tokat)(Anadolu'da kurulan ilk medresedir.)
- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'ni en çok uğraştıran beyliktir.
- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti son verdi.

➢ **SALTUKLULAR**

- ✓ Erzurum ve çevresinde kuruldu.
- ✓ Anadolu da kurulan ilk Türk devletidir.
- ✓ Mama hatun türbesi
- ✓ Tepsi minare
- ✓ Üç kümbetler
- ✓ Kale camii
- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti son verdi.

➢ **MENGÜCEKLİLER**

- ✓ Erzincan ve Divriği çevresinde kuruldu.
- ✓ Divriği Ulu Camii ve Külliyesi
- ✓ Mengücekliler zamanında Davut Şah döneminin bilim insanı Muvaffakidün Abdüllatif (Tıp,fizik,bilim insanı)Erzincan sarayında yaşamıştır.)
- ✓ Mengücek eserleri **Erzincan Depremleri yüzünden çoğu günümüze gelmemiştir**.

➢ **ARTUKLULAR**

- ✓ Mardin, Diyarbakır, Batmançevresinde kuruldu.
- ✓ Hasankeyf
- ✓ Kızıltepe ulu camii
- ✓ Malabadi köprüsü
- ✓ Semanın medresesi
- ✓ Hüsreviye medresesi
- ✓ Koçhisar ulu camii
- ✓ Necmeddin külliyesi
- ✓ Hatuniye medresesi
- ✓ Robotik ve sibernetik biliminin kurucusu **El Cezeri** (İbnül İzz) bu dönemde yaşamıştır.
- ✓ Ünlü seyyah **Marco Polo** Artuklar Devleti'ni ziyaret etmiştir.
- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti son verdi.

➢ **ÇAKA BEYLİĞİ**

- ✓ İzmir ve çevresindekuruldu.
- ✓ İlk Türk denizcisi Çakan Bey'dir.
- ✓ 1081 yılında kurduğu deniz kuvvetleri günümüzde D.K.K'nın kuruluş yıl dönümü olarak kutlanır.

<u>İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ KÜLTÜR VE MEDENİYETİ</u>

1. DEVLET YÖNETİMİ

A. HÜKÜMDAR

➢ **SEMBOLLERİ (HÜKÜMDARLIK ALAMETLERİ)**

- ✓ OTAĞ
- ✓ NEVBET
- ✓ TUĞ (SANCAK)
- ✓ KOTUZ(SORGUÇ)
- ✓ YAY ÖRGİN
- ✓ HUTBE
- ✓ HİLAT(HEDİYE)

- ✓ TIRAZ(ELBİSE)
- ✓ ÇETR (ŞEMSİYE)
- ✓ MENŞUR(HALİFE ONAYII
- ✓ BERAT(ATAMA ONAYI)
- ✓ PARA BASTIRMA
- ✓ ASA
- ➢ **UNVANLAR**
- ✓ KARA
- ✓ İLİG
- ✓ ERKİN
- ✓ MELİK
- ✓ SULTAN
- ✓ SULTAN-I AZAM
- ✓ BEY
- ✓ HAN
- ✓ HAKAN

B. SARAY GÖREVLİLERİ

- Candar: Sarayı ve hükümdarı korur.
- Silahtar: Hükümdarın silahıyla ilgilenir.
- Çaşnigir: Hükümdarın yiyecekleriyle ilgilenir
- Hansalar: Hükümdarın sofrasıyla ilgilenir.
- Emir-i şikar: Hükümdara av partileri tertip eder.
- Camedar: Hükümdarın kıyafetleriyle ilgilenir.
- Şarapdar: Hükümdarın içecekleriyle ilgilenir.
- Taştdar: Hükümdarın temizlik işleri ile ilgilenir.
- **Hacip:**Hükümdar ve vezirden sonra gelen en yetkili kişidir.Hükümdar ile hükümet ,hükümdar ile halk arasındaki bağları kurar,elçileri kabul eder,törenleri düzenler,uygun gördüklerini divan-ı mezalime çıkarır.En bilgili hacibe "**Has Hacip** veya **Hacibülhüccab**" denir.

C. Devlet görevlileri

- Amid: Sivil yönetici (şehirlerdeki mülki idareci)
- **Amil :**Vergi toplayankişi
- Şıhne: Askeri vali
- Muhtesib: Belediye işlerinden sorumlu
- Melik (tigin): Hükümdarın oğlu
- Atabey(ataman): Hükümdarın eğitiminden sorumlu komutan

D. DİVAN-I SALTANAT (DANIŞMA MECLİSİ)

- Devlet ve toplumun sorunlarının tartışılıp karara bağlandığı yerdir.
- Başında sultan bulunur. Sultan yoksa Naip başkanlık eder. Son söz hükümdara aittir.
- Bu divana bağlı alt divanlar şunlardır;

- ✓ Divan-ı arz(ceyşül arz): Askerlik le ilgili işlemleri yapar başında,**emri arz** vardır.
- ✓ Divan-ı tuğra-i (inşai): Yazışmalara bakar başında **tuğrai** vardır.
- ✓ Divan-işraf (denetim): Denetim yapar ancak ordu hukuk denetlemez başında **müşrifi memalik**(memleketin denetçisi) bulunur.
- ✓ Niyabet-i saltanat:Hükümdarın olmadığı zamanlar toplanır.
- ✓ Divan-ı istifa(düzenlemek) :ekonomi ile işleri yapar başında **müstevfi** bulunur.
- ✓ Divan-ı mezalim: Zalimdenzulüm görenlerin divanıdır. Başında Sultan vardır.
  Görevleri;

➔ Memurlar hakkındaki şikâyetleri inceler.
➔ Katipleri aracılığı ile vakıfları denetler.
➔ Siyasi suçları karara bağlar.
➔ Muhtesib'in yerine getiremediği görevleri yerine getirir.

2. HUKUK

İlk Türk- İslam devletlerinde hukukun oluşmasında;
➔ Köktürk-Akhun ve Uygur gelenekleri
➔ Oğuzların kabile gelenekleri
➔ İslamın getirdiği esaslar etkili olmuştur.

3. TOPRAK YÖNETİMİ

MİRİ TOPRAK :

✓ Has
✓ Vakıf
✓ İkta

MÜLK TOPRAK:

✓ ÖŞRİ: Müslümanlara verilen topraktır.
✓ HARACİ: Gayri Müslimlere verilen topraktır.

**Pervaneci: Arazi kayıtlarını tutar.

Has toraklar: Geliri hükümdara ayrılan topraklardır.

Vakıf toraklar: Geliri dini ve sosyal kurumlara ayrılan topraktır.

İkta topraklar: Geliri devlet memurlarına ve komutanlara ayrılan topraklardır.

İktanın özellikleri;

✓ Toprağın boş kalması engellenmiştir.
✓ Vergiler toplanmıştır.
✓ Memur maaşı ödenmiştir.
✓ Masrafsız bir ordu kurulmuştur.
✓ Bölgenin güvenliği sağlanmıştır.
✓ Yetişen askere sipahi (barış zamanı) yada cebeli (savaş zamanı) denir.
✓ Göçebe toplulukların yerleşik düzene geçirilmiştir.
✓ Üretimin devlet kontrolünde yapılması sağlanmıştır.
✓ Üretimde süreklilik ve verim sağlanmıştır.
✓ Eyaletlerde devlet otoritesi sağlanmıştır.

4. SOSYAL HAYAT

✓ **Kümbet**: Siyasilerin adına dikilmiş anıt mezar
✓ **Türbe**: Din adamlarının mezarı.
✓ **Tekke –zaviye-dergah**: Din öğretilen kurumlar.
✓ **Bimarhane-darülafiye-darüşşifa-maristan**: Hastane
✓ **İmarethane**: Aş evi
✓ **Tabhane**: Hasta yakınlarına yapılan konuk evi
✓ **Debbahhane** (Tabakhane): Deri işlenen yerlerdir.
✓ **Kapan**: Tek bir cins malın satıldığı yerdir.
✓ **Kapan emini**: Kapanı koruyan görevli.
✓ **Bedesten**: Birden fazla çeşidin bulunduğu günümüz alışveriş merkezleridir.
✓ **Sebil**: Çeşme
✓ **Külliye:** Camii yanlarına yapılan toplu yapılar (yatakhane,camii,imarethane,hamam,medrese bulunur.)
✓ **Tutmaç**:Türklerin milli yemeği 11.yy da Ramazan ayının ilk günü yapılır.

5. ORDU

a. GULAM

- **Gulaman-i saray:** Merkezi ordudur. Bişteganiadı verilen 3 ayda bir maaş alır. Türk-gayrimüslim bir arada bulunur. Hükümdarı korur.
- Hassa: Ordunun vurucu gücüdür. Topraktan alınan vergiler (ikta) ile geçinir. SadeceTürklerden oluşur.

b. Eyalet askerleri

- Sipahiyan

c. Yardımcı kuvvetler

- Türkmenler

d. Melik ve atabeylerin askerleri

e. Bağlı beylik ve devlet ordusu

Not:**İslam öncesine göre orduya getirilen en büyük yenilik Gulam sistemidir**.

6. EĞİTİM

- ✓ İlk medrese Karahanlılar zamanında açılan Semerkant medresesidir. Anadolu'da açılan ilk medrese Yağıbasan Medresesi'dir.
- ✓ Büyük Selçuklu Devleti'nin en önemli medresesi Nizamiye Medreseleri'dir. Büyük Selçuklu Devleti'nin ilk medresesi **Nişabur Medresesi**'dir.
- ✓ Bu medreselerin açılma nedenleri ;

➔ Bilim insanı yetiştirmek

➔ Zararlı fikirlere fikir ile karşılık vermek

➔ Devlet memuru ihtiyacını karşılamak

- ✓ Anadolu Selçuklu devletindeki ilk medrese Kayseri Koca Hasan Medresesi'dir.
- ✓ Osmanlı'nın ilk medresesi İznik Medresesi'dir.
- ✓ Medresenin öğretmenine **müderris**, öğrencisine**danişment**, alınan diplomaya ise **icazetname** denir.
- ✓ Medreseler de okutulan dersler 2 ye ayrılır.

1.AKLİ BİLİMLER:

➔ Heyet- Astronomi

➔ Nücum-Astroloji-Yıldızlar

➔ Riyaziye- Matematik

➔ Müsellesat-Trigonometri

➔ Cebr-Matematik

➔ Simya-Kimya

➔ Hesap-Matematik

➔ Mantık dersleri-Felsefe

➔ Dil dersleri

➔ Tarih

➔ Coğrafya

➔ Fizik

➔ Hendese-Mühendislik

2.NAKLİ BİLİMLER

➔ Megazi – Savaşları

➔ Hadis- Sözleri.Uğraşana **Muhaddis** denir.

➔ Sünnet -Davranışlar

➔ Siyer-hayatı

➔ Arapça

➔ Kuran-ı Kerim

➔ Kelam – İslam felsefesi

➔ Fıkıh- İslam hukuku

➔ Tefsir-Uğraşana **Müfessir** denir.

➔ Meal

➔ Farsça

MİMARİ VE SANAT

Mimari:

- ✓ Ayşe Bibi türbesi ve Arap Ata türbesi –Karahanlılar
- ✓ Leşker-i BazaarCamii –Gazneliler
- ✓ Mimaride Türk üçgeni kullanılırken minareler çifte yapılmıştır. Çift devleti sembolize etmektedir.

Sanat :

- ✓ Bu dönemde Arapçayı güzel yazma sanatı olan Hat sanatı gelişmiştir
- ✓ Bilinen ilk Türk Hattatı **Amasyalı Yakut'**tur.
- ✓ Resmin yerini ise minyatür sanatı almıştır.
- ✓ Dönemin bilim insanı **Cezeri** yaptığı mekanik tasarımları **Otomato** aslı eserinde toplamıştır.
- ✓ Ayrıca kitap süsleme sanatı olan **Tezhip**bu dönemde gelişmiştir.
- ✓ Ayrıca dokumacılık, çinicilik, ebrusanatı, vitray(cam süsleme) telkari, malakarigelişme göstermiştir.

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ

➔ 1075 yılında Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından İznik'te kurulmuştur.

➔ I.Haçlı Seferi sonunda merkezini İznik'ten Konya'ya taşımıştır.

➔ Zamanla Danişmentliler, Saltuklar, Artuklular ve Mengücekler'e son vererek Anadolu da Türk siyasi birliğini sağlamıştır.

➔ 1176 Miryakefalon (Yurt tutan savaşı)(Kumdanlı) ile Bizans'ı mağlup etti.(Anadolu kesin Türk yurdu haline geldi I.Mesut'tan itibaren Avrupalı kaynaklar Anadolu'dan Türkiye diye bahsetti.)

➔ Bu devletin zamanında ticareti geliştirmek için;

- Alanya, Antalya, Sinop, Samsun ve Kırım'ın Suğdak limanı fethedilmiştir.
- Kervansaraylar yapılmıştır.
- Dünyada ilk defa sigortacılık sistemi başlatılmıştır.
- Kıbrıs krallığı ve Venedik ile ticaret antlaşmaları imzalanmıştır.
- Sivas ticarette istasyon merkezi haline gelirken, Kayseri'de milletlerarası fuar olan " **Yabanlu Pazarı**" kurulmuştur.

➔ 1230 yılında Yassı Çemen Savaşı'yla Harzemşahlar yenildi.

➔ 1240 yılında Türk tarihinin ilk dini nitelikli toplumsal ayaklanması olan **Baba İshak İsyanı** ortaya çıktı. İsyanınnedenleri; devletin iyi idare edilememesi, Türkmenlerin otlaklar yüzünden yerli halkla geçinememesi ve Türkmenlerin Müslüman olmalarına rağmen eski inançlarını terk edememeleri.

➔ 1243 yılında İlhanlılarla yapılan**Kösedağ Savaşı**kaybedildi. Busavaşın sonuçları şunlardır;

- Anadolu da Türk siyasi birliği bozuldu. (2. kez Türk beylikleri kuruldu. Anadolu tahrip edildi.
- Anadolu Selçuklu Devleti İlhanlılara tabi(bağlı) hale geldi.

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİKÜLTÜR VE MEDENİYETİ

A. DEVLET YÖNETİMİ

a. Hükümdar: **Keyhüsrev, Keykavus, Keykubat** Farsça unvanlar olup bunları kullanan tek devlet Anadolu Selçuklu Devleti'dir.dir. "**Key**" ise sultan anlamına gelmektedir.

b. **Divan-ı Ala:** Tüm devlet meselelerinin tartışılıp karara bağlandığı yerdir.**Divan-ı Pervane** ise ;ikta topraklarının dağıtımından sorumlu olan divandır.Görevlisine ise**pervaneci** denir.
Divan-ı berid:Haberleşme, posta işlerine bakar.

- ✓ **İLİM İNSANLARI**
- ✓ **Sadrettin Konevi**: Konya' ya ismini veren ilim insanıdır.
- ✓ **Hz. Mevlana**: Kebir ve Mesnevi

- ✓ **Yunus Emre** :Risalettin-i nushiye
- ✓ **Hacı Bektaşi Veli**: Makalat
- ✓ **Nasrettin Hoca**: Nükte ustasıdır.
- ✓ **Aşık paşa**: Garipname eseriyle ünlüdür.
- ✓ **Hacı Paşa: Anadolu'nun İbni Sinası'dır.**
- ✓ **Ravendi**: Tarihçidir. Türkiye Selçuklu Tarihi adındaki eserini I.Gıyaseddin'e sunmuştur.

B. EKONOMİ

- ✓ Allah yolunda birliktelik anlamına gelen fütüvvet anlayışına göre birleşen esnaf örgütlenmesine **Ahilik denir.** Ayrıca o dönemde Avrupa'da sadeceHrıstiyanların üye olabildiği **Gild** ve **Hansa** adında esnaf teşkilatları bulunmaktadır.
- ✓ Kurucusu Ahi Evran'dır.
- ✓ Bu teşkilatın felsefesini kuruluş yapısını Ahi Evran'ın yazdığı **Letaif-i Hikmet** kitabından öğrenilir.
- ✓ Bu teşkilata **gayrimüslimler giremez**.
- ✓ Ahilik Osmanlı'da **Lonca** olarak devam etmiştir
- ✓ İhtiyaca göre mal üretimi yapar.
- ✓ Malın kalitesini denetler.
- ✓ Ahiler yalan söyleyemez.
- ✓ Gerektiğinde Cihat'a katılır.
- ✓ Mesleki eğitim verir.
- ✓ Yeni dükkân açacaklara kredi verir.
- ✓ Hâsılat nekadar esnaf varsa bölüştürülür.
- ✓ Hâsılatın %1 ile %10 u arasında ortak sandığa para kesilir.
- ✓ Malın fiyatını belirler.
- ✓ Merkezleri **Kırşehir, Konya, Kayseri**'dir.
- ✓ Ahi Evran'ın eşi **Fatma Bacı** da esnaf eşlerini eğitmek ve yetim kalan kız çocuklarını korumak için **Bacıyan-ı Rum** (Anadolu Kadınları) teşkilatını kurmuştur. Bu teşkilatın sloganı "**aşına, eşine ve işine dikkat et**"dir.

C. MİMARİ

- ✓ Osmanlı'ya ait eserler; **Edirne, İstanbul, Bursave Trabzon** şehirlerinde yoğundur. Ayrıca eserin içinde Sultan, Paşa, Yeşilkelimeleri varsa Osmanlı'ya aittir.
- ✓ Kayseri, Konya,Alanya,Antalya,Sivas,Erzurum,Ankara,Kırşehir 'deki eserler ASD'ye aittir.Örneğin;

- Kırşehir: Cacabey Medresesi
- Konya :Alaeddin Camii,Karatay Medresesi,Beyşehir Ulu camii
- Kayseri: Hunad Hatun türbesi
- Sivas : Gök Medrese
- Erzurum : Çifte Minareli Medrese
- Ankara:Akköprü,Arslanhane Camii

Anadolu Selçuklu Devleti'nin ilkleri;

- ✓ En eski camii: Konya **Alaaddin Camii**
- ✓ En eski hastane: Kayseri **Gevher Nesibe Darüşşifası**
- ✓ En eski medrese: Kayseri**Koca Hasan Medresesi**
- ✓ En eski kervansaray: Alay **Han**

<u>ANADOLU'DA KURULAN II.TÜRK BEYLİKLERİ</u>

- ✓ **OSMANOĞULLARI:** Söğüt ve Domaniç'te kuruldu. Merkezi otoritesi en güçlü olan Türk İslam devletidir.
- ✓ **KARAMANOĞULLARI**:Karaman ve Konya çevresinde kuruldular. Kendisini Anadolu Selçuklu Devleti'nin varisçisi saydı. Bu yüzden Osmanlı'yı en çok uğraştıran beylik oldu.1277'de Karamanoğlu Mehmet Bey Türkçeyi resmi dil ilan etti.
- ✓ **GERMİYANOĞULLARI**:Kütahya ve çevresinde kuruldu. Osmanlı devletine çeyiz yoluyla katılmışlardır.
- ✓ **DULKADİROĞULLARI**: Maraş'takuruldular. Osmanlı'ya katılan en son beyliktir.

Denizci olanlar:

- ✓ **HAMİTOĞULLARI**: Isparta, Antalya, Eğridir'dekurulmuşlardır. Osmanlı devletine topraklarını satarak para yoluyla katıldılar.
- ✓ **KARESİOĞULLARI**: Çanakkale, Balıkesir de kuruldu. Osmanlıya katılan ilk beyliktir.
- ✓ **SARUHANOĞULLARI:** Manisa
- ✓ **MENTEŞEOĞULLARI**: Muğla'da kuruldular. Güney Batı Anadolu'nun Türkleşmesine katkı sağladılar.
- ✓ **CANDAROĞULLARI** (İSFENDİYANOĞULLARI):Sinop ve Samsun'da kuruldular.
- ✓ **AYDINOĞULLARI**: Aydın'da kuruldu. **Türk tarihinde Venedik'e ilk kapitülasyon veren devlettir**.(1348)

10.VE 13.YY'DA KURULMUŞ DİĞER TÜRK DEVLETLERİ

- ➢ **AKKOYUNLULAR**
- ✓ En önemli hükümdarı Uzun Hasan'dır. Avrupa'da "**Küçük Türk**" diye anılır.(Fatih'ten ayırt etmek için)
- ✓ Kuran-ı Kerim-i Türkçe'ye çevirmişlerdir.
- ✓ Şii karakterli bir devlettir.1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı'ya rakip olmuşlardır.
- ✓ 1473 yılında Fatih ile yaptığı Otlukbeli Savaşı'nı kaybedip yıkılmıştır.
- ✓ Dönemin bilim insanı Ali Kuşçu hem Akkoyunlar'da hemde Fatihin daveti üzerine Osmanlı Devleti'nde yaşamıştır.
- ✓ Balbal dikme geleneğini devam ettirmişlerdir.

- ➢ **HARZEMŞAHLAR**
- ✓ Harezm bölgesinde kurulmuştur.
- ✓ Kurulduğu yerin ismini almıştır.
- ✓ Kendini Büyük Selçuklu Devleti'nin varisçisi olarak görmüştür.
- ✓ İlhanlılar Otrar Faciası'nı yaşatmışlardır.

- ➢ **TİMUR DEVLETİ**
- ✓ 1402 Ankara Savaşı'yla Osmanlı'yı Fetret dönemine sokarken Karadeniz'in üstünde bulunan Altın ordu devletinin yıkarak Rusların Karadeniz'e inmesini sağlamıştır.
- ➢ Bu zamanda Uluğ Bey, HüseyinBaykara, Ali Şir Nevai ve İsa Savcı gibi önemli bilim insanları yetişmiştir.Ali Şir Nevai; **Muhakemetü'l lugateyn**adında yazdığı eserinde Türkçe nin Farsça'dan üstün olduğunu ispat etmeye çalışmıştır. Kendisi Çağatay Türkçesi'nin en büyük şairi kabul edilir.
- ➢ **MOĞOL İMPARATORLUĞU**
  - ✓ Kurucusu Cengiz Han'dır. Kendisi ölmeden önce oğulları ve torunları arasında ülkeyi paylaştırmıştır. Moğol Devleti parçalanarak; Altınordu, Kubilay (Çin'de kurulmuştur. Asimile olmuştur. Ünlü seyyah Marco Polo bu devleti ziyaret etmiştir.) İlhanlı (1258'te Abbasilere son vermiştir. Ayrıca Batıniliği'de ortadan kaldırmıştır.) Çağatay devletleri kurulmuştur.
  - ✓ **BABÜR İMPARATORLUĞU**
  - ✓ 1526'da Hindistan'da kuruldu.
  - ✓ Babür Şahı Cihan Şah Eşi Mümtaz Sultan'a (Nur Banu Sultan)Hindistan'ın Agra kentinde Tac Mahal'iyaptırmıştır. Ayrıca Babür Şah kendi yaşamını anlattığı eseri "Vekayi"(Babürname)'dir.
  - ✓ 1858'de İngiltere yıkmıştır.

<u>OSMANLI DEVLETİ KURULUŞ DÖNEMİ</u>

- ➢ **OSMAN BEY**
- ✓ Lakabı **Fahruddin**'dir.1302 yılında Bizans ile yaptığı Koyunhisar Savaşı'nı kazanıp Bilecik'i merkez yaptı.
- ✓ İnegöl, Yarhisar, Karacahisar ve Akçakoca'yı fethetti.
- ✓ İlk defa **vergi** aldı.
- ✓ İlk defa **kadı** ataması yaptı.(İlk kadı **Dursun Fakih**'tir.)
- ➢ **<u>ORHAN BEY DÖNEMİ</u>**
- ✓ 1326 yılında Bursa'yı alıp başkent yaptı.
- ✓ Bursa'nın alınmasına tepki duyan Bizans ile 1329 'da Palekanon (Maltepe) (Eskihisar) Savaşı'nı kazanarak İznik'i alıp başkent yaptı. Bizans imparatoru olmak isteyen Kantakuzen'e yardım etti ve karşılığında

kendisine **Çimpe Kalesi** hediye edildi. Bu kale Osmanlı'nın Rumeli'deki **ilk toprak parçasıdır**. Karesioğulları'na son verilerek Anadolu Türk siyasi Birliği için ilk adım atıldı. Kendisi döneminde ayrıca;

- ✓ İlk defa **tımar** ve **iskân**politikası uygulandı.
- ✓ İlk defa **Yaya** ve **Müsellem** adıyla ordu kuruldu.
- ✓ İlk defa **Divan-ı Hümayun** kuruldu.
- ✓ İlk defa **vezir** ataması yapıldı. (Atanan ilk vezir Alaaddin Paşa'dır.)
- ✓ İlk defa **medrese** açıldı. (İznik'te açılan bu medrese **İznik Orhaniyesi** adındadır.)
- ✓ İlk defa **müderris** ataması yapıldı. (Medreseye atanan ilk müderris **Davud-u Kayser**'dir.)
- ✓ İlk defa **para** basıldı. (Gümüş olan bu paraya akçe ismi verildi.)
- ✓ İlk defa **bütçe** oluşturuldu.
- ✓ İlk defa **gayrimüslim bir hatunla evlenildi.**(İlk gayrimüslim haseki sultan **Nilüfer Hatun**'dur.)
- ✓ İlk defa **bedesten** açıldı.(**Bursa**'da)
- ✓ İlk defa **tersane** açıldı. (**Karamürsel Tersan**esi)
- ✓ İlk defa camii yapıldı. (İznik **Hacı Özbek Camii** ve ya Çarşı Camii)
- ✓ İlk defa **saray** yapıldı.(Bursa'daki Bey Sarayı)
- ✓ İlk defa **Sultan** unvanını kullandı.(Sultan'ül Guzat (Gazilerin Sultanı)unvanını kullandı.)(2015 Müfredat Değişikliği)

➢ **I.MURAT DÖNEMİ**

- ✓ **Gazi Hünkâr** ve **Hüdavendigar** unvanlarıyla anıldı. Ahilerden Ankara'yı aldı
- ✓ Germiyanoğulları'nı çeyiz yoluyla, Hamitoğuları'nı para yoluyla satın aldı
- ✓ 1363 yılında Bizans ile yapılan **Sazlıdere Savaşı** sonrası**Edirne** alınarak başkent yapıldı. Bunun üzerine Bizans Avrupa devletlerinden yardım isteyerek bir **Haçlı İttifakı** oluşturdu.
- ✓ **İlk Osmanlı-Haçlı Savaşı Sırp Sındığı Savaşı kazanıldı.** (1364)(Sırpsındığı'nın diğer adı I.Çirmen Zaferi olarak eklenmiştir.)
- ✓ 1371 yılında ise**II.Çirmen Savaşı** ile Sırplar mağlup edildi.
- ✓ 1389 da ise I.Kosova Savaşı Haçlılara karşı kazanıldı.Savaş meydanında gezen I.Murat bir Sırplı tarafından şehit edildi.(Osmanlı tarihinde ilk ve son defa bir padişah savaş meydanında şehit edilmiştir.Bu olay üzerine Osmanlı diplomasi kurları değiştirilerek Padişah'a hiçbir yabancı devlet adamı ve elçinin yakınlaşması engellenmiştir.)
- ✓ Bu savaşta ilk defa top kullanılmıştır.

I.MURAT DÖNEMİ DİĞER GELİŞMELER

- ✓ Rumeli Beylerbeyliği kuruldu. (Manastır'da kurulan bu beylerbeyliğine Lala Şahin Paşa atanmıştır.)
- ✓ İlk defa **sistemli olarak iskanve tımar** politikası uygulanmıştır.
- ✓ İlk defa kazasker, subaşı ve defterdar ataması yapıldı.
- ✓ İlk defa Edirne'de Kapıkulu Ocağı kuruldu ve bu ocağa bağlı Acemioğlanlar,Yeniçeri ve Topçu ocakları kuruldu.
- ✓ Kapıkulu ordusunun asker ihtiyacının karşılanması için Pençik sistemi (Mevlana Rüstem'in önerisiyle hayata geçirildi) uygulanmaya başlandı. Ancak Ankara Savaşı'ndan sonra ise " Devşirme Kanunu" çıkarıldı.
- ✓ Pençik sistemi: Esir edilen beş kişiden birinin ücreti verilerek ve yaş farkına bakılmaksızın askere alındığı sistemin adıdır.

➢ NOT: Osmanlı Devleti kuruluş yıllarında Bizanslı Tekfur(vali)larla dostça görünmüştür.Bu politikaya **Müdara** denilmiştir.Ayrıca Osmanlı Devleti Balkanlarda Kalp kazanmak için **İstimalet** (Hoşgörü) politikasınıda uygulamıştır.

➢ **YILDIRIM BAYEZIT**

- ✓ İstanbul'u kuşatan ilk Osmanlı padişahıdır (1391-1401 yılları arasında dört defa kuşatmıştır.)
- ✓ Bu kuşatmaların başarısız olma nedenleri ise şunlardır;

- Karamanoğulları'nın iki defa isyan etmesi,

- 1396 Niğbolu Savaşı'nın çıkması, (Savaş sonrası Eflak-Boğdan (**Memleketeyn**) Osmanlı üstünlüğünü tanıdı. Bulgaristan tamamen Osmanlının eline geçti ve halife Yıldırım Bayezit'e "**Sultanı İklimi Rum**" (Anadolu Memleketinin Sultanı) unvanını verdi.
  Not: Kuşatmalara yardımcı olmak için Güzelcehisar yani Anadolu Hisarı yapılmıştır.

✓ Doğu'da Timur tehlikesinin görülmesi.
NOT:Bayezit; Candaroğulları,Menteşeoğulları,Saruhanoğulları,Aydınoğulları ve Karamanoğulları'na son vererek **ilk defa geniş ölçüde** Anadolu'da Türk siyasi birliğini sağlamıştır.

1402 ANKARA SAVAŞI'NIN NEDENLERİ

✓ Timurdan kaçan beylerin (Karakoyunlular,Celayiroğulları)Osmanlı'ya sığınması ve Osmanlı'nın da bu beyleri Timura geri vermemesi.
✓ Karşılıklı küfürlü mektuplar.
✓ İkisininde Türk dünyası lideri olmak istemesi.
✓ Beylikleri sona eren beylerin ve Akkoyunlular'ın Timur'un Anadolu'ya gelmesi için kışkırtması.
✓ Timur'un Sivas'ı işgal etmesi.

ANKARA SAVAŞI'NIN SONUÇLARI

✓ Anadolu Türk siyasi birliği bozuldu.
✓ Yeni beylikler ortaya çıktı.
✓ Yıldırım Beyazıt, eşi ve Mustafa ÇelebiTimur a esir düştü.
✓ İstanbul'un alınması 50 yıl gecikmiştir.
✓ Yıldırımoğulları arasında 1402-1413 yılları arasında taht kavgaları başlamıştır.Bu döneme Fetret yada "**Fasıl-i Saltanat**" denir.

NOT:Bu dönemde Anadolu Beyler beyliği kurulmuştur.Merkezi Kütahya'dır.Balkanlar'da bu dönemde toprak kaybı olmamıştır.

➢ **ÇELEBİ MEHMET**

✓ Osmanlı devletinin ikinci kurucusu sayılır.
✓ Kendisi döneminde Musa'yı destekleyen Şeyh Bedrettin İsyanı çıkmıştır.(Bu isyan Osmanlı Devleti'ndeki ilk dini nitelikli toplumsal ayaklanmadır.)
✓ Bu dönemde Düzmece Mustafa isyanı çıkmıştır.
✓ İlk defa Venedik devletiyle deniz savaşı yapılıp kaybedilmiştir.

➢ **II.MURAT (Hayır Babası)**

✓ Tahta çıktığında Macaristan üzerine sefer yapan Murat Anadolu'da Karamanoğulları isyan edince Macarlar ile kuruluş döneminin en kötü antlaşması olan Edirne Segedin Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu antlaşmaya göre Sırp krallığı kurulacak ve 10 yıl boyunca savaşılmayacaktır. Bunun üzerine II. Murat tahtını 12 yaşındaki oğlu II. Mehmet'ebırakmıştır. Ancak ufak yaştaki bir çocuğun tahta geçtiğini gören Avrupalılar Edirne Segedin'i bozup bir haçlı ordusu oluşturmuştur.Bunun üzerine devlet adamları yeniçerileri kışkırtıp (Buçuktepe İsyanı'nın çıkmasını sağlayarak (ilk yeniçeri isyanı))Fatih'in babasına bir mektup yollamasını sağladılar.Bunun üzerine ordunun başına geçen II.Murat Varna Savaşı'nı sonrada II.Kosova Savaşı'nı Haçlılar'a karşı kazandı.

II. Kosova Savaşı'nın sonuçları ise şunlardır;

✓ 1683 II. Viyana'ya kadar Osmanlı'nın üzerine bir haçlı ittifakı kurulamadı.
✓ Balkanlar kesin Türk yurdu haline geldi.(Tarihteki Miryakefalon Savaşı ile sonuçları açısından benzerlikler gösterir.)

<u>OSMANLI DEVLETİ KÜLTÜR VE MEDENİYETİ</u>

A. DEVLET YÖNETİMİ

a. Hükümdar

-Görevleri:

✓ Orduya komutanlık eder.
✓ Divan-ı hümayuna başkanlık eder.(Fatih'e kadar.)
✓ Herhangi birşeyi yasaklar.(Yasakname)

- ✓ Herhangi bir konuda emir verir (Ferman)
- ✓ Herhangi bir konuda adaletsizliği giderir.(Adaletname)
- ✓ Herhangi bir konuda kanun çıkarır.(Kanunname)
- ✓ Herhangi bir konuda devlet memurunu göreve atar veya görevinden alır.(Beratname)
- ✓ Herhangi bir devşirme çocuğu öldürebilir. (Kulluk hakkı)
- ✓ Herhangi bir devlet memurunun mallarına el koyar. (Müsadere)

NOT:Padişahlar Cülus Töreni ile tahta çıkar ve Eyüp Sultan türbesinde kılıç kuşanırlardı.

-Hükümdarlık Sembolleri

Otağ,nevbet,tuğ,tuğra,kotuz(sorguç),miğfer,sikke,hutbe,tıraz(elbise),hilat(hediye),Çetr(şemsiye),menşur (halife onayı),berat (atama onayı),cülus bahşişi,kılıç kuşanma,hattı hümayun vs…

Hükümdarlık unvanları:

Bey ,gazi,sultan,Hüdavendigar,han,padişah

OSMANLI DEVLETİNDEKİ VERASET DEĞİŞİKLİKLERİ

- ✓ OSMAN BEY :Ülke hükümdar ve ailesinin ortak malıdır.
- ✓ I.MURAT:Ülke padişah ve oğullarına aittir.(ilk değişiklik)
- ✓ FATİH SULTAN MEHMET:Ülke bekası için kardeşine önlem alınabilir.
- ✓ I.AHMET:Ülke en büyük (EKBER) ve en akıllı (ERŞED) erkek üye tarafından yönetilir.
  NOT:Osmanlı şehzadeleri 12 yaşına geldiğinde ülke sancaklarına Vali olarak atanır. Gittikleri zaman "**Çelebi**" unvanı alır. Şehzade sancakları ise Çorum, Çankırı, Bolu, Antalya, Amasra, Amasya, Kütahya, Manisa ve Kefe'dir.(Anadolu dışındaki tek şehzade sancağıdır.)

OSMANLI DEVLETİ MERKEZLERİ (BAŞKENTLERİ)

- ✓ Söğüt (1293)
- ✓ Karacahisar(1303)
- ✓ Bilecik(1317)
- ✓ Bursa(1326)
- ✓ İznik (1329)
- ✓ Edirne(1363)
- ✓ İstanbul(1453)

OSMANLI DEVLETİ'NDE SARAYLAR

- ✓ Osmanlı devletinin ilk sarayı Orhan Bey döneminde Bursa da açılan Bey Sarayı'dır.
- ✓ Osmanlı devletinin en uzun süre yönetim merkezi olan saray Topkapı Sarayı'dır.

➢ **TOPKAPI SARAYI**

✓ **BİRUN**

- Dış kısımdır.
- Elçiler kabul edilir.
- Dıvan-ı hümayun toplantıları Babüssaadekapısındaki Kubbealtında yapılır.

✓ **ENDERUN**

- İç kısımdır.
- Devlet memuru yetişir.Okul'dur.
- Türk öğrencisi alınmaz. (Türk büroksasisi oluşmaması için)(Yahudiler ise devşirilmez.)
- I.Murat tarafından 1363'te Edirne'de kurulmuştur.(2015 müfredat değişikliği)

✓ **HAREM**

- Kız kısmıdır.
- Okul'dur.
- Padişah ve ailesinin özel hayatını geçirdiği yerdir.

<u>DİVAN-I HÜMAYUN:</u>

- ✓ Devlet ve millet sorunlarının tartışılıp karara bağlandığı ve en son söz hakkının padişaha olduğu bir bakanlar kuruludur.
- ✓ Orhan Beykurmuştur. II. Mahmut kaldırmıştır.

- ✓ Alınan kararlara “Hüküm” ,hükümlerin kaydedildiği deftere “Mühimme” denir.
- ✓ Bu hükümleri yazıya Tahvil, Rüus, Amedi ve Beylikçi kalemleri geçirir.
- ✓ En son yargı organıdır. Herhangi bir davaya itirazı olan Gayrimüslim –Müslimfark etmez divanın içinde bulunan “Kazasker”e başvurabilir. Bu yönüyle divan Türk-İslam devletlerinde Divan-ı Mezalim’e benzer.
- ✓ Alınan kararların dine uygunluğu Şeyhülislam tarafından denetlenir.

- ➢ **Sadrazam (Vezir-i azam)**
- ➢ Padişahtan sonra gelen en yetkili devlet adamıdır. Padişahın mührünü taşır. Padişahın sefere çıkamayacağı zaman “ Serdarı Ekrem” unvanıyla ordunun başına geçer. Sadrazamın yerine ise **Sadaret Kaymakamı**bakar.
- ➢ **Kubbealtı Veziri**
- ➢ Günümüzün bakanıdır. Devlet işlerinde yardımcı olur. Sayıları zamanla artmıştır.(Sınırların genişlemesine bağlı olarak devletin iş yükü arttığı için.)
- ➢ **Kazasker**
- ➢ Günümüzün milli eğitim ve adalet bakanıdır. Müderris ve kadı ataması yapar(taht kadılar hariç).Doğuştan Müslümanolmak zorundadır. Divana gelen davalara son şeklini verir. Tuttuğu devlete “Ruznamçe” denir.Rumeli ve Anadolu olmak üzere sayıları iki tanedir.
- ➢ **Nişancı**
- ➢ Devletin yazışma işlerinden sorumludur.İlk defa Fatih zamanında atanmıştır.Örfi hukukun Divan’daki temsilcisidir.Yazılı belgelere padişahın tuğrasını çeker.Tapu ve kadastro işleri ile ilgilenir.Fethedilen bölgelerin sosyoekonomik yapısı ve demografik yapısını “Tahrir” defterlerine kaydeder.
- ➢ **Reisülküttab**
- ➢ 17.yy da Nişancı’dan ayrılarak devletin dış yazışmalarından sorumlu hale getirildi.
- ➢ **Defterdar**
- ➢ Günümüzün maliye bakanıdır. Bütçeyapar. Paranındeğerinikorur, kapıkulu ulufelerini dağıtır ve hazinenin anahtarını taşır. Rumeli ve Anadolu olmak üzere sayıları iki tanedir.
- ➢ **Kaptanı Derya**
- ➢ Kanuni Sultan Süleyman zamanında divana üye oldu. Denizcilik ile ilgili kanunların çıkmasını hazırladı.
- ➢ **Yeniçeri Ağası**
- ➢ Rütbesi vezir ise divan toplantısına katılır. Ordunun durumu hakkında bilgi verir.
- ➢ **Şeyhülislam**
- ➢ Divanda alınan kararların dine uygun olup olmadığı hakkında “**İfta**” (Fetva) verir.18.yy da divana üye oldu. Protokolde Sadrazamla eşittir.İlmiye sınıfının başkanıdır.Atamasını padişah yapmıştır.

<u>YÖNETİCİ SINIFLARI</u>

- ➢ SEYFİYE (YÖNETİCİ+ASKER)
- ✓ PADİŞAH
- ✓ SADRAZAM
- ✓ VEZİR
- ✓ BEYLER BEYİ (VALİ)
- ✓ SANCAK BEYİ(KAYMAKAM)
- ✓ Subaşı
- ✓ Yeniçeri ağası
- ✓ Kaptan-ı derya
- ✓ Levent
- ✓ Tımarlı sipahiler
- ➢ **İLMİYE (DİN+HUKUK+EĞİTİM)**
- ✓ ŞEYHÜL İSLAM (Başkanıdır.)
- ✓ İMAM
- ✓ MÜEZZİN
- ✓ KAZASKER
- ✓ KADILAR

- ✓ NAİBLER
- ✓ MÜDERRİS
- ✓ MUİD
- ➢ **KALEMİYE SINIFI (YAZICI /MEMUR)**
- ✓ DEFTERDAR
- ✓ NİŞANCI
- ✓ REİSÜL KÜTTAP
- ✓ KATİPLER

- ✓ **İSTANBUL TEŞKİLATI**

İSTANBUL	YÖNETİCİSİ
BOĞAZLAR	K.DERYA
GÜVENLİK	Y.AĞASI
ADALET	TAHT KADISI
BELEDİYE İŞLERİ	ŞEHREMİNİ
GENEL	SADRAZAM

TAŞRA TEŞKİLAT

BİRİM	ADALET	GÜVENLİK	YÖNETİCİ
EYALET	KADI	SUBAŞI	BEYLERBEYİ
SANCAK	KADI	SUBAŞI	SANCAK BEYİ
KAZA	KADI	SUBAŞI	KADI
KÖY	NAİB	YİĞİT BAŞI	KETHÜDA

EYALETLER:

- ➢ **SALİYANELİ EYALETLER** (**Yıllıklı,maaşlı**)
- ✓ Merkeze uzak yerlerdir.
- ✓ İltizam sistemi ile vergi alınır.(İhale yoluyla vergi toplamaya "**İltizam**" ihaleyi kazanana "**Mültezim**" denir.
- ✓ MISIR,TRABLUSGARP,TUNUS,CEZAYİR,FAS,HABEŞ ve YEMEN bu eyaletler içindedir.
- ➢ **SALİYANESİZ EYALETLER (Maaşsız Eyaletler)**
- ✓ Merkeze yakın yerlerdir.
- ✓ Yöneticileri devletten maaş almaz.
- ✓ Tımar sistemi uygulanır.
- ✓ Vergiler ve devlet memurlarının maaşlarıtopraktan elde edilen gelirlerle karşılanır.
- ✓ ANADOLU, RUMELİ, MARAŞ, BUDİN, BASRA, BAĞDAT, SİVAS, KARAMAN, KÜTAHYA, ERZURUM vs.bu eyaletler içindedir.
- ➢ **İMTİYAZLI EYALETLER** (**Ayrıcalıklı**)
- ✓ KIRIM,EFLAK,BOĞDAN,ERDEL HİCAZ-MEKKE-MEDİNE(En imtiyazlısıdır.Vergi vermezler askere gitmezler.)

B. HUKUK

Osmanlı devleti nin hukuk sistemi oluşmasında;

- ✓ Fethedilen yerdeki uygulamalar
- ✓ İslam'ın getirdiği esaslar
- ✓ Orta AsyaTürk gelenekleri etkili olmuştur.

KADI	BÖLGELR	ATAYAN
TAHT KADISI	BURSA/EDİRNE/İSTANBUL	PADİŞAH
MEVLEVİYET KADISI	DİĞER YERLER	KAZAASKER

NOT:İlk kadı atamasını Osman Bey yapmıştır.İlk atanan kadı Dursun Fakih'tir.

TANZİMAT ÖNCESİ MAHKEMELER(KLASİK DÖNEM)

- ✓ Şeri (Müslümanların davalarına bakar.)
- ✓ Konsolosluk (Fransa'ya verilen kapitülasyonlarla ortaya çıktı.Fransız tüccarların davasına bakar.)
- ✓ Cemaat (Gayrimüslimlerin davalarına bakar.)
- ✓ Osmanlı Devleti'nde kanun çıkma sırası şöyledir; Divanüyeleri gündeme alır.Nişancı'ya yazdırılır.Divan toplantısında kararı alınır.Daha sonra padişaha sunulur.Padişah onay verirse Mühimme defterine yazılır ve ülke geneline ferman olarak duyurulur.

C. <u>SOSYAL HAYAT</u>

Osmanlı toplumu din esasına göre bölerek yönetmiştir. Bu sisteme **millet sistemi**denir. Ayrıca toplum düzeninin sağlanması amacıyla **hakkaniyet çemberi** kullanılır.Bu çembere göre sağlanması en gerekli şey adalettir.Bu çemberin unsurları şunlardır;Devlet,kanun,millet,servet,ordu,hükümranlık(mülk) tır.

- ➔ Darülaceze: yoksullar veya düşkünler evi
- ➔ Darüşşafaka:çocuk yurtları
- ➔ Darüleytam:yetim yurdu
- ➔ Darülbedayi:tiyatro
- ➔ Darülelhan:konservatuar
- ➔ Hilali Etfal: çocuk hastanesi
- ➔ Vakıf gureba:kimsesizler hastanesi

TEREKE DEFTERİ:Osmanlı Devleti içinde aile yapısı mirasçıların durumu,çocuk sayısı çift evliliklerin hangi amaçla yapıldığının yazıldığı defterdir.Kadılar tutar kısaca aile yapısının durumu öğrenilir.

D. TOPRAK YÖNETİMİ

- ➢ **MİRİ TOPRAK**
- ✓ **PAŞMAKLIK:**Geliri padişahın annesi ve kızlarına ayrılan topraklardır.
- ✓ **YURTLUK:** Geliri sının boylarında oturanlara ayrılan topraklardır.
- ✓ **OCAKLIK:**Geliri kale muhafızlarına vetersanecilere ayrılan topraklardır.
- ✓ **MALİKANE**:Geliri devlete yararlılık gösterenlere ayrılan topraklardır.
- ✓ **MUKATAA**:Geliri doğrudan hazineye aktarılan topraklardır. (İltizam usulünün uygulandığı topraklardır.)
- ✓ **VAKIF:**Geliri kamu yararına veya dini sosyal kurumlara ayrılan topraklardır.
- ✓ **DİRLİK**:Geliri devlet memurlarına ve komutanlara ayrılan topraktır.kendi içinde 3'e ayrılır.
- **HAS**: Geliri 100.000 akçeden fazla olan topraklardır. Padişah ve divan üyeleri ile beylerbeyi ve sancakbeyine ayrılır.
- **ZEAMET:**Geliri 20.000-100.000 akçe arasındaki arazidir.beylerbeyi,sancakbeyi,müderris,naib,tabibe ayrılır.
- **TIMAR:** Geliri 3.000-20.000 akçe arasındadır.En düşük devlet memuruna verilir.

- ➢ **MÜLK ARAZİ**
- ✓ ÖŞRİ: Müslümanlara ayrılan topraklardır.
- ✓ HARACİ:Gayrimüslimlere ayrılan topraklardır.

E. <u>EĞİTİM</u>

- ➢ **ÖRGÜN EĞİTİM**
- ✓ **SARAY**
- ŞEHZADEGAN MEKTEBİ:7 yaşına geldiğinde şehzadeler **Badi Bismillah** olarak ilk derse başlarlar.
- ENDERUN
- HAREM

- ✓ **SIBYAN MEKTEBİ** (Çocuk Mektebi)
- ✓ **MEDRESE**

**Osmanlı devletinin ilk medresesi Orhan Bey döneminde İznik'te açılan İznik Orhaniyesi'dir. Ancak bu medrese günümüze ulaşmamıştır.

**Osmanlı Devleti'nden günümüze kalan en eski medrese iseSüleyman Paşa Medresesi'dir.

**Medrese atanan ilk müderris Davud-u Kayser'dir.

Fatih döneminde ise dönemin Yüksekokulu sayılan günümüzdeki İlahiyat Fakültesi ayarında **Sahn-ı SemanMedresesi açılmıştır.Bu medreseye öğrenci temini içinde **Tetimme Medreseleri** açılmıştır.
**Kanuni döneminde ise İstanbul'da Süleymaniye Medreseleri açılmıştır.
** Medreselerdeki akademik kariyer basamakları ise şöyledir;
SOFTA -**DANİŞMEND** - **MUİD** (Müderris yardımcısı veya stajyer öğretmen) - **MÜLAZIM** (Atanmayı bekleyen Öğretmen) - **MÜDERRİS** (Öğretmen)

İHTİSAS MEDRESELERİ

- ✓ DARÜTTIP:Tıp fakültesi
- ✓ DARÜLHENDESE:Mühendislik okulu
- ✓ DARÜLKURRA:Kuran öğrencisi yetiştirir.
- ✓ DARÜLHADİS:Hadis öğrencisi yetiştirir

YAYGIN EĞİTİM

- ✓ CAMİLER VE MESCİTLER
- ✓ TEKKE VE ZAVİYELER
- ✓ ESNAF TEŞKİLATI

OSMANLI BİLİM İNSANLARI

- ✓ **KADIZADE-İ RUMİ:**ALİ KUŞÇU ve ULUĞ BEY'in hocasıdır. Astronomi ve matematik ile uğraşmıştır.
- ✓ **MOLLA FENARİ:**II. Murat zamanında yaşamıştır. Osmanlı devletinin ilk Şeyhülislamı'dır.
- ✓ **ALİ KUŞÇU:** F.S.M zamanında yaşamıştır. Akkoyunlar'da elçi iken Osmanlı'ya gelerekAyasofya medresesi müderrisliğini yapmıştır. İstanbul'un ilk enlem ve boylamını hesaplamıştır.
- ✓ **ALTUNCUZADE:** F.S.M zamanında yaşamış idrar yollarına yönelik çalışmalar yapmıştır.
- ✓ **SABUNCUOĞLU ŞERAFETTİN:** F.S.M zamanında yaşamıştır. Osmanlının ilk ve en ünlü cerrahıdır. Kitabül Cerrahiyet'ül Haniyye adlı eserini Fatih'e sunmuştur. Kendisi deneysel farmakolojinin öncüsüdür.
- ✓ **AKŞEMSEDDİN:**Mikroplarla uğraştı. Fatih'in hocasıdır.
- ✓ **PİRİ REİS:** K.S.S zamanında yaşamış Kitab'ül Bahriye'yi yazdı. Bu eserinde Amerikan'ın keşfi ve dünya haritasından ve dünyanın yuvarlaklığından bahsetti.Çizdiği ilk dünya haritasını **Yavuz Sultan Selim'e** sunmuştur. Hint deniz savaşında ki başarısızlığından dolayı idam edilmiştir.
- ✓ **SEYDİ ALİ REİS:** K.S.S zamanında yaşamış Kitab'ül Muhit (yön kitabı) ve **Mirat'ül memalik**(Ülkelerin Aynası) (Hint denizi seferi sırasında yazmıştır.) adında eserleri bulunur.
- ✓ **EBU SUUD EFENDİ:** K.S.S zamanında yaşamıştır..Ünlü fıkıhçıdır.
- ✓ **TAKİYÜDDİN MEHMET**III. Muratzamanında yaşamış Osmanlı devleti ilk rasathanesini(gözlem evi) açmıştır. Kendisi otomatik makineler üzerine Osmanlı'da ilk eser verendir.
- ✓ **EVLİYA ÇELEBİ:**17.yy yaşamıştır. Seyahatname adlı eseri vardır.
- ✓ **KATİP ÇELEBİ:**17.yy yaşamıştır. Bibliyograf'tır. Keşfü Zünun (Merak edilen şey) adlı serinde 15000 yakın eseri künyesiyle birlikte vermiştir. Avrupa'da **Hacı Kalfa** ve **Hacı Halife** olarak bilinir. Cihannüma adında da bir Coğrafya eseri bulunmaktadır.
- ✓ **LAGARİ HASAN ÇELEBİ**: IV. Murat **zamanında** yaşamış insanlık tarihinin ilk roketle uçan insanıdır.
- ✓ **HEZARFEN AHMET ÇELEBİ:** IV. Muratzamanında yaşamış insanlık tarihinin ilk**başarılı uçuşunu** yapan insandır. **Dünya tarihinde ilk uçuş denemesini yapan Abdullah ibni Firnas'tır. (2015 müfredat değişikliğidir.)**
- ✓ **KOÇİ BEY:** IV. Muratzamanında yaşamıştır. 17.yy da devletin durumunu, yapılacak ıslahatları belirlemek amacıyla rapor (risale)yazmıştır.
- ✓ **HUMBARACI AHMET PAŞA:** I.Mahmut zamanında yaşamıştır. Osmanlı Devleti'ne gelen ilk batılı teknik uzmandır. Topçu ocağını ıslah etmiştir.
- ✓ **NAİMA:**18.yy da yaşamıştır. Osmanlı Devleti'nin ilk resmi tarihçisidir(Vakanüvist).Son resmi tarihçi ise Abdurrahman Şeref Efendi'dir.
- ✓ **AHMET CEVDET PAŞA:**19.yy da yaşamış batı tarzında bir devlet adamıdır. Mecelle'yi yazmıştır. Kısas-ı Enbiya (Peygamberler Tarihi) ve Tarih-i Cevdet adında bir kitap yazmış ve bu eserini Sultan Abdülmecid'e sunmuştur.

F. **ORDU:**

İlk düzenli orduyu Orhan Bey kurdu .(yaya ve müsellem)Ancak bu ordunun fetih hareketlerine yetişememesinden dolayı Kapıkulu Ocakları kuruldu. Bu ocağın özellikleri ise şunlardır;

- ✓ I.Murat kurmuştur
- ✓ Asker ihtiyacını PENÇİK (esir edlien her 5 kişiden birinin askere alındığısistem) ve DEVŞİRME usulleriyle (her Hristiyan ailelerden gönül rızası alınarak Müslümanlaştırıp asker ve memur ihtiyacını giderme sistemi) karşılanmıştır
- ✓ Bu sınıfa bağlı olan askerler merkezde bulunur.
- ✓ Evlenemezler
- ✓ Askerlik dışında başka bir işle uğraşamazlar
- ✓ Bu sınıftaki askerler her padişah değişikliğinde CULÜS bahşişi alırlar ve her 3 ayda 1 de ULUFE adında maaş alırlar
- ✓ En etkli ocağı YENİÇERİDİR.ilk defa EDİRNEDE kurulan YENİÇERİNİN sefere çıkmadan önce okudukları duaya **GÜLBANK** denir.

➢ **KARA KUVVETLERİ**

- ✓ KAPIKULUOCAĞI
- Acemioğlanlar:herkesin ilk geldiği yer
- Yeniçeriocağı:ordunun vurucu kısmı
- Cebeci ocağı:silah bakım ve onarım
- Topçu ocağı:top yapar
- Toparabalarıocağı:top arabası yapar
- Humbaracı ocağı:ateşli silahlar yapar.

- ✓ EYALET ASKERLERİ
- Ordunun en kalabalık sınıfıdır.
- Tımar toplayarak geçimini sağlar
- XVII.yy dan itibaren bozuldu
- XVII yy a kadar askere tımarlı sipahi XVII dan itibaren ise SEKBAN veya SARUCA denilir

- ✓ YARDIMCI KUVVETLER
- Beşliler (her 5 erkekden biri)
- Sakalar (sucu)
- Turnalar(haberci)
- Deliler(cesaretli)
- Akıncılar (sınır boylarını korur)
- Gönüllüler
- Azaplar(bekar erkek)
- Yaya ve müsellemler
- Bostancı ocağı

➢ **DENİZ KUVVETLERİ**

- ✓ Karesioğullarına son vererek denizci oldu
- ✓ Komutanına –kaptan-ı derya askerine –levent denir
- ✓ Gelibolu;Rusçuk,Edincik,Sinop,Samsun,Tarabzon,Karasamürsel,İzmir,Antalya da tersaneler açıldı
- ✓ FSM zamanında KARADENİZ,Kanuni S.S zamanında ise AKDENİZ bir türk gölü oldu
- ✓ En ünlü denizcileri;
- Envenos Gazi
- Hacı İlbey
- Baltaoğlu Süleyman
- Turgut Ali Reis
- Piyale Paşa

- Kemal Paşa
- Barbaros Hayrettin Paşa

G. **EKONOMİ**

✓ Gelenekçilik:Arz talep dengesi gözetilerek malın üretilmesidir.Yani ihtiyaca göre mal üretilir
✓ İaşecilik:bir malı ülkede bulundurma durumudur.
✓ **FİSKALİZM:** gelirleri en üstte giderleri en düşüğe azaltmayı benimseyen ekonomik anlayış
✓ Merkantilizm:zenginliğin ölçüsünün toprak değilde altın ve gümüş gibi değerli madenlerle ölçüldüğü sistemdir.osmanlı ekonomisini olumsuz etkilemiştir
✓ Narh sistemi:eksik rekabet şartlarından dolayı devletin fiyatlarına müdahale etmesi demektir
✓ Gedik:iş yeri açma ruhsatı
✓ Lonca teşkilatı:Ahilikten farkları; Gayrimüsliminde üye olması ve cihata katılım olmayışıdır.başında bulunana ŞEYH veya PİR denir

- Loncanın devlette ve snafla ilişkisini KETHÜDALAR sağlar
- Esnafı MUHTESİPLER denetler
- Esnafları YİĞİTBAŞLARI korur.
- Malın kalitesini ise **EHLİ HİBRELER** yapar .devlete fiyatlandırma konusunda yardımcı olur.

❖ MEZİL TEŞKİLATI: Kervanlar arası haberleşmeyi sağlar
❖ DERBENT TEŞKİLATI:Yollarda köprü ve geçitlerde devlet için vergi alan ve bu köprü ve geçitlerin bakım ve onarımını yapan teşkilattır.
❖ MEKKARİ (TÜCCAR) TAİFESİ :özel ulaşım şirketleridir.Tücarlara Lojistk destek sağlar
❖ HİRFET TEŞKİLATI :Küçük esnafın oluşturmuş olduğu birlğe verilen addır.
❖ BEYTÜLMAL EMİNİ:Kamu haklarını korumakta sorumlu devlet görevlisi
❖ ŞEHREMİNİ:Belediye işlerinden sorumlu

PARALAR

BASAN PADİŞAH	CİNSİ	İSMİ
OSMAN BEY	BAKIR	AKÇE
ORHAN BEY	GÜMÜŞ	AKÇE
FSM	Altın	SİKKE-İHASENE
S.ABDÜLMECİT	KAĞIT	MECİDİYE(KURUŞ)
	DEMİR	SULTANİ

VERGİ

a. ŞERİ VERGİLER

✓ ÖŞÜR:Müslümanların ürünlerinden peşin olarak 1/10 oranında alınan vergi
✓ HARAÇ:gayrimüslimlerin ürünlerinden peşin olarak 2/10 oranında alınan vergi
✓ İSPENÇ:Gayrimüslimlerin ödediği arazi vergisi
✓ CİZYE:gayrimüslimin askere gitmemesi karşılığı ödediği vergi
✓ AĞIL:Hayvan (küçükbaş) barınaklarından alınan vergi
✓ AĞNAM:küçükbaş hayvanlardan alınan vergi
✓ **ÇİFTHANE:bir köylünün bir çift öküzüyle devlete ait olan tarlayı sürdüğü kada ödediği vergi**
✓ ÇİFTBOZAN:mazeretsiz 2 yıl üst üste ekmeyenden alınır.3.yıl ekmezse toprak linden alınır
✓ İHTİSAB:panayır vergisidir.(esnaftan alınan vergidir
✓ İLTİZAM GÜMRÜK VE MEDEN:İhale bedeli ve gümrük ve madenlerden alınır.(iltizam :tımar sisteminin önemini kaybetmesine neden olur askeri yapı zayıflar.)

b. ÖRFİ VERGİLER

✓ İMDADİYE SEFERİYE:seferdeyken alınır
✓ İMDADİYE HAZARİYE:barış zamanı alınır
✓ İANE-İ CİHADİYE:cihad zamanı alınır
✓ İZNİ SEFİNE:boğazlardan geçiş vergisi

- ✓ KÜREKÇ:İgemilerdeki kürekçilerden alınır
- ✓ AVARIZ:olağanüstü durumlarda alınır.devletin paraya ihtiyaç duyduğu zamanlarda alınır.
- ✓ DERBENT:köprü yol ve geçitlerden alınır
- ✓ BAC:pazarlardan alınır.

H. <u>MİMARİ VE SANAT</u>

1. MİMARİ

a. SARAYLAR

- ✓ OSMANLI DEVLETİNİN İLK SARAYI Orhan Bey döneminde açılan BEY SARAYI dır (BURSA)
- ✓ Een uzun süre yönetim merkerzi olan sarayımız TOPKAPI SARAYI
- ✓ İlk ısıtmalı sarayımız İSHAK PAŞA sarayı(VAN) (19 YY)
- ✓ Batı tarzında yapılan ilk sarayımız DOLMABAHÇE SARAYI (19 YY)
- ✓ 2.Abdülhamitin yönetim merkezi olarak kullandığı saray YILDIZ SARAYI(19 YY)
- ✓ BEYLERBEYİ ve ÇIRAĞAN sarayı da vardır (19 YY)

b. CAMİLER

- ✓ Osmanlı devletinin ilk camisi İZNİK HACI ÖZBEK CAMİSİ
- ✓ Mimar Sinanın camileri ise

- ÇIRAKLIK:ŞEHZADE CAMİİ (İSTANBUL)
- KALFALIK:SÜLEYMANİYE CAMİİ (İSTANBUL)
- USTALIK:EDİRNE SELİMİYE CAMİİ

- ✓ Osmanlıda batı tarzında yapılan ilk cami:istanbulda bulunan NURU OSMANİYE camiisidir
- ✓ 4 ve 6 minareli camilere sadece Osmanlı devletinde rastlanır
- ✓ MAVİ CAMİ(blue mosque)(sultan Ahmet cami)Mimar sinanın öğrencisi SEDEFKAR MEHMET AĞA yapmıştır

2. SANAT

a. HAT:Arapçayı güzel yazma sanatıdır.hattın en önemli temsilisi hattatların kıblesi ünvanlı ŞEYH HAMDULLAH tır(ilk büyük türk hattatı AMASYALI YAKUT) Hafız Osman,Hattat Osman ve Ahmet Karasari ünlü hattatçılardandır.

b. MİNYATÜR:Uğraşana NAKKAŞ denir.Resmin yerini almıştır.Perspektif kurallarına uyulmayan ve içindeki insani figürlerin boyutlarını statüye göre değişen sanat dalıdır.en önemli nakkaşlar ;MATRAKÇI NASUH (XVI),NAKKAŞ ,LEVNİ(XVIII),NAKKAŞ SİNAN BEY (Gül koklayan Fatih)

c. Tezhip:ktap süsleme sanatıdır.Uğaraşana Müzehhip denir

d. Resim:

- ✓ Portresini yaptıran ilk padişah F.S.M tir(İtalyan sanatçı bellini yaptı)
- ✓ 2.Mahmut ise portresini devlet dairelerine astırdı
- ✓ Osmanlıda ilk resim sergisin ŞEKER AHMET PAŞA açtı
- ✓ KAPLUMBAĞA TERBİYECİSİ ve SİLAH TACİRLER tabloları ile ise OSMAN HAMDİ BEY (müzecilik)ünlendi.

e. MÜZİK

- ✓ ITRİ (XVII YY SONU XVIII BAŞI),DEDE EFENDİ,TAMBURİ CEMİL BEY ünlü bestekarlardır
- ✓ Osmanlı da batı tarzı müzik dersi alan ilk padişah SULTAN ABDÜLMECİT tir.

f. KALEMİÇİ:sadece mimaride kullanılır

g. ÇİNİCİLİK:İstanbul,İznik,Bursa ve Kütahya önemli Çini merkezleridir

YAZI DİL VE EDEBİYATI

a. SÖZLÜ EDEBİYAT:Karacaoğlan (17.yy),Dadaloğlu,Köroğlu önemli sözlü edebiyatçılarıdır.

b. YAZILI EDEBİYAT :Baki,Nebi,Nabi,Nefi(17.yy sihamı kaza (kaza okları),Fuzuli(leyla ile mecnun),Nedim(lale devri şairi)

****MATRAKÇI NASUH :BEYAN-I MENAZİL-İ SEFER-İ IRAKEYN**

<u>OSMANLI DEVLETİ YÜKSELME DÖNEMİ XV.YY</u>

- ➢ FATİH SULTAN MEHMET
- ✓ İstanbulun fethinin nedenleri

- İstanbul un Anadolu ve Rumeli toprak bütünlüğünü bozması

- Bizansın Anadolu beylikleri ile işbirliği içinde olması
- Peygamber efendimizn Hadis-i Şerifi
- Bizansın Avrupalı devletlerden yardım isteyerek haçlı seferlerine neden olması
- İpek yolu ve boğazlara sahip olması
- Bizansın Osmanlı şehzadelerini devlete karşı kışkırtma

✓ Fetih için yapılan hazırlıklar

- 400 parçalık donanma hazırlandı
- Rumeli hisarı yaptırıldı(boğazkesen)
- Şahi toplarının döktürülmesi
- Anadolu beylikleriyle saldırmazlık (Karamanoğulları ile) antlaşmaları imzalanması
- Hareketli kuleler ve mancınlık sisteminin oluşturulması(Silivri ve vize kaleleri alındı.

✓ Bizansın aldığı önlemler

- Grejuva ateşini çoğaltmaları
- Haliçe zincir çekildi
- Avrupadan yardım istendi

**Bizans savaş sırasında komple Katolik oldu ve bu Katolikliğe bir tek kişi karşı çıktı (Bizanslı yüksek devlet memuru olan NOTARAS)

✓ İstanbul 29 Mayıs 1453 de fethedildi.Fetihin sonuçları şunlardır;

- 2.MEHMET FATİH ünvanını aldı
- İstanbul başkent yapıldı
- Ortaçağ kapandı Yeniçağ başladı
- İpek yolu ve boğazlar Osmanlının denetimine girdi.Bunun üzerine Avrupalı devletler ispanya ve portekizin önderliğinde 1492 yılında coğrafi keşifler başladı
- Ateşli silahların surları yıkabileceğinin anlaşılması üzerine feodelite rejimi sona ermiştir
- Osmanlının kuruluş dönemi sona erdi yükselme dönemi başladı
- İstanbuldan kaçan bilginler İtalyaya giderek Rönesansın başlamasına neden oldular

Not (kpss):

**Fatih döneminde ilk defa Osmanlı Memlük ilişkileri Hicaz su yolları probleminden dolayı bozulmuştur.

**bu dönemde Venedik ile yapılan savaş sonucu 1479 yılında ilk defa Osmanlı devleti kapitilasyon vermiştir.

DİĞER FETİHLER

➢ ANADOLUDA;

✓ Candaroğullarından Sinop ve Samsun
✓ Karamanoğllarından Konya ve Karaman
✓ Trabzon –Rum imparatorluğuna son verildi
✓ Cenevizlilerden Amasra alındı
✓ 1473 Otlukbeli Savaşıyla Osmanlı-Akkoyunlar doğu Anadolu alındı.

➢ BALKANLARDA;

✓ Sırbistan (belgrad hariç)
✓ Arnavutluk
✓ Bosna-hersek
✓ Eflak(Romanya)
✓ Boğdan (Moldova)
✓ Mora yarımadası

➢ EGE ADALARI

✓ Ege adaları
✓ Yunan adaları
✓ Bozcada

- ✓ Gökçeada
- ✓ Kırım alındı (karadeniz Türk gölü haline geldi)
- ✓ Rodos kuşatıldı fakat alınamadı

Not:bizanstan kaçan şehzadeler Mora yarımadası ve Trabzon Rum imparatorluğuna gitöişlerdir.Fatihin bu 2 yeri fethetmesi Bizansın tekrar dirilme umutlarını sona erdirmiştir.

Not:kanuni belgrad,Rodos ve akdenizi alarak fatihi tamamlayacak

FATİH DÖNEMİ DİĞER GELİŞMLER

- ✓ Topkapı sarayı yapıldı
- ✓ İlk defa altın para basıldı(sikke-i hasene)
- ✓ İlk defa istanbulda medrese açıldı (sıhne seman medresesi (ilahiyat fakültesi)
- ✓ Sancağa çıkma usulü yasalaştı
- ✓ Cülus bahşişi vermek gelenekselleşti
- ✓ İltizam sistemihyle müsadere usulü ilk defa uygulandı
- ✓ Kanunname-i ali osman-i ;yani örfi hukuk kuralları yazılı hale getirildi(padişahın mutlak otaritesi için kardeş katlni getirmiştir)
- ✓ Enderun faalyete geçti
- ✓ Veraset sisteminde değişikler yapılarak Kardeşine karşı önlem alabilirsin hükmü eklendi
- ✓ Fatihle beraber divana sadrazamlar başkanlık etmeye başladı.(xv.yy kadar divan-ı humaymaa padişah başkanlık ediyordu)

II.BEYAZIT DÖNEMİ

II.Beyazıt taht kavgasına giriştiği cemi mağlup etti.bunun üzerine Cem önce Karamanoğullarına (bunun üzerine Beyazıt Karamanoğullarına tamamen son verdi) sonra sırasıyla dulkadiroğulları,memlükler(bunun üzerine memlüklerle15 yıl savaşıldı),ordanda Rodos şövalyelerine ve en sonunda papaya teslim edildi.Bir iç sorunken dış sorun haline geldi.Yine bu dönemde Antalya da çıkan Şahkulu isyanı bastırıldı.Bayezıt dönemine yükselmenin içinde duraklama dönemi denir

YAVUZ SULTAN SELİM

- ✓ 1514-ÇALDIRMA ZAFERİ(OSM-SAFEVİ):doğu anadoluda şii tehlikesi bir süreliğine engellendi
- ✓ 1515-TURNADĞ SAVAŞI (OSM-DULKADİR):ATSB kesin olarak sağlandı
- ✓ 1516:MERCİBADIK SAVAŞI (OSM-MEMLÜK):Suriye ele geçirildi
- ✓ **1517-RİDANİYE SAVAŞI (OSM.MEMLÜK)**
- **Memlükler yıkıldı**
- **Halifelik osmanlıya geçti(teokratik yönetim güçlendi)**
- **Kutsalemanetler Topkapı Sarayı na nakledildi**
- **Baharat yolu Osmanlı devletinin eline geçti**
- **Mısır hazinesi ,istanbula getirildi(yavuzun vasiyeti)**

Not:Y.S.S Ridaniye savaşını yaparken avrupada eş gelişme Reform hareketidir

Not:İlk defa CELALİ İSYANI Yazvuz Sultan Selim zamanında ekonomik nedenlerden dolayı çıkmıştır.Celali isyanını ilk başlatan BOZOKLU CELAL dir.

- ✓ **Kuzey afrikada ilk fetihler Y.S.S zamanında gerçekleşti**
- ✓ **Y.S.S döneminde mısırın fethi ile Baharat yolu ele geçirildi Doğu akdeniz egemenlik altına alınmıştır.**

NOT:

- **ULEMA:devlet adamı**
- **Sekban:tımar sistemi bozulunca alınan ücretli asker**
- **Yeniçeri ve kaptanı derya XVI.yy dan itibaren divan toplantılarına katılmıştır(yükselme)**
- **Rumeli Beylerbeyliği:1.Murat (manastır)**
- **Anadolu Beylerbeyliği:1.Beyazıt(yıldırım)(Kütahya)**
- **Mütesellim:beylerbeyliği ve sancak beylerinin görev yerlerine gitmeyerek yerlerine gönderdikleri vekillere denir.**

- **Muhassı:taşrada vergi toplayan memur**
- **Babıali:hükümet kapısı**
- **Müstensih:kitap çoğaltanlara verilen isim**
- **Duraklama dönemi başlangıç-sokullunun ölmesi,bitiş-karlofça anlaşması**
- **Gerileme dönemi başlangıç-karlofça –prut antlaşması bitiş-yaş antlaşması**

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN

Tahta çıktığı ilk günlerde Baba Zünnun,Kalenderoğlu ve Ahmet Paşa gibi isyanları bastırdıktan sonra 1521 de Belgratı 1526 da Mohaç Meydan Muharebesiyle (2 saatte kazanıldı) Avusturya nın elindeki Macaristanı aldı. 1529 da ise ilk defa viyana kuşatıldı.ancak olumsuz kış şartlarından dolayı ordu İstanbal a geri döndü .Avusturyanın Osmanlıya ait Macaristan a saldırması sonucu Osmanlı Ferdinana imtiyaz veren Roma germen imparatoru Şarklerin üzerine Alman seferine çıktı.Ancak karşısına ordu çıkmadı.Bunun üzerine Şarklerin elindeki Fransa kralı Fransuva serbest bırakıldı.Ayrıca Avusturya ile de 1533 yılında İstanbul antlaşması imzalandı.

Bu antlaşmaya göre ;Avusturya arşüdükü Osmanlı devletinde sadrazama denk gelmiştir.Bu olay sonucunda orta Avrupanın Siyasi üstünlüğü Osmanlı devletinin eline geçmiştir.1535 yılında ise Akdeniz ticaretini canlandırmak ve Fransa Avrupa Hristiyan birliğinden (haçlı)koparmak için Kapatilasyon Antlaşması imzalandı.(geniş anlamda ayrıcalık hukiki siyasi ayrıca mali.)(ilk venediğe vermiştik)

1555 yılında ise iran la ilk defa Amasya Antlaşması imzaladı.

Kanuninin son seferi ise Zigatvardır.

DİĞER GELİŞMELER

- Trablusgarp,Tunus ,Cezayir ve Fas fethedilerek Kuzey afrikanın fethi tamamlandı.Osmanlının Kuzey afrikadaki egemenliğini pekiştiren olay ise 1560 yılında Haçlılarla yapılan Cerbe Deniz Savaşı nın kazanılmasıdır.Sakız Rodos fethedildi.
- Akdenizi birTürk Gölü haline getiren savaş PREVEZE DENİZ SAVAŞI nı Barboros Hayrettin Paşa (Hızır Reis) kazandı Kaptan-ı Deryalık verildi günümüzde bu olay (Preveze) donanma gölü olarak kutlanır.
- Ayrıca Kanuni döneminde Rodos alınmıştır ve Hint denizine bölgedeki Müslüman Sultanların Portekizliler karşısında yardım istemesi üzerine 4 defa sefer yapılmıştır.Bu seferlere Piri Reis ve Seydi Ali Reisde katılmıştır.Piri Reis başarısız olmasından dolayı idam edilmiştir.Seydi Ali Reis ise Seferlerde gördüklerini " MİRATÜL MEMALİK" adlı eserinde toplamıştır.

  **Seferlerin başarısız olmasının nedenleri şunlardır;
- Gücerat sultanlarının bize yardım yardım etmemesi
- Seferlere gereken önemin verilmemesi
- Okyanusa dayanıklı gemilerimizin olmaması

SOKULLU MEHMET PAŞA DÖNEMİ

- Kanuninin son iki senesi II. Selim ve III.Murat döneminde sadrazamlık yapmıştır
- Kendisinin döneminde KIBRIS fethedilmiştir.
- Kıbrısın alınmasına tepki duyan Haçlılar İnebahtı da gemilerimizi yaktı.(Osmanlının tarih de 4 kere donanması yakılmıştır.bunlar ;

**1571 İnebahtı (Haçlılar)

**1770 Çeşme (Ruslar)

**1827 Novarin (İngiltere-fransa-rusya)

**1853 SİNOP (RUSYA) (sıralamayı bil)

SOKULLUNUN PROJELERİ;

- Don ve volga ırmaklarını birleştirme projesi
- Rusların güneye inmesini engellemek
- Kırımı korumak,iranı kontrol altında tutmak (iran savaşlarında donanmadan yararlanma)
- Karadenşz güvenliğini sağlayarak ipek yolu ticaretini canlandırma
- Don volga kanal projesiyle Karadeniz ile Hazar gölü arasında bağlantı kurmak

- Süveş Kanalı projesi:KızıldeniziAkdeniz ile birleştirerek Baharat yoluna işlerlik kazandırmak amaçlanmıştır.1869 ingiltere ve fransa açmıştır.
- Marmara Karadeniz Pojesi:İstanbul un güvenliğinin sağlanması için bu proje oluşturuldu,amaç Marmarada bir kanal daha açarak Marmara denizini Karadenize bağlamak

17.yy da OSMANLI DEVLETİ(DURAKLAMA DÖNEMİ 1579-1699 devlet engeniş sınırlarına ulaşmıştır)

➢ NEDENLERİ

✓ Küçük yaştaki çocukların tahta geçmesi
✓ Sancak sisteminin kaldırılıp kafes sistemine geçilmesi.Bununda deneyimsiz padişahların başa geçmesine neden olması
✓ Saray kadınlarının devlet yöenetimine katılması
✓ Devlet içinde rüşvet ve iltimasin (torpil) artması
✓ Savaşların uzaması ve ganimet gelirlerinin azalması
✓ Yeniçer ocağına usulsüz askeralınması ve "ocak devlet içindir anlayışının devlet ocak içindir anlayışıyla değişmesi(yeniçeri ocağı 3.murattan itibaren bozulmaya başlamıştır)
✓ Doğal sınırlara ulaşılması (dağ,okyanus)
✓ Avrupanın bilimsel ve teknolojik açıdan ilerlemesi
✓ Caoğra keşifler sonucu İPEK ve BAHARAT yolunun öneminin kaybetmesi.Bununda gümrük vergilerinin azalmasına neden olması
✓ Medeselerden pozitif bilimlerin çkarılması
✓ Beşik ulemalığı sisteminin getirilmesi(hocanın oğlu hocadır)
✓ Tımar sisteminin bozulması
✓ KApitilasyonların olumsuz etkilerinin görülmeye başlanması

DURAKLAMA DÖNEMİ SİYASİ OLAYLARI:

✓ 1590-FERHAT PAŞA ANT(OSM-İRAN):Osmanlıyı doğuda en geniş sınırlarına ulaştıran anlatma
✓ **1606-ZİTVATOROK(OSM-AVUSTURYA)**:(PADİŞAH-KRAL)Orta avrupanın siyasi üstünlüğü elimizden çıktı
✓ 1639-KASRI ŞİRİN ANT(OSM-İRAN):Günümüz Türkiye-İran sınırını belirledi
✓ 1645:Venediğin elindeki Girit Adası kuşatıldı
✓ 1669:Girit 24 sene sonra fethedildi.
✓ **1672-BUCAŞ ANT(OSM-LEHİSTAN):4.Murat zamanında Osmanlının topraklarına yeni toprak kattığı son antlaşma .Osmanlı batıda en geniş sınırlara ulaştığı antlaşma**
✓ 1683-99:II.VİYANA KUŞATMASI(OSM-AVUSTURYA):Kutsal ittifak:Malta,Rusya,Lehistan,Venedik,Avusturya
✓ 1699-KARLOFÇA ANTLAŞMASI (OSM-AVUSTURYA):Osmanlının ilk büyük toprak kaybı.Osmanlı devleti batıda ilk kez toprak kaybetti(bu antlaşma rusya ile yapılmadı.)
✓ 1700 –İSTANBUL ANTLAŞMASI(OSM-RUSYA):Rusya Osmanlı başkentinde eliçi bulundurma hakkı elde etti,Karlofçanın devamı sayılır,Ruslar Karadeniz e ilk defa inme fırsatı elde etti.

17.yy ISLAHATLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ

✓ Avrupa örnek alınmamıştır(kendimizi üstün sayıyoruz)
✓ Kişlere bağlı kalmış ve devlet politikası haline getirilememiştir
✓ Islahatlara saray,ulema(din adamları) ve yeniçeri (askerler)karşı çıkmıştır.
✓ Baskı ve şiddet yoluyla benimsetilmek istenmiştir
✓ Islahatçıların şifresi "TOKMAK"tır
✓ Islahatlar kalıcı olmamıştır
✓ 17.yy ıslahatçıları duraklamanın temelini eski geleneklerin terk edilmesi olarak görmüşlerdir.

Not:3. İle başlayan padişahlar 3.murat dışında 18.yy padişahlarıdır.

DURAKLAMA DÖNEMİNDE OSMANLININ DIŞ SİYASET HEDEFLERİ

✓ Batıdaki kutsal ittifak saldırılarını önleme
✓ Genişleme politikasını devam ettirme

17.yy ISLAHATÇILARI VE ISLAHATLARI (TOKMAK)

➢ **TARHUNCU AHMET PAŞA**

- ✓ İlk modern bütçeyi yaptı
- ✓ Geir ve gideri eşitledi
- ✓ Sarayın masraflarını kıstı
- ✓ Devletin alacaklarını kişi ve kurumlardan tahsil etti

➢ **2.OSMAN(GENÇ OSMAN)**

- ✓ Osmanlı devletinde ilk ıslahat yapan padişah
- ✓ Saray dışından evlendi
- ✓ Şeyhülislamın yetkisi kıstı
- ✓ Yeniçeri ocağını kaldırmayı düşündü(Hotin seferi sonrası yeniçerilerin disiplinsiz davranışları sebebiyle)
- ✓ Başkenti İstanbul dışına (yozgata)taşımayı düşündü

➢ **KUYUCU MURAT PAŞA**

- ✓ Merkezi otoriteyi sağladı
- ✓ Celali isyanlarını bastırdı

➢ **IV.MURAT**

- ✓ Saray kadınlarını devlet yönetiminden uzaklaştırdı
- ✓ Yeniçeriyi disiplin altına aldı
- ✓ Kahvehaneleri yasakladı (ilk kahvehane kanuni s.s zamanında istanbulda açıldı)
- ✓ İçki ve tütün içme yasağı getirdi
- ✓ Gece sokağa çıkma yasağı getirdi
- ✓ Koçi bey risalesi ve katip çelebi risaliyesi IV.Murata sunuldu :Rüşvetin kökünün kazınılması,halka adil davranılması,kanunu kadimin ihyası nı içeriyordu

➢ **1.AHMET**

- ✓ Ekber (büyük evlat) ve Erşet(en akıllı) sistemini getirdi
- ✓ Osmanlıda taht kavgaları tamamen sona erdi

Not:3.Mehmet sancağa çıkma usulünü kaldırdı.yani 1.ahmet sancağa gitmeden (kafes sistemi)tahta çıkan ilk padişah ,ahmette ekber ve erşeti getirdi)

➢ KÖPRÜLÜLER

- ✓ Köprülü Mehmet Paşa,Osmanlı sadrazamı olarak (saraya şartlar sürerek oldu)başa geçti
- ✓ Maliyeyi düzenledi
- ✓ Yeniçeri ocağını disiplin altına aldı
- ✓ Çanakkale boğazını Venedik ablukasından kurtardı
- ✓ Körülü fazıl Ahmet paşa
- ✓ Amcazade hüseyin
- ✓ Merzifonlu kara mustafa paşa
- ✓ Duraklamanın içinde yükselme dönemini yaşattılar

17.yy ISYANLARI

➢ İSTANBUL (MERKEZ, YENİÇERİ) İSYANLARI

NEDENLERİ :

- ✓ Merkezi otoritenin bozulması
- ✓ Ocak devlet içindir anlayışının değişmesi
- ✓ Ulufe maaşları ile cülus bahşişinin geç veya eksik ödenmesi

SONUÇLARI:

- ✓ Vakayı vakvakiye (çınar olayı) IV Mehmet zamanında 30 a yakın devlet adamı öldürüldü
- ✓ Genç Osman öldürüldü
- ✓ İstanbul da can ve mal güvenliği kalmadı

➢ ANADOLU (CELALİ)İSYANLARI

**İlk Yavuz Sultan Selim zamanında bozoklu Celal tarafından çıktı

NEDENLERİ:

- ✓ Merkezi otoritenin bozulması (tımarın iltizama verilmesi)
- ✓ Tımar sisteminin bozulması

- ✓ Köylünün ağır vergileri ödeyememesi
- ✓ Savaşların tımar topraklarında yapılması
- ✓ GÜRCİ NEBİ,KALENDER OĞLU,CANBULATOĞLU

SONUÇLARI:

- ✓ Anadoluda can ve mal güvenliği kalmadı
- ✓ Köyden kente göçler arttı
- ✓ Üretim ve vergi gelirleri azaldı
- ✓ Boşalan köylere eşkıyalar yerleşti
- ➢ **EYALET İSYANLARI**:
- ✓ Merkezi otoritenin bozulması
- ✓ Osmanlı devleti idarecilerinin halak kötü davranması

Not:Bu dönemde (17.yy) çıkan isyanları 19.yy da çıkan "ULUSÇULUK "iayanları ile karıştırılmamalıdır.bu yy.da çıkan isyanlar da bağımsız devlet kurma fikri bulunmamaktadır.

18.yy da OSMANLI DEVLETİ (GERİLEME DÖNEMİ)

- ✓ 1711-PRUT ANTLAŞMASI (OSM-RUSYA):Osmanlı karlofça ve İstanbul Antlaşması ile kaybettiği toprakları geri ama umudu doğdu
- ✓ 1715-1718 PETERVARADİN SAVAŞI (OSM-AVUSTURYA):Avusturya kazandı
- ✓ **1718-PASAROFÇA ANTLAŞMASI** (OSM-AVUSTURYA)Batının üstünlüğünü kabul etti.Lale devrine girildi,kaybettiği toprakları geri alma umudu son buldu
- ✓ 1736-1739 BELGRAT SAVAŞI (OSM-RUSYA/AVUSTURYA):1.Mahmutun yaptığı askeri ıslahatlar bu savaşta faydalı oldu.Belgrat Osmanlının oldu,rusya artık karadenizde ticaret ve savaş gemisi bulundurmayacaktı.Osmanlının batıda imzaladığı son kazançlı antlaşma
- ✓ 1740 ;antlaşmaya arabuluculuk yapan Fransa ya verilen kapitilasyonlar sürekli hale getirildi(1.Mahmut)
- ✓ 1746-KERDEN ANTLAŞMASI (OSM-İRAN):Son Osmanlı İran antlaşması
- ✓ 1768/1774 –OSM-RUS SAVAŞI:Ruslar kazandı,Savaş sırasında Osmanlının donanması Çeşmede yakıldı
- ✓ **1774-KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI (OSM-RUSYA):**

  Antlaşmanın Maddeleri:

  - Kırım bağımsız olacak (tamamı türk ve Müslüman olan bir toprak parçası kaybedildi
  - Kırım halkı dini açıdan halifeye bağlı kalmaya devam edecek(halifelik ilk defa siyasi bir güç olarak kullanıldı
  - Osmanlı rusyaya ilk defa savaş tazminatı ödeyecek
  - Rusya İstanbul da elçi bulundurabilecek(osmanlı devletinin politiksını yakından takip etme fırsatı elde etmiştir)
  - Rusya Balkanlar da veya istediği bir yerde konsolosluk açabilecek (Panslavizm politikası Osmanlı toprakları üzerinde daha etkli olmaya başlamıştır
  - Ortodoksların koruyuculuğu ruslara geçecektir(olmayan madde olmuş gibi)
  - Osmanlı devleti AZAK Kalesini Rusyaya verecek ve Karadeniz tersanelerinde gemi yapamayacak (karadenizdeki türk egemenliği sona erdi)
- ✓ 1779- AYNALI KAVAK TEHKİHNAMESİ (SÖZLEME) OSM-RUSYA :Kırım özerk hale geldi içişlerinde serbest dışişlerinde rusyaya bağlı oldu
- ✓ 1787-1792 –OSM-RUSYA+AVUSTURYA:Kırımı geri alabilmek için hem rusyaya hemde Avusturya ile savaştıkçsavaş sırasında eş gelişme olarak Fransız İhtilai çıktı.Bu ihtilalden etkinenen Avusturya 1791 yılında Osmanlıyla ZİŞTAVİ ANTLAŞMASIimzalayarak savaştan çekildi.Yalnız kalan Rusyayla da 1792 yılın **YAŞ ANTLAŞMASI** imzalandı.Osmanlı Yaş antlaşması ile Kırımın Rusyaya ait olduğunu kabul etti
- ✓ 1801-EL ARİŞ ANTLAŞMASI:Napolyonun mısırı işgal etmesi üzerine Osmanlı devleti Nizam-ı Cedid ordusunu Cezzar Ahmet Paşa komutanlığında Mısara gönderdi.**AKKA KALESİ** nde Cezzar Nopolyon u yendi.Osmanlı tarihinde ilk defa İngiltereden yardım isteyerek denge politikasını uygulamıştır.Fransa ile EL –ARİŞ ANTLAŞMASI imzalanarak Fransa Mısırdan çekildi

18 yy ISLAHATLARI

GENEL ÖZELLİKLERİ

- Avrupa örnek alınmıştır
- Batıdan teknik uzmanlar getirildi
- 17.yy a göre daha kalıcıdır
- Saray,ulema ve asker ıslahatlara karşı çıkmıştır
- Hukuk ve eğitim hariç her alanda ıslahat yapılmıştır
- Islahatçıların şifresi 31313 dür

➢ **3.AHMET (LALE DEVRİ)**

LALE DEVRİNİN ÖZELLİKLERİ:

- Hiç askeri ıslahat yapılmamıştır
- Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşadır
- Minyatürcüsü "levni" şairi "nedim"dir
- 1718 pasarofça antlaşmasıyla başladı
- 1730 Patrona Halil isyanıyla sone erdi

ISLAHATLAR

✓ Batıdan ilk defa matbaa getirildi (İBRAHİM MÜTERFERRİKA VE SAİT EFE getirdi özel bir matbadır.Bu ilk türk matbasında dini eserlerin basımı yasaktır (hattatlar işsiz kalmasın diye)Yalova da matbaanın kağıt ihtiyacını karşılamak için kağıt fabrikası açıldı.ilk eser **VANKULU LÜGATI** dır.

✓ Avrupaya ilk defa geçici elçilikler açıldı **(paris buraya atanan ilk elçimiz 28.Mehmet Çelebi Pariste gördüklerini seferetname(batıya açılan pencere)adlı eserinde toplamıştır.viyana ,Varşova,moskova)**

✓ Tulumbacılar ocağı (itfaiye)kuruldu

✓ Yalova da kağıt fabrikası açıldı

✓ İrandan çiçek aşısı getirildi

✓ Tercüme odaları kuruldu

✓ Barok,Rokıkı ve Gotik tarzı mimari üslup benimsendi.Batı tarzında yapılan ilk eser 3.AHMET ÇEŞMESİ dir

➢ **1.MAHMUT**

✓ Batıdan teknik uzmanlar getirdi CONTE DE BANNEVAL (Müslüman olup HUMBARACI AHMET PAŞA oldu)

✓ Hendeshane kuruldu (mühendis okulu)(batı tarzında açılan ilk kurum)

✓ İlk defa yurt içinde Kütüphane açıldı

➢ **3.MUSTAFA**

✓ Mühendishane –i Bahri hümayun açıldı (deniz subay okulu)

✓ Sürat topçuları kuruldu (baren de tott kurdu)

✓ İlk defa ermeni ve Yahudilerden borç para alındı (**kpss**esam senedi adı verilen bu borçlanma kağıtları ileride kağıt paraya geçişin ilk adımı sayılır)(galata bankerleri:azınlıkların zenginleri)

➢ **1.ABDÜLHAMİT**

✓ İstihkam okulunu açtı (köprü yol yaparlar)

✓ Cülus bahşişi verme geleneğini kaldırdı

✓ Yeniçeri sayımı yaptı

✓ Ulufe alım satımı yasakladı(başkasının yerine askerlik)

➢ **3.SELİM**

ÖZELLİKLERİ

✓ Yaptığı tüm ıslahatlara "NİZAMI CEDİT" denir

✓ Islahatlarda fransayı örnek almıştır

✓ Meşveret meclislerini kurdurarak yapılacak olan ıslahatları belirlemiştir.Bu mecliste bulunanlar 3. Selime "lahiyalar" (raporlar) sunmuştur

✓ Osmanlı devletinde ilk radikal yönde ıslahat yapan padişahtır

✓ Kabakçı Mustafa Paşa isyanıyla sona ermiştir

ISLAHATLAR:

- ✓ NİZAM-I CEDİT adında ordu kurulmuştur .Bu ordunun masraflarının karşılanması için "irad-ı cedit"hazinesini kurdurdu.Halk bu ıslahata tepki göstermiştir
- ✓ Mühendis Hane-i Berri Hümayun kuruldu (Kara subay okulu) sadeve askeri okullarda okutulması amacıyla FRANSIZCA Osmanlı devletinin ilk resmi yabancı dili olmuştur
- ✓ İlk defa kalıcı elçilik açılmıştır.LONDRA da elçimiz YUSUF AGAH EFENDİ dir.
- ✓ Şeyhül İslamın yetkileri kısıtlanmıştır
- ✓ Levent ve Selİmiye kışlası yapılmıştır.
- ✓ İlk devlet matbaası açılmıştır (MATBAAYI AMİRE)
- ✓ Yerli malı kullanılması özendirilmiştir.

XIX. YY. ISLAHATLARI

A) II. MAHMUT ISLAHATLARI

1) Sened-i ittifak (1808) :II. Mahmut ve Ayanlar arasında, ayanların varlığı resmileşti.
İlk defa padişahın yetkileri sınırlandırıldı. Osmanlı Devleti'nde ilk demokratikleşme hareketidir.

2) Askeri alanda Yapılan Yenilikler;

1) **Sekban-ı Cedid Ocağı** kuruldu.
2) **Eşkinci Ocağı** kuruldu.
3) Yeniçeri ocağı kaldırıldı yerine **Asakar-i Mansure-i Muhammediye** ordusu kuruldu. Bu ordunun asker ihtiyacının karşılanması amacıyla da **Mektebi Funün-u Harbiye** kuruldu.
- ✓ Tarihte yeniçeri ocağının kaldırılmasına **…….. ……..** denir.

4) Askeri amaçlı **ilk nüfus sayımı** yapıldı.
5) **Mekteb-i Tıbbiye**(Tıbbiyeyi Şahane) ve **Mekteb-i Hayriye** kuruldu.
6) Mızıkayı hümayun kurularak Mehteran kaldırıldı.(İtalyan …… Önderliğinde açılmıştır.)
7) Tımar sisteminin kaldırılmasıyla köy-kasabaların korunması için **Redif Birlikleri** kuruldu.
8) Askerlik işlerinin düzelmesi amacıyla **Dar-ı Şura-yı Askeri** kurulmuştur.

3) Yönetim Alanında Yapılan Yenilikler;

1) Müsadere usulü memurların üzerinden kaldırıldı.
2) Kanun, tüzük, yönetmelik çıkarılması için **Meclis-i Valay-ı Ahkâm-ı Adliye** kuruldu.
3) Memurların terfi işlemleri için **Dar-ı Şurayı Babıâli** kuruldu.
4) Tımar sistemi kaldırıldı.
5) Memurlar maaşa bağlandı, eyaletlere Müşir ve köylere muhtar atandı. Ayanlıklar ortadan kaldırıldı.
6) Posta teşkilatı kuruldu.
7) **Takvim-i vekayi** adında ilk resmi gazete çıkarıldı.
8) Enderun mektebi kaldırıldı yerine **Mekteb-i Maarifi Adliye** açıldı.
9) Memura ceket, fes, pantolon giyme zorunluluğu getirildi.
10) II.Mahmut devlet dairelerine portresini astırdı.(……. …….)
11) Pasaport uygulamasına geçildi.
12) İstanbul' a vize uygulaması başlatıldı. (Mürur tezkeresi)
13) Divan-ı hümayun kaldırıldı yerine Heyet-i vükela kuruldu.

Divan-ı hümayun	Heyet-i vükela
Sadrazam	Başvekâlet
Nişancı	Dâhiliye Nazırlığı

Defterdar Maliye Nazırlığı
Reisül küttap Hariciye Nazırlığı
Kazasker Nezaret-i adevi (Adalet Bakanlığı) --- Meclis-i Maarifi Umumiye Nezareti (MEB)
Şeyhülislam Babı meşihat dairesi

4) Eğitim, Sağlık, Kültür alanında Yapılan Yenilikler;

1) **Avrupa'ya eğitim amaçlı ilk defa öğrenci gönderildi.**
2) Karantina servisi uygulandı.
3) **İstanbul'da ilköğretim zorunlu hale geldi.**
4) Rüştiye (Ortaokul) ve Mekteb-i Ulum-u Edebiye (Orta dereceli okullar) açıldı.

5) Ekonomi alanında;

Bu dönemde **Mısır sorununun çözümü için İngiltere ile Balta Limanı Antlaşması imzalandı**. Bu antlaşma ile yabancıların ödemiş oldukları gümrük vergisi %15'den %3'e, yerli tüccarların ödemiş oldukları gümrük vergisi %5'den %12'ye çıkarıldı. Ayrıca yabancıların ödemiş olduğu içgümrük vergisi de kaldırılmıştır. Bu antlaşma Sonucunda **Lonca Teşkilatı** iflas etti, yerli üretici battı, Osmanlı ekonomisi dışa bağımlı hale geldi. II. Mahmut bu duruma önlem almak için;

1) Yerli malların kullanılmasını zorunlu hale getirdi.
2) Memurun giydiği fes için Çuha fabrikası açtı.

B) TANZİMAT FERMANI (1839)

İlan Edilme Nedenleri;

→ Mısır Sorunu'nun çözümünde Avrupalı devletlerin desteğini almak.
→ Fransız İhtilali'nden yayılan Ulusçuluk akımının etkisini azaltmak.
→ Gayrimüslimlerin haklarını artırarak devlete bağlılıklarını artırmak ve devletin parçalanmasını engellemek.

Bu ferman ile olarak **II. Mahmut** döneminde hazırlanmıştır. **Sultan Abdülmecit** zamanında ise **Osmanlıcılık** politikası doğrultusunda **Mustafa Reşit Paşa** tarafından hazırlanıp **Gülhane Parkı**'nda okunmuştur.

Fermanın maddeleri;

- Herkesin can, mal ve ırz güvenliği korunacak.
- Herkes mal ve mülk sahibi olacak.
- Herkesin gelirine göre **vergi** alınacak.
- Askerlik **vatan hizmeti**ne dönüştürülecek.(Yani herkes askere gidecek.)
- Mahkemeler açık olacak ve kimse yargılanmadan cezalandırılmayacak.

Fermanın önemi

✓ **Anayasacılığa geçişin ilk belgesidir**.
✓ Hukukun üstünlüğü benimsenmiştir.

C) ISLAHAT FERMANI (1856)

İlan edilme nedenleri;

→ Tanzimat fermanının ilan edilme nedeniyle aynıdır.
→ Paris Barış Konferansı kararlarında etkili olmak için ilan edilmiştir.
→ İngiltere ve Fransa'nın dış baskıları sonucu hazırlanmıştır.

Fermanın maddeleri;

- Gayrimüslimi küçük düşürücü sözler söylenmeyecek.
- Gayrimüslimler, banka, şirket, okul açabilecek.
- Gayrimüslimler bir kereliğine mahsus olmak üzere nakit bedel ödeyerek askerlikten muaf tutulacak.
- Cizye vergisi kaldırılacak.
- İltizam usulü kaldırılacak.(Devlet vergiyi…….. aracılığıyla toplanmaya başlanmıştır.)
- Gayrimüslimler devlet memuru olabilecek.
- Gayrimüslimler il genel meclislerine üye olabilecek.(**Kazandıkları ilk siyasi haktır.**)

D) Tanzimat Dönemi Yenilikleri (1839-1876)

Bu dönemde iki tane padişahın (Sultan Abdülmecit, Sultan Abdülaziz) yaptığı yenilikler şunlardır;

- **Meclis-i Ahkâm-ı Adliye** kuruldu.
- **Meclis-i Ali Tanzimat** kuruldu. (İkisi 1861' de birleşti.Kanun-yönetmelik-tüzük çıkarır.)
- **Divan-ı Ahkâm Adliye** kuruldu.(Yargıtay)
- **Şurayı Devlet** (Danıştay) (Fransa'daki Conseil d'etat yapısından örnek alınmıştır.)
- 1840-1867-1871 **Vilayet Nizamnamesi**yayınlandı.(……..-……..-……..-……..-……..)
- 1869 Maarif Nizamnamesi ile öğretim kurumları **İptidai-Rüştiye-İdadi-Darülfünun** şeklinde düzenlendi.
- **Encümen-i Daniş** kuruldu.(Talim Terbiye Kurulu'nda ünlü tarihçi ……. ve İngiliz …….. yer almıştır.)
- **Meclis-i Maarif-i Umumiye Nezareti** kuruldu.(MEB)
- **Galatasaray Sultanisi** ve **Darülfünun**açıldı.
- **Darülmuallimin**(erkek) ve **Darülmuallimat**(kız) öğretmen okulu açıldı.
- **Mecelle**yayınlanmaya başladı.(1868)
- **Posta pulu** basıldı.
- Vapur işlerinin düzenlenmesi amacıyla **Şirket-i Hayriye** kuruldu.
- İlk defa demir yolu yapıldı.(**Aydın-İzmir** arası)
- İlk defa **dergi** çıkarıldı.(**…… ……)**
- İlk **kadın dergisi** çıkarıldı.(**Terakki muhaderat** - İlk Türk kadın yazar Fatma Aliye Hanım'dır.)
- İlk defa Miladi takvim kullanan gazete olarak **Sabah** yayınlanmaya başlandı.
- İlk defa **özel gazete** çıkarıldı.(**Tercüman-ı ahval**--Şinasi ve Agâh efendi tarafından çıkarılmıştır.)
- İlk **mizah dergisi** çıkarıldı.(**Diyojen**-Teodor Kasap tarafından çıkarılmıştır.)
- İlk **hukuk gazetesi** çıkarıldı.(**Ceride-i mahakim**. Modern hukuka geçişin ilk aşaması sayılmıştır.)
- İlk defa **dış borç** alındı.(İlk dış borcu İngiltere'den Kırım Savaşı sırasında alınmıştır.)
- İlk defa **yabancı sermayeli banka** açıldı.(**Bank-ı Osmani**-İngiliz-Para basmaya yetkili bankadır.)
- Ziraat bankası 1863'te Memleket Sandıkları adıyla açıldı.
- İlk defa bir padişah yurtdışına çıktı. Sultan Abdülaziz'in yurt dışına çıkma nedenleri;
  1) Borç para bulabilmek.
  2) Osmanlı'nın içinde yaşayan Hristiyanlara padişahın nasıl saygı duyulduğunu göstermek.
  3) Rusya'nın planlarını anlatmak.

E) I.MEŞRUTİYET (1876)

- Genç Osmanlıların baskısıyla, II. Abdülhamit tarafından ilan edildi.
- Halk yönetime katıldı.
- Padişahın atadığı Ayan ve halkın seçtiği Mebusan Meclisi oluştu.

Türk tarihinin ilk yazılı anayasası olan Kanuni Esasi ilan edildi. Bu anayasanın maddeleri ise şunlardır;

- Osmanlı Devleti, Osmanoğulları sülalesinden gelen en büyük erkek evlat tarafından yönetilir.
- Resmi dili Türkçe'dir.
- Resmi dini İslam'dır.
- Yasama yetkisi Ayan ve Mebusan Meclisi'ne aittir.
- Yürütme yetkisi Heyet-i Vükela'ya aittir.(İlk başbakan ise ……. ……'dır.)
- Sürgün ve Angarya cezasını padişah verebilir.
- Hükümet yaptığı işlerden Padişah'a karşı sorumludur.
- Padişah önüne gelen bir kanunu sınırsız veto etme hakkına sahiptir.
- Meclisi açma-kapama yetkisi Padişah'a aittir.

1877-78 Osmanlı-Rus savaşı ve Ermenilerin Mebusan meclisinde bağımsızlık isteklerini dile getirmeleri üzerine **Abdülhamit meclisleri kapattı ve Kanuni Esasi'yi de yürürlükten kaldırdı.**

- ✓ 1878'den 1908'e kadar ülke baskı altında yönetilmiştir. Bu döneme **İstibdat Dönemi** denir. Bu dönemin yenilikleri ise şunlardır;
- ✓ Haydar Paşa tren garı yapıldı.
- ✓ Engelliler için ilk defa kurum açıldı.
- ✓ **Sanayi Nefise Mektebi** kuruldu.
- ✓ Berlin-Bağdat demiryolu çalışmaları başladı.(Berlin-Bosof-Bağdat demiryolu projesidir. Projenin fikir babası **II.Wilhelm**'dir.)

- ✓ Ermeni isyanlarının bastırılması amacıyla **Hamidiye Alayları** kuruldu.
- ✓ İstihbarat Teşkilatı kuruldu. Bu teşkilata haber götürüp getirenlere Jurnal denir.
- ✓ İlk arkeoloji müzesi olan Asar-ı Atika açıldı.
- ✓ Günümüzdeki belli başlı idadiler yani liseler açıldı.Kendisine, döneminde camiden çok okul yaptırdığı için " ……." denilmiştir.
- ✓ 1881 senesinde Osmanlı Devleti, **Muharrem Kararnamesi ile iflas ettiğini açıkladı.** Bunun üzerine alacaklı devletler **Düyun-u Umumiye İdaresi (Genel Borçlar İdaresi)** kurdular.
- ✓ 1863 kurulan Memleket Sandıkları, Emniyet sandıkları ve Menafi Sandıkları ile birleşerek Ziraat Bankası'na dönüştü.

Abdülhamit'in bu baskılarına karşı ilk adı İttihadi Osmanî, daha sonra ismini değiştirerek İttihat ve Terakki ismini alacak olan ve Osmanlı subaylarından oluşan bu cemiyet 1908 yılında İngiltere ile Rusya arasında yapılan **Reval Görüşleri'ne** tepki vermeyen Abdülhamit'e karşı Selanik ve Makedonya'da Meşrutiyet'in bir kez daha ilan edilmesi amacıyla Selanik ve Makedonya'da isyan başlattı.
İsyanı bastıramayan **Abdülhamit ikinci kez Meşrutiyet'i ilan etti.** Bu seferde Meşrutiyeti istemeyenler, halkın bir kısmı, ulema sınıfı, medrese öğrencileri ve padişaha bağlı avcı taburları Meşrutiyet'i devirmek için 13 Nisan 1909'da tarihe **31 Mart Vakası** olarak geçen bu gerici ya da diğer adıyla irticacı isyanı başlattılar. Abdülhamit isyanı bastıramayınca Selanik ve Makedonya'da İttihat ve Terakki'ye bağlı bir odu harekete geçerek İstanbul'a kadar geldi. **Bu ordunun komutanı Mahmut Şevket Paşa, Kurmay Yüzbaşı'sı ise Mustafa Kemal'di. (Mustafa Kemal'in tarih sahnesine çıktığı ilk olaydır.)**
İsyan, Hareket Ordusu tarafından bastırıldı ve Padişah II. Abdülhamit meclis kararıyla görevinden alındı. Yerine ise V.Mehmet Reşat getirildi. Bu olaydan yararlanan;

1) **Girit, Yunanistan'a bağlandı**.
2) **Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti**.
3) **Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna Hersek**'i ilhak etti.

Uyarı: Osmanlı tarihinde rejime değiştirmeye yönelik çıkan ilk ve son isyan **" 31 Mart Vakası" dır.**

1909 KANUN-İ ESASİ DEĞİŞİKLİKLERİ
1876'daki ilk beş madde değişikliğe uğramamıştır. Değişikliğe uğrayan maddeler ise;

6) Sürgün ve Angarya cezası kaldırılacak.
7) Hükümet yaptığı işlerden halka(yani meclise) karşı sorumlu hale gelecek.
8) Padişah önüne gelen kanunu bir kez veto etme hakkına sahiptir.
9) Padişah isteği ve Mebusan Meclisi'nin 2\3'ünün çoğunluğu ile meclis kapanabilir.
10) Herkes siyasi parti kurabilir.

II. Meşrutiyet ile kurulan partiler ise şunlardır;

→ İttihat ve Terakki Fırkası
→ Ahrar Fırkası
→ İttihadi Muhammediye Fırkası
→ Osmanlı Demokrat Fırkası
→ Hürriyet ve İtilaf Fırkası
→ Fedekaran-ı Millet Partisi
→ Osmanlı Sosyalist Fırkası

İNKILÂP TARİHİ

Trablusgarp Savaşı

Nedenleri;

→ İtalya'nın siyasi birliğini tamamlayıp sömürgecilik yarışına girmesi.
→ Osmanlının bölgeyi koruyacak güçte olmaması.
→ İtalya'nın bölgeye Osmanlıya göre daha yakın olması.
→ Avrupalı devletlerin işgale onay vermesi.
→ Trablusgarp'ın zengin hammadde yataklarına sahip olmak.
Mustafa Kemal Gazeteci Şerif Bey ismiyle …… ve ……'a gitmiştir.
Enver Paşa ise …… ismiyle Bingazi'ye gidecektir.

Uşi Antlaşması (1912);

- Trablusgarp ve Bingazi İtalya'ya bırakılacak.(Osmanlının Kuzey ……..'da toprağı kalmadı.)
- Trablusgarp halkı dini açıdan halifeye bağlı hale geldi.(Halifelik ……. …… ve Uşi'de siyasi amaçlı kulanıldı.)
- Balkan Savaşı sonuna kadar 12 Ada İtalya'ya bırakılacak.
- Kapitülasyonların kaldırılması için İtalya Osmanlıya yardım edecek.

I.BALKAN SAVAŞI

Savaşa katılan devletler; Yunanistan, ……. , Sırbistan ve ……. 'dır. (Savaşı başlatan devlettir.)
Bu devletlerin arkasında ise ……. vardır. Savaşta en etkili devlet **…….**'dır. Bulgar orduları aramızda sınır olan …… nehrini aşarak İstanbul'a kadar gelince İngiltere araya girerek **Bulgaristan ile Osmanlı arasında …….. imzalandı.** Buna göre **Osmanlı ileBulgaristan sınırı …… hattı** oldu. Osmanlı bu hattın batısını kaybetti.

Savaşın kaybedilme nedenleri;

→ 65 bin askerin savaş öncesi terhis edilmesi
→ 4 cephede birden savaşılması
→ ……. ……. ……. …… (Savaşın kaybedilmesinin en önemli nedenidir.)

Savaşın sonuçları;

- En karlı çıkan devlet …… Oldu.Buda …… Savaşı'na neden olmuştur.
- Günümüze kadar gelen …… ……. ……. ……. başlamıştır.
- Arnavutluk savaş sırasında bağımsızlığını ilan etmiştir.(Balkanlar'da kaybedilen en son toprak parçasıdır.)
- Osmanlıcılık önemini yitirmiş …… fikir akımı önem kazanmıştır.
- Yenilgiden hükümeti sorumlu tutan İttihat Terakki ……. ……. yaparak hükümeti ele geçirmiştir.
- Selanik, Makedonya, Ege adaları, Doğu Trakya, Batı Trakya ve Arnavutluk kaybedilmiştir.(Böylece Osmanlının Balkanlar'da toprağı kalmamıştır.)

II. BALKAN SAVAŞI

I.Balkan savaşında karlı çıkan Bulgaristan'a karşı Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan aralarına ……'yı da alıp Bulgaristan'a saldırdı. Osmanlı da bu savaştan istifade edip …… ……'yı Bulgaristan'ın elinden geri aldı.

Bulgaristan ile Balkan ülkeleri arasında …… ……..imzalanırken, Osmanlı Devleti Bulgaristan'la ……, Yunanistan'la …… , Sırbistan'la da hiçbir toprak bağlantısı olmadığı halde arada bulunan Türklerin haklarını korumak (taşınmaz Mallar) için …… …… imzalandı.

→ Bulgaristan bu toprak kayıplarının telafisi için ……. ……. 'na katılacaktır.
→ Bu savaşta Edirne Fatihi unvanını …… …… alırken,Hamidiye Kahramanı unvanını ise …… ……. almıştır.
→ Bu savaşta Doğu Trakya'nın geri alınmasında …… ……'in de etkisi olmuştur.

I.DÜNYA SAVAŞI(1914-1918)

Savaşın nedenleri;

→ Fransız İhtilali'nden yayılan ……akımı.
→ Rusya ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Balkanlar'da nüfuz elde etmek istemesi.
→ Sanayileşmiş devletlerin …… ve ……. arayışı.
→ Rusya'nın …… ve sıcak denizlere inme politikası.
→ Almanya ve Fransa arasındaki …… …… Sorunu.
→ Ülkeler arası bloklaşma ve silahlanma yarışı
→ …… ve ……'nın siyasi birliklerini geç tamamlayıp sömürgecilik yarışına girmeleri.
→ Avusturya-Macaristan veliahdı Ferdinand'ın bir Sırplı tarafından öldürülmesi.

Bloklar;

Anlaşma(İtilaf): İngiltere, Fransa, …… Daha sonra ise ABD,(Savaşın ……. …… , Yunanistan (….. ……..) Japonya,(……. ……) İtalya (……. …….)

Bağdaşma(İttifak): Almanya, İtalya, Avusturya-Macaristan, sonradan Osmanlı, Bulgaristan (…… ……)

Almanya'nın Osmanlı'yı yanında savaşa sokma nedenleri;

- Yeni cepheler açılmasını sağlayarak kendi ……. …… azaltmak.
- Osmanlı'nın …… gücünden yararlanmak.
- Osmanlı'nın ……. faydalanmak.
- Osmanlı'nın ……. gücünden yararlanmak.

Osmanlı'nın Almanya yanında savaşa girme nedenleri;

- Siyasi yalnızlıktan kurtulmak.
- …… ve ……'nin Alman hayranlığı.
- Kaybettiğimiz toprakları geri almak.
- Almanların Türk ve Müslüman bir sömürgeye sahip olmaması.

Osmanlının savaşa girmesinin sonuçları;

- Kutsal cihat ilan edildi.(İlan eden Osmanlı Padişahı …. ……. ……. 'tır.)
- Boğazlar kapatıldı ve kapitülasyonlar tek taraflı olarak kaldırıldı.
- Yeni cepheler açıldı ve Almanya'nın savaş yükü hafifledi.
- Savaşın süresi ……..

CEPHELER

TAARRUZ: Kafkasya ve ……. cepheleri (Bizim açtığımız cephelerdir.)

SAVUNMA: Çanakkale, Suriye-Filistin, …… ve Hicaz-Yemen cepheleridir.

YARDIM : Makedonya, ……., Galiçya cepheleri (iç sınırların dışında savaşıldığı cephelerdir.)

KAFKASYA CEPHESİ (taarruz)

Açılma nedenleri;

→ Kars, Ardahan, Batum'u ……'dan geri almak.
→ ……. petrollerine ulaşmak.
→ Türk ırkı ile buluşup Turancılık(……) geliştirmek.

1915- …… …… 'nın önerilerini dinlemeyen Enver Paşa Sarıkamış Harekâtı'nı başlattı.72.000 şehit verildi.Bunun üzerine harekete geçen Ruslar; ……, ……, ……, ……., ……, …… ,……. ve ……'ı işgal etti.

1915- Ermenilerin özellikle …. 'da Müslüman katletmeleri üzerine …… ……. çıkarıldı.

1916- Mustafa Kemal, …… ve …… 'i Ruslardan geri aldı ve rütbesi …… yükseltildi.

1917- …… Devrimi ile Çarlık Rusya yıkıldı yerine Sovyet Rusya kuruldu.

1918- Sovyet Rusya ile İttifak devletleri arasında ise …… - ……Antlaşmasıimzalanmıştır. Sovyet Rusya işgal ettiği topraklardan geri çekilirken 1878 Berlin Antlaşması'yla bizden aldığı ……, …… ve …….'u Osmanlı'ya geri verdi.**(Osmanlı devleti başarısız olmasına rağmen toprak kazandığı tek cephedir.)**

KANAL CEPHESİ

Almanların isteği üzerine Mısır'ı geri alabilmek için açıldı. İki kez taarruz etmemize rağmen İngiltere'nin sömürgesiyle bağlantısını kesemedik. Burada bulunan Mısır Arapları İngilizlerin yanında yer alınca savaşı kaybettik.(Ümmetçilik bitti.)

ÇANAKKALE CEPHESİ

Açılma nedenleri;

→ ……'ya yardım götürmek.
→ ……..'nın buğdayından faydalanmak.
→ Kararsız kalan Balkan ülkelerini kendi yanlarına çekmek.
→ Osmanlı Devleti'ni yenip Osmanlı'yı savaş dışı bırakarak savaşın süresini kısaltmak.

18 Mart 1915'de Çanakkale deniz savaşlarını …… …… …….'nin ve Onbaşı ……..'in gayretleriyle kazandık. Bunun üzerine İtilaf Devletleri Gelibolu Yarımadası'na asker çıkaran İtilaf devletlerini ise önce Alman komutan …….. …. …… daha sonra ise ondan komutanlığı devralan **Mustafa Kemal** ……..Arıburnu, Conkbayırı, Anafartalar,…… , …… ,…….. ve …….. mevkiilerinde mağlup etti.Mustafa Kemal bu savaşta askerlerine " ….. ……. ……. ……, ……. ……." demiştir.

Savaşın sonuçları;

- Rusya'daki ekonomik kriz derinleşti.
- …….. İttifak Devletleri'nin yanında savaşa girdi.(Bulgaristan'ın savaşa girmesiyle Osmanlı Devleti ile …….. arasında kara bağlantısı sağlandı.)
- Mustafa Kemal'in rütbesi …… yükseltildi.
- Savaşın süresi en az iki yıl uzadı.
- Mustafa Kemal Anadolu'da tanınan bir komutan oldu.

IRAK CEPHESİ

Açılma amaçları;

→ Çarlık Rusya'ya karadan yardım götürmek.
→ ……..ve Abadan petrollerini ele geçirmek.
→ Türklerin İran üzerinden Hindistan'a ulaşmasını engellemek.

Osmanlı bu cephede **…… ……..**'de (Selman Pakt) mevkiinde İngilizleri yenip 25.00O İngiliz askerini ve General ……' ı esir almasına rağmen ilerleyen zamanlarda savaşı kaybetti.

HİCAZ – YEMEN CEPHESİ

Kutsal toprakları korumak adına gittiğimiz bu cephede Mekke Emiri …….. ……..ile İngiltere'nin **McMahon** gizli anlaşmasını yaparak Arapların bağımsızlığı karşısında bölge AraplarıOsmanlıya karşı savaştı.Özellikle bu cephede İngiliz ajanı …… Araplar üzerinde etkisi çok oldu.Böylelikle Ümmetçilik politikası burada da sona erdi. Bu cephede Medine Savunması'nı yapan "**Çöl Ortasında Plevne Kahramanı**" unvanını alan …….. ……'dır. Bu cephede esir düşen askerlerimiz ise Mısır'da bulunan …… ……. Kampı'na götürülerek gözleri kör edilmiştir.

SURİYE – FİLİSTİN

…….. …… 'nin devamıdır.Filistin İngilizler tarafından işgal edilirken Suriye cephesinde ise Mustafa Kemal Halep'in kuzeyinde (Hatay'ın girişinde) İngilizleri durdurdu.

GİZLİ ANTLAŞMALAR

İtilaf devletleri arasında imzalanmıştır.

Savaş sırasında yapmaların nedeni, …….. …… …… …… …… …… …… …… ……

Bu gizli antlaşmaları dünyaya duyuran …… …… 'dır.

Gizli anlaşmalar ise şunlardır;

- …….. …….. . .. ……..,…….. ……..,……..,……..,…… …… ve ……..- ……'dur.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI (30 Ekim 1918)

Osmanlı adına ……. ……, İtilaf devletleri adına Amiral …… tarafından imzalanmıştır. Anlaşmanın maddeleri;

- İtilaf devletleri güvenliklerini tehdit eden herhangi bir stratejik noktayı karışıklık çıkması durumunda işgal edecek. (….. .madde)

→ Bu madde ile Anadolu işgale açık hale gelmiştir.

- Vilayet-i Sitte'de (Van, ……, Sivas, Bitlis, …., Diyarbakır) bir karışıklık çıkarsa buralar işgal edilecek.(…. . Madde)

→ Megali Armenia devleti yani büyük Ermenistan devletinin kurulması amaçlanmıştır.

- Osmanlı ordusu terhis edilecek, tüm silahlar ve cephaneler itilaf devletlerineteslim edilecek.

→ Ülke savunmasız bırakılmak istenmiştir.

- Tüm ulaşım ve haberleşme araçları, geçitler, tüneller ve köprüler İtilaf devletlerinin denetimi altına girecek.

→ Bu madde ile Türk milletinin işgaller karşısında örgütlenmesi engellenmeye çalışılmıştır.

- Osmanlı elindeki esirleri serbest bırakacak ancak İtilaf devletleri elindeki esirleri serbest bırakmayacak.

→ Uluslar arası eşitlik ilkesine ters bir karar alınmıştır.

- Boğazlar İtilaf devletleri tarafından işgal edilecek.

Mondros'tan sonra başlayan işgaller; …….. (İngiltere.-ilk işgale uğrayan), …….. (Fransa.-Anadolu'da ilk işgale uğr.)

PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 Ocak 1819)

Yenen devletlerle yenilen devletlerarasında yapılacak olan barış görüşmelerinin şartlarının belirlendiği konferanstır. Konferansta daha önce İtalya'ya bırakılan İzmir ve çevresi İngiltere'nin desteği ile İtalya'dan alınıp ……'a bırakılmıştır. Bunun üzerine İtalya konferansı terk etmiştir. Bu durum itilaf devletleri arasındaki ….. …… ……'dır.Konferansta ayrıca ……'nin isteğiyle Milletler Cemiyeti (…… ……)kurulmuştur.

Devletler	**Ateşkes**	**Barış Konferans**	
Almanya	Rethondes	……	Paris barış
Bulgaristan	Selanik	……	Paris barış
Avusturya-Macaristan	Villa Gusti	M\Triyanon, A\Sen Germen	Paris barış
Osmanlı	Mondros	Sevr	…… ……

İZMİR'İN İŞGALİ (15 Mayıs 1919)

İlk kurşunu burada ……. …… (Osman Nevruz Bey) atarak Batı Anadolu'da Milli Mücadele'yi başlattı. Yunanlılar 2 gün içinde 5 bine yakın Türkü katledince İzmir'in işgali başta**…….** olmak üzere tüm yurtta protesto edildi.Ayrıca …….. …… …… Yunan askerleri tarafından " **Yaşa Venizilos**" demediği için şehit edilmiştir. Bunun üzerine ABD başkanı Wilson, …… ……'u bölgeye gönderdi. …… yaptığı incelemeler sonucunda Türklerin işgaller karşısında haklı olduğunu, yunanlıların Türklere oranla az olduğunu belirten **…… …….. Raporu'nu** yayınladı. Bu rapor **Türklerin haklılığını belirten ilk ……. …….. belgedir**.

Ayrıca Doğu Anadolu bölgesinde de **Türklerin Ermeni nüfustan fazla olduğunu belirten …… …….. Raporu yayınlanmıştır.**

CEMİYETLER

Yararlı Cemiyetler

İzmir Müdafa-i Hukuk Cemiyeti İzmir ve çevresinde Yunan işgalini engellemek amacıyla kuruldu.

Reddi İlhak İzmir ve çevresinde Yunan işgalini engellemek amacıyla kuruldu.

Trabzon Muhafaza-i H.C Pontus Rum devletinin kurulmasını engelemek için kuruldu …… ……'nin toplanmasında etkili oldu.

Doğu Anadolu M.H.C (Şark Vilayetleri) Ermeni devletinin kurulmasını engellemek amacıyla kuruldu.Erzurum Kongresi'nin toplanmasında etkili oldu. ……(Fransızca), …… , ……. gazetelerini çıkardı.

Kilikyalılar (……..) Fransa ve Ermenileri Adana ve çevresinden çıkarmayı amaçladılar.

Milli Kongreİşgalleri basın-yayın yoluyla protesto ettiler. Dr. Esat Işık yayınladığı raporunda ilk kez Kuva-i milliyeden bahsetti.
Trakya Paşaeli Trakya'yı Yunan işgalinden kurtarmak için kuruldu.Ayrıca Osmanlı Devleti'ninyıkılması halinde yeni bir devlet (…….. ……) kurmayı amaçladılar.
Milli Karakol (mim-mim)İstanbul'dan Anadolu'ya silah sevkiyatı yaptı.
Anadolu Kadınları Mustafa Kemal'in isteğiyle ……..'ta kuruldu.
Vahdet-i MilliyeTüm cemiyetlerin birleştirilmesi fikrini savundu.

Zararlı Cemiyetler

Azınlıkların kurduğu

Mavri Mira Megali ideayı gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur.Kardos Cemiyeti, Patrikhane, Rum izcilik ve göçmenlik komitesi bu cemiyete destek vermiştir.
Etnik-i Eterya Mavri mira ile aynı amaç için kurulmuştur. Mondros'tan önce kurulan bir cemiyettir.
Pontus Rum Trabzon'da bir Rum devleti kurmayı amaçladı.
Hıncak ve Taşnak Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurmayı amaçlamıştır.
Alyans İsrailiti (Maccabi) Kudüs'de bir İsrail devleti kurmayı amaçladı.

Türklerin kurdukları
Wilson İlkeleri Kurtuluşu ……..himayesine girmekte gördü. Halide Edip Adıvar en bilindik üyesidir.
İngiliz Muhipleri Kurtuluşu İngiliz himayesine girmekte gördü. Padişah …… ve ……. …… üyedir.
Sulh Selameti Kurtuluşu Osmanlı halifesine bağlı kalmakta gördü.
Teali İslam Kurtuluşu Osmanlı halifesine bağlı kalmakta gördü.
Kürt Teali Diyarbakır merkeze kendi devletini kurmayı amaçladılar.

KURTULUŞ SAVASI HAZIRLIK DÖNEMİ

Mustafa Kemal Mondros'un imzalandığı gün(30 Ekim 1918) Adana'da Yıldırım Grup Komutanı iken İstanbul'a geri döndü.(**…….. …… ……..**) Daha sonra …. ……. …… görevi ile Samsun'daki Türk-Rum çatışmasını önlemek için 19 Mayıs'da Samsun'a doğru yola çıktı. Yaptığı incelemeler sonucunda **…….. ……..'nu** yayınladı.
Daha sonra güvenlik gerekçesiyle ……'ya geçti. Havza'da yayınladığı genelgede İzmir'in işgalinin her yerde protesto edilmesini, protestolar yapılırken de azınlıklara zarar verilmemesini istedi. (…….. …… ……. …… .) İlk protesto mitingi ise (İzmir' in işgali) ……..'da yapıldı. Daha sonra Mustafa Kemal Amasya'ya geçerek silah arkadaşlarıyla beraber (…… ……hariç) Amasya Genelgesi'ni yayınladılar.(Amacı Milli Mücadeleyi kişiselleştirmekten çıkarmak ve halk desteği alabilmekti.)

AMASYA GENELGESİ

- **Vatanın bütünlüğü milletin istiklali tehlikededir.**

→ Milli mücadelenin …….. birisi açıklanmıştır.

- **İstanbul hükümeti üzerine düşen sorumluluğu yerine getirememektedir.**

→ Milli mücadelenin bir başka …… açıklanmıştır.

- **Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.**

→ Milli mücadelenin …… ve ……. açıklanmıştır.

→ Milleti savaşa çağırdığı için genelgeye ihtilal havası katmıştır.
→ Üstü kapalı da olsa ileride ……. ……. dayalı bir devlete geçileceğinin ilk ipuçları verilmiştir.
- **Erzurum'da toplanacak kongreye delege gönderilecektir.**
- **Sivas'ta ulusal bir kongre toplanacaktır. Bu kongreye her sancaktan halkın sevdiği üç kişi katılacaktır.**
- **İstanbul hükümeti görevini yapmamaya devam ederse her türlü tepki ve denetimden uzak milli bir kurul oluşturulacaktır.**

→ …… …… 'nin temelleri atılmıştır.

NOT: Milli Mücadele'nin ……. Amasya Genelgesi ile belli olmuştur. Mustafa Kemal bu genelgeden sonra komutanlara ve valiliklere gönderdiği telgrafta **' Artık İstanbul Anadolu'ya hakim değil tabi olmak zorundadır.'** demiştir.

Bu genelgeden sonra M.Kemal İstanbul'a geri dönmeyerek hem 9. Ordu müfettişliğinden hem de …….. mesleğinden istifa etmiştir.

ERZURUM KONGRESİ

Toplanış amacı bakımından ……..aldığı kararlar açaısından ise ulusaldır.Mustafa Kemal ve Rauf Orbay'ın kongreye katılabilmesi amacıyla …… …… ve …… ……Mustafa Kemal dokuz kişiden oluşan başlarda sadece Doğu Anadolu'yu temsil eden ve TBMM açılana kadar görevde kalan, yasama ve yürütme yetkilerine sahip ……. ……'ni kurmuştur.

Bu kongre toplanış amacı bakımından bölgesel, aldığı kararlar açısından ulusaldır. Alınan kararlar;

✓ **Ulusal sınırlar içinde vatan bir bütündür bölünemez**.
➢ İlk defa ulusal sınırlardan bahsedilmiştir.
✓ **Manda ve himaye kabul edilemez.**
➢ Tam bağımsızlık hedeflenmiştir, ilk defa manda reddedilmiştir. Dış politikaya yönelik bir karardır.
✓ **Kuvay-i Milliyeyi etkin, Milli İradeyi hâkim kılmak esastır**.(ulusal bağımsızlık-ulusal egemenlik)
➢ İkisinin birlikte gerçekleşeceğini öne sürmüştür.
✓ **Ulusal topraklarımızda gözü olmayan herhangi bir devletten yardım alınabilir.**
➢ Bize en çok desteği ……. …… verecektir.
✓ **Azınlıklara siyasi ve sosyal dengemizi bozucu ayrıcalıklar verilemez.**
✓ **Ulusal güçler Padişah ve saltanat makamını düştüğü bu durumdan kurtaracaktır.**
➢ Ulusal egemenliğe ters bir karar olsa da saltanat yanlılarını Milli mücadeleye çekilmek istenmiştir.
✓ **Ülke genelinde seçimler yapılarak Osmanlı Mebusan Meclisi açılacak ve hükümet bu yolla denetlenecektir.**
✓

BALIKESİR – ALAŞEHİR KONGRESİ

Hacım Muhittin Bey tarafından toplanmıştır. Saltanat yanlısıdır. Batı cephesi kurulmuştur. Hatta Yunanistan'a karşı herhangi bir İtilaf devletinden yardım alınabileceği kararı alınmıştır. **Mustafa Kemal bu kongreye katılmamıştır. Ayrıca Celal Bayar'da ……. ……. lakabıyla kongreleri örgütlemiştir.**

NOT: Mustafa Kemal ise Afyon Kongresi'ne katılmıştır.

SİVAS KONGRESİ

Toplanış ve aldığı kararlar açısından …… bir kongredir. 38 delege katılmıştır.

Kongreye katılımın az olmasında;

→ Milli Mücadelenin önemini kavrayamayan delegelerin kongreye katılmak istememeleri.
→ Elazığ Valisi Ali ……..ve Ankara Valisi ……. ……'nın kongreyi engelleme çabaları.

Kongrede tartışılan konular;

→ Kongre başkanlığı
→ Saltanata ve padişaha bağlılık yemini
→ Manda ve himaye

Alınan Kararlar;

- **Tüm yararlı cemiyetler**…… …… …… …… ……. …… **adı altında birleşecektir**.
  - Milli Mücadele tek elden yürütülmek istenmiştir.

- **Batı Cephesi Komutanlığı'na** ……. …… ……..**atanmıştır.**
  - Temsil Heyeti ilk kez yürütme yetkisini kullanmıştır, yani hükümet gibi çalışmıştır.
- **Halkın Milli mücadeleden haberdar olması için gazete çıkarılacaktır.**
  - …… …….. gazetesi çıkarılmıştır.
- **Manda ve Himaye bir daha gündeme gelmemek üzere reddedilmiştir.**
  - Kesin olarak reddedilmiştir.

MİLLİ MÜCADELEDE GAZETELER

Yararlı

İrade-i Milliye İlk gazetedir.

Hâkimiyeti Milliye TBMM'nin gazetesidir.Daha sonra ismi ……. Gazetesi olacaktır.

MinberM.Kemal ve ……. ……. ……. beraber çıkarmışlardır.

İleri M.Kemal'in isimsiz makalelerinin yayınlandığı gazetedir.

Akşam Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun başyazarlık yaptığı gazetedir.

VakitYakup Kadri Karaosmanoğlu'nun başyazarlık yaptığı gazetedir.

İkdam Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun başyazarlık yaptığı gazetedir.

Sebilürreşad Mehmet Akif'in İslam birliğini savunduğu gazetedir.

Albayrak Doğu Anadolu Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin çıkardığı gazetedir.

Hukuk-u Beşer Hasan Tahsin'in başyazarlık yaptığı gazetedir.

Açıksöz İstiklal Marşı'nı ilk yayınlayan Kastamonu'nun yerel gazetesidir.

Zararlı Gazeteler: ……, **Türkçe İstanbul**, Aydede, ……., **Ümit**, Alemdar, …… …… (En zararlısı)

AMASYA GÖRÜŞMELERİ

Sivas Kongresinden sonra görevden alınan Damat Ferit'in yerine gelen ……. ……. …… , Mustafa Kemal ile görüşmesi için bakanı …….. …… 'yı Amasya'ya gönderdi. Amasya görüşmelerinde alınan kararlar ise şunlardır;

- ✓ **Tüm zararlı cemiyetler kapatılacaktır.**
- ✓ **Yapılacak olan barış görüşmelerine Temsil Heyeti'nin seçtiği delegeler katılacak.**
- ✓ **Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti yasal bir dernek sayılacak, yani tüm faaliyetlerine resmi izin verilecek.**
- ✓ **Azınlıklara siyasi ve sosyal dengemizi bozucu ayrıcalıklar verilmeyecek.**
- ✓ **Osmanlı Mebusan Meclisi İstanbul'un dışında güvenli bir bölgede açılacaktır.**

  Not: Amasya Görüşmeleri'yle Temsil Heyeti, İstanbul Hükümeti tarafından ……. tanınmıştır.

Alınan kararlardan ilk 4'ünü Ali Rıza Paşa kabul etmedi. 5. Maddeyi ise Osmanlı Mebusan Meclisi İstanbul'da açılacak şeklinde değiştirildi.

Yapılan seçimleri Müdafa-i Hukuk grubu kazandı. **Mustafa Kemal de……'dan milletvekili** seçilmesine rağmen hakkındaki idam kararından dolayı istanbul'a gitmedi. ……. …… ……..'da ise ;

- Ulaşım ve haberleşmenin olması
- İşgale uğramamış güvenli bir bölge olması
- Batı cephesine yakın olması
- Dağıtılmamış bir kolordunun bulunması
- Halkın Milli mücadele yanlısı olması
- Osmanlı Mebusan Meclisi'nin çalışmalarının yakından takip etme isteği

gibi nedenlerden dolayı ……'ya **geldi.**

Mustafa Kemal İstanbul'a gidecek olan heyetten ise;

- ➢ Kendisini meclis başkanı seçmesini,
- ➢ Müdafa-i Hukuk grubu adında bir grup kurmalarını istedi.

Ancak İstanbul'a giden milletvekilleri Mustafa Kemal'i meclis başkanı seçmedi ve Müdafa-i Hukuk grubu yerine ise ……. …….. grubunu kurdular.

Giden bu milletvekilleri daha sonra Misak-ı Milli'yi Osmanlı Mebusan Meclisine kabul ettirdiler.Buna göre;
30 Ekim 1918 (Mondros'un imzalandığı gün) işgale uğramayan tüm Türk toprakları ulusal sınır sayılmıştır.
Misak-ı Milli kararları ise şunlardır;

→ **Ulusal sınır içinde vatan bir bütündür bölünemez**.(…… …… …… ……)
→ …… ……**'da bir halk oylaması yapılacak.**
→ …… ……**'nda bir halk oylaması yapılacak.**
→ …… …… **(Kars, Ardahan, Batum) bir halk oylaması yapılacak. (Buradaki Türk ve Müslüman çokluğuna güvenilmiştir.)**
→ **Osmanlı'nın dış borçları Osmanlıdan ayrılan devletlere eşit şekilde paylaştırılırsa üzerimize düşen borç ödenecektir.**
→ **Siyasi, mali ve adli gelişmemizi sınırlandıran her türlü kısıtlamalar ve sınırlandırmalar kaldırılacaktır.**(…… …… ……)
→ **Boğazlar Marmara Denizi'nin güvenliğini sağladığı takdirde dünya ticaret gemilerine açılacaktır.**
→ **Bir devlet içindeki Müslüman Türk'e ne kadar hak verdiyse Türkiye'de o ülkenin vatandaşına aynı hakkı verecektir.**

Bu Misak-ı Milli kararları Osmanlı Mebusan meclisinde kabul edilen son kanundur.Çünkü bu olaydan sonra İtilaf devletleri İstanbul'u resmen işgal etmiştir.İşgali Mustafa Kemal'e haber veren ise …… ……..'dır.
NOT: Misak-ı Milli'de **ulus egemenliği** yönünde hiçbir karar alınmamıştır.

I.TBMM DÖNEMİ (1920-23)

Özellikleri;

- Kurucu bir meclistir.(Yeni bir ordu, yeni bir anayasa, yeni bir devlet kurması.)
- ……bir meclistir.(Üyelerin seçim yoluyla başa gelmesi.)
- Ulusal bir meclistir.(İçinde azınlık milletvekili olmaması ve İstiklal Marşı'nı kabul etmesi.)
- Güçler birliği ilkesi ile hareket etmiştir.(Olağanüstü bir meclis olduğunu gösterir.)
- Yapmış olduğu tek inkılâp …… ……'dır.
- Meclis hükümet sistemiyle yönetilmiştir.(Meclisin içinden seçilen bir kişi meclis başkanı olur, bu kişi ayrıca hükümetin de başkanıdır, yani başbakandır. Bakanlar ise meclisin içinden tek tek oylamayla seçilir.)
- İhtilalcı bir meclistir. (Halkın ayaklanarak eski bir düzeni yıkmasına ihtilal denir. İhtilal inkılâbın ön aşamasıdır.) (Saltanata ve İtilaf devletleri başkaldırmıştır.)

Çıkardığı önemli kanunlar;

- ✓ …… …… …… …… kanun.(İlk kanundur.)
- ✓ Firariler kanunu
- ✓ Başkomutanlık kanunu
- ✓ Hıyanet-i vataniye kanunu
- ✓ Teşkilat-ı esasiye kanunu
- ✓ İstiklal mahkemelerinin kurulması hakkındaki kanun
- ✓ Nizab-ı müzakere kanunu(Meclis içtüzüğü hakkındadır.)
- ✓ Meni İsrafat kanunu.(Su ve tahıl ürünlerinin israfı yasaklandı.)
- ✓ Meni Müskirat kanunu.(…… …… ……)

24 NİSAN ÖNERGESİ

- TBMM'nin üzerinde hiçbir güç yoktur.(Padişah ve saltanat iradesi yok sayılmıştır.)
- Meclisin içinden seçilen bir kişi meclis başkanı olacak, ayrıca bu meclis başkanı hükümetin de başkanı olacak.
- Geçici olmak kaydıyla bir padişah vekilini atamak veya onu hükümet reisi olarak tanımak doğru değildir.(Meclisin katılacağı ve alacağı kararlarda bağımsız hareket edeceği vurgulanmıştır.)
- Bir hükümet kurmak zorunludur.

İLK HÜKÜMET ÜYELERİ

Başbakan + Meclis Başkanı …… ……

MEB …… ……
SağlıkBakanı …… ……
Maliye Bakanı …… ……. ….
İçişleri Bakanı …… …… ……
Dışişleri Bakanı …… ……. ……
Genelkurmay Bakanı …… ……

TBMM'YE KARŞI ÇIKAN AYAKLANMALAR

İSTANBUL HÜKÜMETİ TARAFINDAN DOĞRUDAN ÇIKARILAN AYAKLANMALAR
Nedenleri;
→ TBMM'yi yok etmek.
→ Kuvay-i Milliye'nin boğazlara yaklaşması.
→ İstanbul Şeyhülislamı …… …… ……'nin fetvası.

Ahmet Anzavur(İlk çıkan isyan) …… ……(Hilafet ordusu)

İSTANBUL HÜKÜMETİ İLE İTİLAF DEVLETLERİ'NİN ORTAKLAŞA ÇIKARDIKLARI AYAKLANMALAR
Nedenleri;
→ TBMM'yi yok etmek.
→ Halkın dini duygularını istismar edilmesi.
→ Anadolu'daki bazı ailelerin TBMM'nin otoritesine girmek istememeleri.

Bolu, Düzce, Hendek, Adapazarı, Koçgiri, Çapanoğulları, Aynacıoğulları, Cemil Çeto,Malatya Vakası,Şeyh Eşref

ESKİDEN KUVAY-İ MİLLİYECİ OLUPTA SONRADAN AYAKLANANLAR
Nedenleri;
→ TBMM'yi yok etmek.
→ Düzenli orduya katılmamak.

Çerkez Ethemve Demirci Mehmet Efe

AZINLIK AYAKLANMALARI
Nedenleri;
→ TBMM'yi yok etmek.
→ Anadolu içinde devlet kurmak.

Ermeni ve Rum isyanı

TBMM'nin Ayaklanmalara Karşı Aldığı Önlemler
→ Hıyanet-i Vataniye Kanunu ile TBMM bu ayaklanmaları önlemeye çalıştı.

→ İstiklal Mahkemeleri……. ……. uygulamak için kurulmuştur. Sonradan Hıyanet-i Vataniye kanununda da uygulanmıştır.İstiklal Mahkemeleri'nin kurulması ile TBMM ayaklanmaların önüne geçmeye çalışmıştır.
→ Ankara Müftüsü ……. ……'nin Milli Mücadele'yi destekleyen fetvası.
→ İstanbul Hükümeti ile tüm haberleşmenin kesilmesi

KURTULUŞ SAVAŞI MUHAREBELER DÖNEMİ

A) DOĞU CEPHESİ

Ermenilerin Kars'ı işgal etmesi üzerine harekete geçen **Kazım Karabekir** Ermenileri Kars'tan çıkardı ve Ermenileri Gümrü'ye kadar takip etti.(TBMM'nin …… …….. ……) Kazım Karabekir'e bu başarısından dolayı …… ……. unvanı verildi. Bunun üzerine Ermenilerin isteği üzerine**Gümrü Barış Antlaşması** imzalandı.(3 Aralık 1920) Buna göre;

- Aras nehri ve Çıldır gölü aramızda sınır olacak.
- Ermeniler Sevr'deki isteklerinden vazgeçecek ve Misak-ı Milli'yi tanıyacak.
- 1915 yılında çıkarılan Tehcir Kanunu ile Anadolu'dan göç ettirilmiş olan Ermenilerden suça karışmamış olanlar tekrar yurda geri dönebilecek.

NOT: TBMM'nin uluslar arası alanda yapmış olduğu **ilk** antlaşmadır**.** İlk defa bu antlaşmada **Türkiye** ifadesi kullanılmıştır. Bu antlaşma TBMM'nin ilk siyasi başarısıdır.

Ancak antlaşmadan 2 gün sonra Sovyet Rusya Ermenistan'ı işgal etti ve bu antlaşma iptal edildi. Bu saatten sonra TBMM'nin doğu sınırındaki muhatabı Sovyet Rusya olmuştur. Yine Gürcistan'ın Batum'u işgal etmesi üzerine de Gürcülerle …… ……imzalanarak Batum, Gürcistan'dan geri alınmıştır. Ancak antlaşmadan 3 gün sonra yine Sovyet Rusya Gürcistan'ı işgal etmiştir. Batum konusunda da artık muhatabımız Sovyet Rusya olmuştur.

B) GÜNEY CEPHESİ

Mustafa Kemal **……..** kongresine katılarak buradaki Kuvay-i Milliyecileri örgütledi. Burada başarılarından dolayı Antep'e 1921'de Gazi, Maraş'a 1973'de Kahraman ve Urfa'ya 1984'de Şanlı unvanları verilmiştir. **Bu cephede düzenli ordu savaşmamıştır**. Özellikle bu cephede Adana'da Tufan bey unvanıyla **Yüzbaşı Osman**, Maraş'ta **Sütçü İmam** ve **Rıdvan hoca**, Antep'te Şahin Bey takma adıyla **Teğmen Said**,**Karayılan** ve **Kılıç Ali Bey**, Urfa'da ise **Yüzbaşı Ali Saib Bey**bu cephenin önemli simaları olmuştur.
Bu cephe Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra yapılan Ankara Antlaşması kapanmıştır.

C) BATI CEPHESİ

Kuvay-i Milliye'nin kaldırılmasının nedenleri (Düzenli ordunun açılma nedenleri);

- Düzensiz ve disiplinsiz olması

- İhtiyaçlarını halktan zorla karşılaması
- TBMM'nin otoritesini tanımaması
- Yunanlıları yurttan atacak gücünün olmaması
- Halktan malzeme vermeyenleri kendi mahkemelerinde yargılaması
- Düzenli orduya katılmak istememeleri
- ……. ……. 'nda başarısız olmaları (Kaldırılmasının en önemli nedenidir.)

NOT: Kuvayi Milliye'nin ilk zaferi Yunan işgali altında bulunan ……'ı Yunanlılardan geri almasıdır. Bunun üzerine Ali Fuat Cebesoy görevinden alınırken yerine İsmet İnönü getirilmiştir. Ali Fuat Cebesoy'da …… Büyükelçiliği'ne atanmıştır.**(Açtığımız ilk elçiliktir.)**

❖ **Türkiye'ye ilk büyük elçilik açan devlet ise ……..'dır.**

I.İNÖNÜ SAVAŞI

Nedenleri;

→ Yunanlıların İngiltere'nin verdiği desteği kaybetmek istememeleri.
→ Düzenli ordunun güçlenmesinin engellenmek istenmesi ve Çerkez Ethem isyanından faydalanılmak istenmesi
→ Eskişehir ve Ankara'yı alarak Milli Mücadele'nin sona erdirilmek istenmesi.

Sonuçları;

✓ Düzenli ordunun ilk zaferidir.
✓ Halkın TBMM'ye olan güveni artmıştır.
✓ **……. ……..** kabul edilmiştir.
✓ Sovyet Rusya ile**…… …… imzalanmıştır**
✓ …… ile dostluk antlaşması imzalanmıştır.
✓ Düzenli orduya katılım artmıştır.
✓ Londra Konferansı düzenlenmiştir.
✓ İsmet İnönü'nün rütbesi Albaylıktan Generalliğe yükseltilmiştir.
✓ İstiklal Marşı kabul edilmiştir.

NOT: Yunanlılar bu savaşa " ……. ……." demişlerdir.

İstiklal Marşı; **Maarif Nezareti**'nin düzenlediği bir yarışma sonucunda **Mehmet Akif'in yazdığı (Güfte)ve ilk olarak ……. ……. …… 'ın** bestelediği ve dönemin **Milli Eğitim Bakanı ……. …… …….. tarafından TBMM'de okunmuştur**. İlk defa **Açıksöz gazetesinde** yayınlanan bu marşı**Mehmet Akif Ersoy, Türk Ordusu'na ithaf etmiştir**.O yüzden kendinin ünlü eseri …… 'a da koymamıştır.

1921 ANAYASASI

- Kanun-i Esasi'nin çelişmeyen maddeleriyle birlikte uygulanmıştır.
- Kısa ve özdür.
- Tek yumuşak anayasamızdır.
- Çerçeve anayasadır.
- Laik değildir.
- 7 temel ilkesi bulunur.
- 1924'e kadar yürürlükte kalmıştır.

Bu anayasada yapılan ilk değişiklik "……. ……. ……"tir. maddesinin eklenmesidir.

MOSKOVA ANTLAŞMASI

1. Bu antlaşmaya göre Çarlık Rusya ile Osmanlı arasında yapılan tüm antlaşmalar geçersiz sayılacak.

Yorum: Yeni iki devletin kurulduğu anlaşılmıştır.

2. Birinin tanımadığı bir antlaşmayı diğeri de tanımayacaktır.

Yorum: Dış politikada ortak hareket edilmesi kararı alınmıştır.

3. Sovyet Rusya'nın yapacağı yardımlara karşılık Batum, Sovyet Rusya idaresinde Gürcistan'a bırakılacaktır.

Yorum: Misak-ı Milli'den ilk defa taviz verilmiştir.

LONDRA KONFERANSI

Sevr Antlaşması'nda ufak değişiklikler yaparak Türk tarafına kabul ettirmek için bu konferans toplandı. Konferansa hem Osmanlı hem de TBMM birlikte çağırılmıştır .Amaçları; ….. …… …… …….. …… …… **Osmanlı devleti adına konferansa katılan……. ……. : "**Bu milletin gerçek temsilcisi TBMM'dir." **diyerek sözü TBMM temsilcisi ……. ……. ……. '**e bıraktı.

TBMM bu konferansa katılarak;

- ✓ Misak-ı Milli'yi tüm dünyaya duyurmak.
- ✓ Türkler barıştan kaçıyor propagandasının önüne geçmek.
- ✓ İtilaf devletleri tarafından resmen tanınmayı amaçlamıştır.
- ❖ TBMM bu konferansa **……** tarafından davet edilmiştir.

UYARI: İtilaf devletleri Londra Konferansı ile TBMM'yi resmen tanımışlardır.

II.İNÖNÜ SAVAŞI

Nedenleri;

- → I.İnönü Savaşı'nın öcünü almak.
- → Londra Konferansı'nın sonuçsuz kalması.
- → Yunanlıların İngiltere'nin maddi ve manevi desteğini kaybetmek istememeleri.

Not: Mustafa Kemal savaşın ardından İsmet İnönü'ye gönderdiği telgrafta; " …. …… ……. ……. …… …… ……. …… …… ……. ……" diyerek savaşın önemini vurgulamıştır.Ayrıca " İnkılap Tarihimizin bir sayfası İkinci İnönü Zaferi ile yazıldı." demiştir.

NOT: Düzenli ordu kaçan Yunan ordularını Aslıhanlar-Dumlupınar mevkiine doğru kovalamasına rağmen başarılı olamadı. Bu düzenli ordunun **ilk taarruz girişimidir.**

Savaşın sonuçları;

- ✓ Fransa TBMM'ye ateşkes teklifinde bulundu.
- ✓ İtalya Anadolu'dan çekilme kararı aldı.
- ✓ Fransa Zonguldak'tan çekildi.
- ✓ İngiltere Malta'da bulunan 40 Türk'ü serbest bıraktı.

KÜTAHYA – ESKİŞEHİR MUHAREBELERİ

Yunanlılar, İngilizlerin desteğini kaybetmemek, 1.ve2. inönünün özünü almak, Eskişehir ve Ankara'yı alarak Milli Mücadeleyi sona erdirmek için Afyon üzerinden ve Eskişehir üzerinden saldırıya geçti. Eskişehir, Afyon ve Kütahya kaybedildi.

Mustafa Kemal'in ordunun daha fazla yıpranmasını engellemek için orduyu Yukarı Sakarya ırmağının doğusuna çekti.

Savaşın sonuçları;(%1 milyon kpss)

- ✓ Yunan ordusu Polatlı'ya kadar gelince Meclis'in Ankara'dan Kayseri'ye taşınması gündeme geldi.
- ✓ Mecliste Mustafa Kemal'e muhalefet arttı. Bunun 2 sebebi vardır.
- → Savaş devam ederken M.Kemal Maarif(öğretmenlerle) kongresini toplaması**(kpss)**
- → Meclis başkanı olarak orduya geri çekilme emri vermesi
- ✓ M.Kemal'e 3 aylığına meclisin Yasam yetkisi de dâhil olmak üzere **BAŞKOMUTANLIK yetkisi çıkarıldı**. Böylece M.Kemal askerlik mesleğine geri döndü.

Mustafa Kemal bu yetkiyle ordunun ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla vermeyenlerin İstiklal Mahkemelerinde yargılandığı **Tekâlif-i Milliye Emirlerini çıkarmıştır**. Ancak bu emirler yayınlandıktan 5 gün sonra Sakarya Meydan Muharebesi çıktığı için çok azı Sakarya'da, büyük bir kısmını da Büyük Taarruz'da kullanacağız.

- ❖ Tekâlif-i Milliye, M.Kemal çıkarmıştır.
- ✓ İtalya Anadolu'dan çekilme kararından vazgeçti.
- ✓ Fransa, TBMM'ye sunduğu ateşkes teklifini geri çekti.

SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ (Subaylar Savaşı)

Ankara'yı alıp Milli Mücadeleyi sona erdirmek isteyen yunanlıları **M.Kemal; 'Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır.'** Diyerek topyekûn bir mücadeleyle yunanlıları Polatlı'da durdurduk.

Savaşın sonuçları;

- ✓ Son savunma savaşımızdır. 350'ye yakın subayımızı bu savaşta kaybettik.
- ✓ **Mustafa Kemal'e GAZİLİK UNVANI ile MAREŞALLİK RÜTBESİ verildi.(kpss)**
- ✓ Sovyet Rusya'ya bağlı Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan ile Doğu sınırımızı kesinleştiren Kars Antlaşması İmzalandı.**(kpss)**
- ✓ Fransa ile Ankara Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Güney cephesi kapanırken **Suriye'de bulunan CABER KALESİ Kutalmışoğlu Süleyman Şah Türbesi Türk mülkü olacağı kararlaştırılmıştır. Ancak bu antlaşmada Hatay, Fransız mandasındaki Suriye'ye bırakılmıştır.(Misak-ı Milli'den 2. Taviz)**
- ✓ Ukrayna ile dostluk antlaşması imzalandı.
- ✓ İngiltere, TBMM ve Yunanistan'a ateşkes teklifinde bulundu.
- ✓ İngiltere politikalarında yalnız kaldı.
- ✓ İtalya Anadolu'dan tamamen çekildi.(Anadolu'dan ilk çekilen devlet)

Not: Türklerin 1683 2.Viyana'dan beri geri çekilişi sona erdi.**(kpss)**

BÜYÜK TAARRUZ ÖNCESİ YAPILAN HAZIRLIKLAR (Rum Sındığı)

- Ankara'da 6 aylığına subay okulu açıldı.
- **M.Kemal'e verile Başkomutanlık yetkisi süresiz uzatıldı.**
- Tekâlif-i Milliye emirlerinden gelen yardımlar cephanelere ulaştırıldı.
- Karargâh merkezi Polatlı'dan Akşehir ve Afyon'a taşındı.
- Orduya 11 ay boyunca taarruz eğitimi verildi.
- Sovyet Rusya'dan son kez yardım alındı.

Hazırlıkları tamamlayan Türk ordusu Kütahya'da Dumlupınar Meydan Muharebesini Yunan'a karşı kazandı.

Yunan kaçmaya başladı. Bunun üzerine **M.Kemal 'Ordular ilk hedefiniz Akdenizdir. İleri!' emrini verdi.** Bunun üzerine Türk ordusu Afyon, Uşak, Kütahya, Bilecik, Bursa, Balıkesir, Manisa, Aydın ve İzmir'i yunanlılardan alarak Batı Anadolu'yu düşmandan temizledi.

Savaşın Sonuçları;

- ✓ Milli Mücadelenin Muharebeler dönemi sona erdi. Diplomatik dönemi başladı.
- ✓ Yunan Başkomutanı General Trikopis Uşak'ta **Fevzi Çakmak** tarafından esir edildi. Bunun üzerine TBMM Fevzi Çakmak'a M.Kemal'in isteği doğrultusunda **MAREŞALLİK unvanı verildi.**
- ✓ Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalandı.
- ✓ Yunanlılar Anadolu'ya ve özellikle İzmir'e büyük zarar verdi.

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI

- ❖ İsmet İnönü katıldı.**(kpss)**
- ❖ İnönü'nün buradaki başarısı onun Lozan'a gönderilmesini sağladı.

Antlaşma maddeleri;

→ Türk-Yunan savaşı sona erecek ve yunanlılar Doğu Trakya'yı boşaltacak.
Doğu Trakya'yı Trakya Yüksek Komiseri sıfatıyla Refet Bele teslim almıştır.

→ Boğazlar ve İstanbul barış antlaşması yapıldıktan sonra TBMM'ye bırakılacaktır.
İstanbul'un TBMM hükümetine bırakılması **Osman devletini hukuken yok sayıldığını** gösterir.

SALTANATIN KALDIRILMASI

Nedenleri;

- Lozan'a hem Osmanlının hem de TBMM'nin birlikte çağırılması
- Ulusal egemenlik önünde bir engel teşkil etmesi
- Lozan görüşmelerine tek taraflı katılma isteği
- Anadolu'da çift idarenin ulusal çıkarlara aykırı olması

Sonuçları;

- Laiklik yolundaki ilk adım atıldı.(Vahdettin halife sıfatıyla kaldı)
- Vahdettin halife sıfatıyla Malta'ya gitti.
- Ulus egemenliği önündeki en büyük engel kalktı
- TBMM Lozan'a tek gitti

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI (24 Temmuz 1923)

M.Kemal; İsmet İnönü, Dr. Rıza Nur ve Hasan Saka'yı baş delege olarak atadı. Bu gidecek heyetten **kapitülasyonların kaldırılması ve ermeni iddiaları konusunda kesinlikle taviz verilmemesini istedi**.

Alınan kararlar;

- ✓ Sınırlar;

Doğu sınırı, Kars antlaşmasıyla belirlenmiştir.

Batı sınırı, Yunanistan ile Mudanya, Bulgaristan ile İstanbul antlaşmaları esas alınmıştır.

Güney sınırı, Fransa ile yapılan Ankara antlaşması esas alınmıştır.

Irak(Musul)sınırı, gündeme gelmesine rağmen çözümü sonraya bırakılmıştır. Lozan'da gündeme gelmesine rağmen çözülmeyen tek sorundur.

- ✓ Kapitülasyonlar; tamamen kaldırıldı ve Duyun-i Umumiye İdaresinin Türkiye'deki görevi sona erdi.
- ✓ Ermeni iddiaları; tamamen reddedildi.
- ✓ Patrikhane; tüm ısrarlarımıza rağmen İstanbul'dan dışarı çıkaramadık. 2 taraf arasında görüşülüp karara bağlanan ve kâtipler tarafından yazıya geçirilen ilk kanundur.
- ✓ Yabancılar okulu; Türkiye'nin çıkaracağı kanunlara uyulması şartı getirildi.
- ✓ İstanbul'un boşaltılması; 45 gün sonra boşaltılmasına karar verildi.
- ✓ Ege adaları;

Bozcaada, Gökçeada – Türkiye'ye

Kıbrıs adası – İngiltere'ye

Diğer ege adaları – Yunanistan'a (Türkiye'ye yakın adaların silahsızlandırılması şartıyla)

- ✓ Dış borçlar;

Osmanlıdan kalan dış borçlar yüz ölçümü dikkate alınarak Osmanlıdan ayrılan devletlere bölüştürülmüştür.

Türkiye borçları FRANK ve LİRA cinsinden ödemek istediğini ilgili devletlere bildirmiştir. Türkiye'nin ödeyeceği borçların taksit-tutar-vadesinin hesaplaması için Duyun-i Umumiye İdaresi görevlendirilmiştir. **Türkiye'nin Osmanlı borçlarını ödeme kararı alması Sovyet Rusya'yı rahatsız etmiştir. (kpss)**(örnek teşkil edeceği için)

- ✓ Nüfus mübadelesi; Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumları hariç geri kalan Rum ve Türklerin yer değiştirmesine karar verilmiştir.
- ✓ Boğazlar; boğazlarda bir komisyonun boğazları yönetmesine devam edilmesi kararı alınmıştır. Bu komisyonun başkanının Türk olması kararlaştırılmıştır.
- ✓ Azınlıklar; hepsi Türk vatandaşı sayıldı.
- ✓ Savaş tazminatı; karaağaç ve Bosna köyünün Türkiye'ye verilmesi kararlaştırıldı.

Lozan'ın önemi;

- 100 yıllık bir antlaşmadır.
- Günümüzde de devam etmektedir.
- 1.TBMM zamanında görüşmelere başlanmış, 2.TBMM zamanında onaylanmıştır.

Lozan'dan sonra gündeme gelen konular;

- ➢ Irak sınırı
- ➢ Güney sınırı
- ➢ Yabancı okullar
- ➢ Boğazlar
- ➢ Nüfus mübadelesi
- ➢ Dış borçlar

Lozan'da aleyhimize çözümlenenler;

- ➢ Güney sınırı (Hatay)
- ➢ Doğu sınırı (Batum)
- ➢ Adalar
- ➢ Patrikhane
- ➢ Boğazlar

Atatürk Dönemi İç Politika

ÇOK PARTİLİ HAYAT

Chp'nin kurulması

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk cemiyetinin şubelerinin dönüştürülmesi ile kuruldu. **Ebedi Şefi M.Kemal, Milli Şefi İsmet İnönü'dür**. Ekonomide devletçilik ve çift dereceli seçim sistemini savunmuştur. 1923-1926 yıllarında inkılâp kadrosunu oluşturmak için çift, 1946-2014 tek dereceli seçim söz konusudur.
En uzun süre tek başına iktidarda kalan partidir.(1923-50)

TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI (liberalizm)

Genel Başkanı- Kazım Karabekir
Önemli İsimleri- Adnan Adıvar, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele.
Ekonomide liberalizm ve tek dereceli seçimi savunmuştur.
Şeyh Sait isyanına destek verdiği gerekçesiyle kapatıldı.
Laiklik ilkesini kötüye kullandığı için kapatıldı.
T.c. ilk muhalefet partisidir.

1925 – Şeyh Sait İsyanı

→ Cumhuriyet rejimini değiştirmeye yönelik ilk ve son isyandır.
→ Şeyh Sait bu isyan sırasında İngiltere'den yardım almıştır.
İngiltere'nin amacı Türkiye ile Musul arasına tampon bir devlet kurdurarak Türkiye'nin Musul'a ulaşmasını engellemeyi amaçladı. Elazığ'da başlayan bu isyan yayılınca dönemi BB Ali Fethi Okyar isyanı bastıramamıştır. **Yerine İsmet İnönü hükümeti kurulmuştur**. Bölgeye ordu sevk edilerek isyan bastırıldı.
İsyanın sonuçları;

- ✓ Olağanüstü hal ilan edildi.
- ✓ Tahrir-i Sükûn kabul edildi.
- ✓ İsyana destek veren terakkiperver kapatıldı.
- ✓ Ankara ve Diyarbakır olmak üzere istiklal mahkemeleri kuruldu.

İZMİR OLAYI

Benim naçiz vücudum elbet toprak olacaktır. Ancak Türkiye cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır. ' sözünü söylemiştir. İstiklal mahkemeleri son kez görev yapmıştır.

BOZKURT – LOTUS OLAYI

Midilli yakınlarında Bozkurt adı verilen Türk gemimizin Lotus yakınlarındaki Fransız bir (bozkurt) temsil etmiştir. Türkiye davayı kazanmıştır. Bu olay sonucunca M.Kemal Kabotaj Kanununun çıkışını hızlandırmıştır.

RAZGRAD OLAYI

Bulgarların Bulgaristan'da bulunan Türk mezarlarını tahrip etmesi olayıdır.

VAGON – Lİ OLAYI

İstanbul'da bulunan Fransız demiryolu şirketinde çalışan Hacı Beyin şirkette Türkçe konuştuğu için işten çıkarılması olayıdır.

BURSA OLAYI

Ezanın Arapçadan Türkçeye çevrilmesiyle başlayan olaydır. Bu olay üzerine M.Kemal **' Bu bir dil meselesidir din meselesi değil.'** Demiştir. İlk Türkçe ezan denemesi Yerebatan sarnıcında Hafız Yaşar tarafından, ama hoparlörden ilk verilişi Fatih Camii'dir.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASININ KURULMASI

M.Kemal'in isteği ile Ali Fethi Okyar tarafından çok partili hayata geçmek, hükümetin denetlenmesini sağlamak ve 1929 Dünya ekonomik krizine çareler üretmek için kuruldu. Kuruluşunda **Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Hanım** da bulunmaktadır.
Parti ekonomide Liberalizmi, tek dereceli seçim sistemini ve kadınlara siyasi hak verilmesini talep etmiştir. Ancak partilerin içine gericiler girmesi yüzünden **partiyi Ali Fethi Okyar kendisi feshetmiştir**. Bu olaydan kısa bir süre sonra da menemen isyanı çıkmıştır.

- ❖ Şeyh Sait isyanı-TCF kapandı.
- ❖ SCF-Menemen olayı.

MENEMEN OLAYI

Derviş Mehmet ve adamlarının 'Şeriat isteriz' sloganlarıyla önce 2 bekçiyi sonra ise olaya müdahale etmek isteyen Asteğmen Kubilay'ı şehit etmesi olayıdır. Bu olay sonunda derviş Mehmet ve adamları Divan-ı Harp'de yargılanmıştır.

Bu olaydan sonra Atatürk zamanında bir daha çok partili hayata geçiş çalışması yapılmayacaktır.

DERSİM OLAYI

1936'da Pir Seyit Rıza'nın İngiltere destekli hükümete başkaldırmasıdır. Bunun üzerine Abdullah Bozdoğan önderliğinde Sabiha Gökçen tarafında hava harekâtı düzenlenmiştir. Bunun üzerine İsmet İnönü istifa ederken yerine Celal Bayar gelmiştir. Yapılan operasyonun adı TUNÇELİ'dir.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1923-32 Arası;

1) Musul Meselesi

Lozan'da çözülemeyen bu konu 1924'te İngiltere ile yapılan **Haliç Konferansı'n**da çözülemedi.Bu konferansta Türkiye'yi Ali Fethi Okyar katılmıştır.Sorun her iki taraf arasında çözülemeyince Milletler Cemiyeti'ne götürüldü. Cemiyet, Musul'u İngiliz mandasındaki Irak'a bıraktı. Bunun üzerine Türkiye savaş hazırlıklarına başladı. Ancak Türkiye Şeyh Sait İsyanı'ndan dolayı Musul üzerindeki etkinliğini yitirdi. Bunun üzerine İngiltere ile **1926'da Ankara Antlaşması** imzalandı.

Antlaşmaya göre;

→ Musul İngiliz yönetimindeki Irak'a bırakılacak.
→ Mısır petrollerinin %10'u 25 süreyle Türkiye'ye bırakılacak.
- Bu mesele Misak-ı Milliye uygun çözümlenememiştir.

2) Yabancı Okullar

1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na uymayan okullar kapatıldı. Bunun üzerine Fransa konuyu uluslar arası platforma taşımak istedi. Fransa'ya karşı bir direniş göstererek bu konunun uluslar arası bir platformda görüşülmesi talebini reddettik. Bu olay **Türkiye'nin ilk dış politika zaferidir.**

3) Dış borçlar

1929 Dünya ekonomik krizi sonrası Türkiye,**Hoover Moratoryumu** yararlanarak Fransa ile tekrar masaya oturulmuştur. Borçların lira üzerinden ödenmesine karar verilmiştir. Bu borç 1954 yılında sona ermiştir.

4) **Nüfus Mübadelesi**

Yunanistan'ın İstanbul'da daha fazla Rum bırakma isteği yüzünden bu sorun ortaya çıktı. Konu Milletler Cemiyeti'ne götürüldü. Cemiyet sorunu çözemeyince Yunan Başbakanı Eleftiros Venizilos Türkiye'ye gelerek bu sorunu çözdü. Lozan'daki karar aynen kabul edildi.(İadeyi ziyaret için İsmet İnönü Yunanistan'a gitmiştir.)

5) **Adana – Mersin Demiryolları'nın Millileştirilmesi Sorunu**

Fransa'nın elindeki bu demiryolları satın alınmıştır.

1932-39 Arası

1) **Milletler Cemiyeti'ne Giriş (1932)**

İspanya'nın davetlisi olarak cemiyete katıldık. Milletler Cemiyeti kendi kuruluş felsefesinden vazgeçerek **ilk defa bir ülkeyi**kuruluşa davet etmiştir.

2) **Balkan Antantı(1934)**

1933 senesinde Türkiye, Yunanistan ile **Samimi Antlaşması** imzalandı. 1934'te ise **Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya** ve **Romanya** arasında Balkan Antantı kuruldu. Türkiye bu antanta girmekle batı sınırlarını güvence altına almıştır. Arnavutluk İtalya'nın etkisinde, Bulgaristan ise Ege Denizi'ne girme isteği üzerinden bu antanta katılmamıştır. Türkiye'nin **bu antanta katılması boğazların geri verilmesinde etkili olmuştur.**

3) **Montrö Boğazlar Sözleşmesi(1936)**

1936'da Almanya Fransa'ya ait Ren, İtalya ise Habeşistan'ı işgal edince boğazlarda komisyonda olan devletler boğazdaki askerlerini geri çektiler. Bunun üzerine Türkiye boğazlardaki güvenliği sağlamak amacıyla bir konferans toplanmasını talep etti. Bunun üzerine İsviçre'nin Montrö kentinde imzalanan sözleşme ile boğazların her iki yakasında Türk askerlerinin bulunması ve komisyonun kaldırılması karar alındı. Bu karar alınırken SSCB ve Balkan Antantı üyeleri destek vermiştir.

4) **Akdeniz Paktı(1936)**

İtalya'nın etkisiyle kuruldu. Türkiye,İngiltere,Yugoslavya ve Yunanistan üyedir.

5) **Sadabad Paktı(1937)**

Türkiye, İran, Irak ve **Afganistan** arasında kuruldu. Türkiye bu pakta girerek doğu sınırlarını güvence altına aldı. Suriye ise Irak ile yaşadığı sınır problemleri ve Türkiye ile yaşadığı **Hatay Meselesi** yüzünden bu pakta girmemiştir.

6) Hatay'ın Anavatana Katılması (1936-1939)

1936'da Fransa Suriye'den askerleri çekti ve Hatay'ı da Suriye'ye bıraktı. Kararı kabul etmeyen Türkiye konuyu Milletler Cemiyeti'ne götürdü. Cemiyet **"Sandler"** adında bir araştırmacıyı bölgede araştırma yapması için Hatay'a gönderdi. Sandler yaptığı incelemeler sonucunda Hatay'daki Türk nüfusunun Arap ve Kürt nüfusundan fazla olduğunu belirten **Sandler Raporu** yayınlandı. Durumu kabul etmeyen Fransa 1938'de Hatay Cumhuriyeti kuruldu.Bu cumhuriyetin ilk ve son cumhurbaşkanı **Tayfur Sökmen**, Başbakanı ise **Abdurrahman Melek**'tir. 1939'da **İsmet İnönü döneminde Hatay meclisinin aldığı kararla Hatay anavatan'a katılmıştır**.M.Kemal Hatay meselesinde Adana'da yaptığı bir konuşmada **"40 yıllık Türk yurdu düşman eline esir bırakılamaz."** Demiştir.

ATATÜRK İLKELERİNİN ÖZELLİKLERİ

1. Atatürk'ün benim eserim dediği ilkesi; CUMHURİYETÇİLİKTİR.
2. Atatürk'ün vazgeçemediğim dediği ilkeler; CUMHURİYETÇİLİK VE LAİKLİK
3. Cumhuriyetçilik ve halkçılık birbiriyle doğru orantılıdır.
4. Atatürk ilkeleri 1924 AY göre 1937'de yapılan değişiklikle girmiştir.(kpss)

ATATÜRK İLKELERİ

Cumhuriyetçilik (demokrasi, parti, ulus egemenliği, seçim, seçme seçilme)

- ✓ Saltanatın kaldırılması
- ✓ Cumhuriyetin ilanı
- ✓ Halifeliğin kaldırılması
- ✓ Erkan-ı Harbiye(genelkurmay)
- ✓ Umumiye Vekâleti(savaş bakanlığı)
- ✓ Kadınlara seçme seçilme hakkı
- ✓ Partilerin kurulması
- ✓ 1924 AY kabul edilmesi

Milliyetçilik (ulusal birlik ve beraberlik, 'Türk' kelimesi)

- ✓ Halifeliğin kaldırılması
- ✓ Resmi dilin Türkçe olması
- ✓ Tevhid-i tedrisat kanunu
- ✓ Türk alfabesinin kabulü
- ✓ TTK, TDK açılması
- ✓ Kabotaj kanunu
- ✓ Yerli tüccarı koruma kanunu
- ✓ Türk parasını koruma kanunu
- ✓ TBMM'nin açılması

Laiklik (din ve vicdan özgürlüğü, akılcılık, bilimsellik)

- ✓ Saltanatın kaldırılması
- ✓ Halifeliğin kaldırılması
- ✓ Şeriye ve evkaf vekâletinin kaldırılması
- ✓ Devletin dini islamdır ibaresinin çıkarılması.
- ✓ MV ve CB yemininin değiştirilmesi
- ✓ Medeni kanunun kabulü
- ✓ Tevhid-i tedrisat kanunu

- ✓ Hayat en hakiki mürşit ilimdir, fendir.
- ✓ Kılık kıyafet kanunu
- ✓ Medreselerin kapatılması

Halkçılık (insan ve insanlık sevgisi, eşitlik, halkın yararına olan her şey)

- ✓ Cumhuriyetin ilanı
- ✓ Kadınlara siyasal hakların verilmesi
- ✓ Medeni kanunun kabulü
- ✓ Tevhid-i tedrisat kanunu
- ✓ Millet mekteplerinin kurulması
- ✓ Halk evlerinin açılması
- ✓ İlköğretimin parasız ve mecburi olması
- ✓ Soyadı kanunu
- ✓ Aşar vergisinin kaldırılması
- ✓ Toprak reformu kanunu
- ✓ TBMM'nin açılması
- ✓ Teşvik-i sanayi kanunu

İnkılâpçılık (çağdaşlaşma, batılılaşma, 'yerine' kelimesi)

- ✓ Latin alfabesinin kabul edilmesi
- ✓ İstanbul üniv. Açılması
- ✓ Siyasal bilimler fakt. Kurulması
- ✓ Güzel sanatlar fakt. Açılması
- ✓ Kılık kıyafet kanunu
- ✓ Miladi takvimin getirilmesi
- ✓ Uluslar arası saatin getirilmesi
- ✓ Uluslar arası rakamın getirilmesi
- ✓ Metrik siteminin getirilmesi
- ✓ Saltanatın kaldırılıp cumhuriyetin ilan edilmesi

Devletçilik (iktisat, maliye, işletme, sermaye, kalkınma)

- ✓ İzmir iktisat kongresi
- ✓ Misak-ı iktisat kararları
- ✓ Milli bankaların kurulması
- ✓ 1.-2. Beş yıllık kalkınma planlarının hazırlanması
- ✓ MTA'nın kurulması
- ✓ Adana-Mersin demir yollarının getirilmesi
- ✓ Merkez bankasının kurulması

CUMHURİYET DÖNEMİ KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

1) Devlet Yönetimi

M.Kemal genelge ve kongrelerde;

→ Demokratik temsil
→ Demokratik meşruiyet
→ Hukuki kurallara saygılı olmaya özen gösterdi.

M.Kemal'e göre vatandaş;

→ Çağa uygun davranışlar gösteren

→ Kalkınma yolunda birlikte ilerleyen
→ Hür bakış açısına sahip olan

2) Mimari

Mimar Kemaleddin -- Gazi Üniversitesi Rektörlüğü
Vedat Tek -- I.TBMM Binası – Ankara Palas
Ali Talat Bey -- Beşiktaş ve kuzguncuk iskelelerini tasarladı
Prof. Dr. Emin Onat ve
Doç. Dr. Orhan Ada -- Anıtkabir

3) Müzik

Darülelhan Konservatuar
Darülbedayi İstanbul Şehir Tiyatroları (……. ……)
Musiki Muallim Mektebi **……. ……'in** yazdığı rapor doğrultusunda açıldı.

Türk Beşleri

Cemal Reşit Rey – 10.Yıl marşı bestecisidir. Klasik batı müziğinin Türkiyede'ki kurcusudur.
Ulus Cemal Erkin
Hasan Ferit Alnar
Adnan Saygun Türkiye'de ilk operayı kurmuştur.
Necil Kazım Akses

4) Heykelcilik

İlk Atatürk heykeli İstanbul'da açıldı
Heinrich Krippel (Ulus Zafer Anıtı --- Samsun Atatürk Anıtı)
Pietro Canonica(Taksim Cumhuriyet Anıtı)

5) Sosyal Hayat

İlk nüfus sayımı ……. yılında yapıldı.
Mustafa Kemal nüfusu artırmak için;
→ Göçmenlere vize muafiyeti getirdi.
→ Doğumu engelleyecek araç ve ilaçlar yasaklandı.
→ Çok çocuklu ailelere hazineden tarla yardımı yapıldı.
→ 6 çocuğu olanlara vergi muafiyeti getirildi.

6) Türkiye'de Kadınlar ve Meslekler

✓ Belediye Başkanı …… ……

- ✓ Muhtar …… ……
- ✓ Köylü Mebus Kadını …… ……
- ✓ Savaş Pilotu ……. ……
- ✓ Mühendis ……. ……
- ✓ İnşaat Mühendisi ……. ……
- ✓ Kadın doğum Uzmanı …….. …….. ……
- ✓ Milli Sporcu …….. …….. ……
- ✓ Rallici …….. ……
- ✓ Öğretmen …….. ……
- ✓ Tiyatrocu …….. ……..
- ✓ Savaş Fotoğrafçısı ……. ……
- ✓ Vali ……. ……..
- ✓ Bakan ……. ……..
- ✓ Başbakan …….. ……..
- ✓ Büyükelçi …….. ……..
- ✓ Operatör Doktor ……. ……..
- ✓ Dünya Güzeli ……. ……
- ✓ Avukat …….. ……
- ✓ Hâkim

7) Eğitim

- ✓ 1921 Maarif Kongresi (Günümüzdeki MEB Şuraları'nın temelidir.)
- ✓ 1924 Tevhid-i Tedrisat kanunu çıkarıldı.
- ✓ 1925 Medreseler kapatıldı.
- ✓ 1925 Ankara Hukuk Mektebi açıldı.
- ✓ 1926 Maarif Teşkilatı Hakkında'ki kanun çıkarıldı.
- ✓ 1928 Millet Mektepleri açıldı. (……. …… ……'in katkılarıyla.)
  1935'ten sonra ise ismi …… …… olarak değiştirildi.
- ✓ 1928 Köy Yatı Mektepleri açıldı.
- ✓ 1931 Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti açıldı. Cemiyetin ilk başkanı Tevfik Bıyıklıoğlu'dur.
- ✓ 1932 Türk Dil Kurumu açıldı.Cemiyetin ilk başkanı Samih Rifat Yalnızgil'dir.
- ✓ 1932 Halk evleri açıldı. 1912'deki Türk Ocakları kapatıldı. Yayın organı Ülkü Dergisi'dir.
- ✓ 1933 Üniversite Reformu açıldı.(Albert Malche yazdığı rapor doğrultusunda açılmıştır.)
- ✓ 1936 yılında Köylere Öğretmen yetiştirmek amacıyla …….. …….. açılmıştır.

8) Resim

- ✓ İbrahim Çallı Zeybekler tablosu --- Hatay'ın Anavatan'a Özlemi
- ✓ Namık İsmail
- ✓ Ruhi Arel
- ✓ Cemal Tollu
- ✓ Ali Çelebi Yaralı asker

9) Edebiyat

- ✓ Halide Edip Adıvar **Ateşten Gömlek** (Milli Mücadele üzerine yazılan ilk romandır.)
- ✓ Halide Edip Adıvar **Türk'ün Ateşle İmtihanı** (Orduda geçirdiği yılları anlatmıştır.)

- ✓ Kazım Karabekir **İstiklal Harbimiz**
- ✓ Kazım Karabekir **Şarkılı İbret** (Müzikal bu oyunu şehit çocuklarına oynattı.)
- ✓ Ali Fuat Cebesoy **Sınıf Arkadaşım Atatürk**
- ✓ Ali Fuat Cebesoy **Milli Mücadele Hatıraları**
- ✓ Falih Rıfkı Atay **Çankaya**
- ✓ Y.Kadri Karaosmanoğlu **Yaban**
- ✓ Y.Kadri Karaosmanoğlu **Ankara**
- ✓ Kemal Arıburnu **Atatürk'ten Anılar**
- ✓ Tarık Buğra **Küçük Ağa ve Osmancık**

10) Atatürk'ün Yazdığı Eserler

- ✓ Geometri, Vatandaş İçin Medeni Bilgiler
- ✓ Cumalı Ordugâhı
- ✓ Zabit ve Kumandan ile Hasbihal,
- ✓ Nutuk

❖ **Nutuk;**

Chp 2. Kongresi'nde okundu.
19 Mayıs'ta Samsun'a çıktım cümlesi ile başlar.
Gençliğe hitabe ile sona erer.
Geliri THK bırakılmıştır.
1919-27 yılları arasını anlatır.
Arap harfleriyle basılmıştır.

11) Atatürk Döneminde İlkler

Fikir hayatını; Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, J.J.Rousseau, Mehmet Emin Yurdakul belirlemiştir.
Atatürk sırasıyla; Selanik, Manastır, İstanbul, Sofya şehirlerine gitmiştir.
Tarih sahnesine ilk çıkışı; 31 Mart Olayı'nda Hareket Ordusu'nun başında Kurmay Yüzbaşı rütbesiyle İstanbul'a gelmesidir.
Sömürgeciliğe karşı ilk savaşı; Trablusgarp Savaşı'dır.
I.Dünya Savaşı sırasında; Çanakkale, Kafkasya ve Suriye cephelerinde savaşmıştır.
İlk görev yeri; Şam 5. Kolordu'dur. Burada kurduğu ilk cemiyet Vatan ve Hürriyet'tir.
TBMM M.Kemal'i; 1923,27,31, 35 yıllarında toplamda **4** kez Cumhurbaşkanı seçmiştir.
Cumhurbaşkanlığı döneminde Hatay'a hiç gitmemiştir.
Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilen ilk Türk'tür. (1934 senesinde Yunanistan önermiştir.)
Atatürk'ün manevi evlatları; Rukiye, Zeynep, Zehra, Abdurrahman Tunçak, Sabiha Gökçen, Afet İnan, Ülkü Adatepe, Sığırtmaç Mustafa'dır.
Atatürk'ün yaveri; Salih Bozok'tur.
Atatürk mirasının bir kısmını; İş Bankası'na, TTK, TDK, İsmet İnönü'nün çocuklarının öğrenimi için ayırmıştır.
Doğumunun 100. Yılı UNESCO tarafından "Atatürk Yılı**" ilan edilmiştir.**

Atatürk'ün öldüğü gün; Başbakan; **Celal Bayar**, TBMM Başkanı; **M.Abdülhalik Renda'dır.**
Atatürk döneminde en çok hükümet kuran; **İsmet İnönü'dür.**
En uzun Meclis Başkanlığı'nda kalan; **Kazım Özalp**'tır. (1924-37 yılları arasında)
Atatürk'ün hastalığına ilk teşhis koyan; Yalova'da **Nihat Reşat Belger**, kesin tanıyı ise doktoru **Dr. Ömer İrdelp** koymuştur.
Atatürk'ün naaşı 1953'e kadar **Etnografya Müzesi**'nde kalmıştır.
Atatürk'ün vefat etmeden önce okuduğu son eser **Belleten**'dir.

1. Ünite XX. YÜZYILIN BAŞLARINDA DÜNYA

A. 1. I. DÜNYA SAVAŞI ve SONUÇLARI

1.I. Dünya Savaşı

28 Haziran 1914'te Avusturya - Macaristan'ın Sırbistan'a savaş ilan etmesi ile başlamıştır. Savaşın nedenleri şunlardır;

1) Devletlerarası sömürgecilik ve pazar arayışı
2) Almanya'nın ve İtalya'nın siyasi birliklerini geç tamamlayıp sömürgecilik yarışında İngiltere'ye ve Fransa'ya rakip olması
3) Devletlerarası silahlanma yarışı
4) Fransa ile Almanya arasındaki Alsace-Lorraine (Alsas Loren) sorunu
5) Fransız İhtilali'nden yayılan Ulusçuluk akımı
6) Balkan topraklarında Rusya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun nüfuzunu artırmak istemeleri
7) Rusya'nın Panslavizm politikası
8) Rusya'nın sıcak denizlere inmek istemesi

2. Savaşın Sonuçları

1) Avrupa'nın siyasi haritası değişti. Alman-Rus-Osmanlı ve Avusturya –Macaristan İmparatorlukları yıkıldı.
2) Polonya, Türkiye, SSCB, Ermenistan, Yugoslavya, Çekoslovakya, Avusturya, Macaristan gibi yeni devletler ortaya çıktı.
3) **Milletler Cemiyeti** kuruldu.
4) Dünyada milliyetçilik düşüncesi güç kazandı. Yeni milli devletler ortaya çıktı.
5) **10 milyona** yakın insan öldü.
6) Sömürgecilik isim değiştirerek " **manda yönetimi**" adıyla daha da yaygınlaştı.
7) Savaş sonunda yapılan antlaşmalarda etnik yapıya dikkat edilmediği için **azınlıklar sorunu** ortaya çıktı.

3.Paris Barış Konferansı

Barış antlaşmalarının esaslarının belirlemek ve bozulan uluslararası siyasi dengeleri yeniden kurmak amacıyla 32 devletin katılımı ile **18 Ocak 1919**'da Paris'te düzenlendi. Konferansta İngiltere ve

Fransa diğer katılan ülkelere göre daha etkili olmuştur. ABD'nin isteği üzerine dünya barışını korumak için Milletler Cemiyeti kurulmuştur. **İstediğini elde eden ABD yalnızlık politikasına geri dönmüştür**. İngiltere ve Fransa bundan Wilson Prensipleri'ni dikkate almadan kendi çıkarlarına göre hareket etmiştir. Bu konferansta ilk olarak **Almanya ile barış antlaşması imzalanmıştır**.

Monreo Doktrini:1823 yılında ABD başkanı **James Monreo** tarafından orta konulan ABD'nin dış politika esaslarıdır. Buna göre ABD; Avrupa devletlerinin Amerika kıtasında yeniden sömürgecilik yapımlarına izin vermeyecek, Avrupalı devletlerarasında oluşan sorunlara ise karışmayacaktır.ABD'nin bu siyasetine **yalnızlık** (İnfirat) politikası ismi verilmiştir. Bu politikasından ilk defa I.Dünya Savaşı'na dâhil olarak çıkmış ancak savaş sonunda yine bu politika gereği kıtasına geri dönmüştür.

B. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB),Orta Asya'daki Türk Devlet ve Toplulukları

1. Çarlık Rusyası'nın Yıkılışı ve Bolşevik İhtilali

I.Dünya Savaşı'nda hayat şartlarının ağırlaşması, yolsuzlukların artması üzerine kadın işçilerin başlattığı grev daha sonra toplumsal bir harekete dönüştü.1917 Martı'nda yaşanan bu gelişmeler sonucunda zor durumda kalan Çar. II. Nikola tahttan çekildiğini açıkladı. Duma adı verilen meclis tarafından ise geçici bir hükümet kuruldu. Ancak Sürgündeki lider İlyiç Lenin'in '**Barış, toprak ve ekmek**' vaatleriyle Petersburg'a gelmesiyle Bolşevikler geçici hükümeti devirerek Ekim 1917'de '**Bolşevik İhtilali'** 'ni gerçekleştirdiler. Bunun üzerine Çar yanlılardan oluşan Beyaz Ordu yeni yönetime karşı saldırıya geçti. Üç yıl süren iç savaşı Bolşevikler kazandı. Bu iç savaşta 13 milyon insan hayatını kaybederken ülkede kıtlık baş gösterdi. Bunun üzerine devlet başkanı Lenin ekonominin güçlenmesi amacıyla **Novayaekonomiçeskaya politika (N.E.P)** adı verilen yeni ekonomik politikasını ilan etti. Buna göre;

1)Tarım ürünlerine el konulmaktan vazgeçildi. Çitçiye, esnafa ve tüccara kolaylıklar sağlandı.
2) Küçük sanayiciye destek verildi.
3) Yabancı sermayenin ülkeye girişi sağlandı.

1923'te ülke federasyona dönüştürülerek SSCB adını aldı.1924 yılında İlyiç Lenin'in ölmesiyle devlet başkanlığına Joseph Stalin geldi. Stalin, birinci beş yıllık kalkınma planını hazırlayarak Rusya'nın öz kaynaklarıyla büyümesi gerektiğine inandı. Bunun için köylünün elindeki küçük toprakları birleştirerek '**Kollektifleştirme Politikası'** izledi. Köylülerin çok sert muhalefeti ile karşılaşılan bu politika sonucu yaklaşık dört milyon civarında köylü öldü ve tarımsal üretim düştü. Yine bu dönemde eski fabrikalar modernleştirilerek traktör imalatı ve demir-çelik alanlarında yeni fabrikalar kuruldu.

2. Rusların Orta Asya'yı İstilası

20.yüzyılın başlarından itibaren Çarlık yönetimin baskılarına maruz kalan Türkler ve diğer uluslar 1905 yılında Rusya'ya karşı ayaklandılar. Özellikle Yusuf Akçura ve İsmail Gaspıralı önderliğinde 1905 yılında '**Rusya Müslümanları I.Kongresi**' düzenlendi. Çalışmalar sonucunda Rus Meclisi Duma'ya temsilciler gönderildi. Bu temsilciler arasında yaptığı çalışmalarla ün kazanan **Ufa Müslümanlarının** temsilcisi olarak gönderilen **A.Zeki Velidi Togan'** yer aldı. Ancak siyasi ve kültürel hakları verilmeyen Türkler 1916 senesinde Türkistan'da '**Milli İstiklal Ayaklanması**'nı başlattılar. Bu gelişmelerden rahatsız olan Rusya harekete geçerek 1920 yılından itibaren Türk devletleri üzerindeki baskıyı artırdı. Bağımsız olan Türk devletlerine teker teker son veren Ruslar bölgede asimilasyon politikasını hayata geçirmeye başladı. **Bunun içinde**;

- Bölgedeki Türkler **Hristiyanlaştırılmaya** çalışıldı.
- Bölgede **Rus okulları** açıldı. Ancak Türkler bu okullara rağbet etmedi.
- Rus harita ve kitaplarında **Türkistan ismi silindi** ve kullanılması yasaklandı.
- Türkler arasında birlik ve beraberliğin bozulması amacıyla **farklı lehçelerin** kullanılmasını yaygınlaştırdı.Türkler arasında **boy** (asabiyet) duygusunu ortaya çıkarıldı.
- Tarih kitaplarında Türklerin **milli ruhunu konu alan eserlere yer verilmedi**.
- **Cami** ve **mescitle**r çeşitli bahanelerle yıkıldı. Buraların mal ve mülkleri devleştirildi.
- Din adamı yetiştiren **medreseler kapatıldı**. Din adamları **sürgün** edildi.
- Yüz binlerce Türk işçi sıfatıyla Rusya'nın uzak bölgelerine gönderildi.
- **RusKiril** harfleriyle karışık Latin harf sistemine geçerek Türklerin öz dillerini unutmasını sağladılar.

3. Basmacı Hareketi

Baskın yapan, hücum eden manasına gelir.1918 yılında Rusların Milli Hokand Hükümetini devirmesiyle ortaya çıkan ve amaçları Türkistan'ı Ruslardan kurtarmak olan hareketin genel ismidir. **Hokand** kentinde başlayan bu hareket zamanla tüm Türkistan'a yayıldı.1921 yılında **Enver Paşa**'nın Basmacı Hareketi'ne katılmasıyla mücadeleler şiddetlendi. Bu tarihlerde Ruslarda genel bir saldırıya geçince **Korbaşı** adı verilen Basmacı Liderleri birbirlerinden ayrıldılar.1922 yılında Enver Paşa şehit oldu.1936 yılına kadar süren bu hareket **Basmacı liderlerinin kendi aralarındaki liderlik mücadeleleri**, Ruslar karşısında yeteri kadar **askeri teçhizatın olmaması** gibi nedenlerden dolayı sona erdi. II. Dünya Savaşı'nda ise bölge Türkleri zorla savaş meydanlarında ölüme sürüklenirken aynı zamanda düşmanla işbirliği yaptığı gerekçesiyle de **Kırım**, **Karaçay**, **Balkar**, **Ahıska**, **Çeçen** ve **İnguş** Türklerini Orta Asya'ya ve Sibirya'ya sürgün ettiler.

C. Orta Doğu'da Manda Yönetimlerin Kurulması

İngiltere ve Fransa San Remo Konferansı'nda Ortadoğu ülkelerini paylaştılar. Buna göre Fransa, **Suriye** ve **Lübnan**'da; İngiltere ise **Irak**, **Filistin** ve **Ürdün**'de manda yönetimler kurdu.

a) İngiltere ve Orta Doğu

1) Arabistan Yarımadası

Mekke Emiri Şerif Hüseyin Savaş bittikten kısa bir süre sonra kendini Arap ülkelerinin kralı ilan ederken, oğullarını da Ürdün ve Irak'a kral tayin etti.1924 yılında da halifeliğini ilan ederek bölgedeki konumunu güçlendirdi. Bunun üzerine Necd Emiri **Abdülaziz İbni Suud** Şerif Hüseyin'e savaş ilan etti. Yapılan mücadeleyi kazanan İbni Suud kendini Hicaz ve Necd Kralı ilan etti.1932 yılından itibaren ise **Suudi Arabistan Krallığı** ismini aldı.1936 yılında **Aramco** adlı şirkete petrol ayrıcalığı vererek bölgesindeki ABD'nin etkisini artırdı.

2) Irak

San Remo Konferansı sonucu İngiltere Irak'ta kendi politikalarına uygun bir yönetim oluşturmak için Mekke Emiri Şerif Hüseyin'in oğullarından biri olan Faysalı Irak krallığına getirdi. Ancak bu durumu kabul etmeyen Iraklılar bağımsızlık mücadelesine girişti.1930 senesinde yapılan antlaşma sonucunda Irak bağımsızlığını kazandı ancak İngiltere II. Dünya Savaşı öncesine kadar yönetime kendi adamlarını getirmek suretiyle Irak'taki egemenliğini sürdürdü.

b) Fransa ve Orta Doğu

San Remo Konferansı'yla kendisine Suriye ve Lübnan verilen Fransa 1920 yılında merkezi Şam olmak üzere Lübnan ve Filistin topraklarını da içine alan Suriye Krallığı'nı kurdu.Ancak bu zamanlarda Anadolu'da işgal ettiği yerlerde tutunamayan Fransa TBMM ile Ankara Antlaşması'nı imzalayarak Güney'den çekildi ve tüm dikkatini Suriye'ye yöneltti. Askeri baskılarla buraları elinde tutamayacağını anlayan Fransa 1926 yılında Lübnan'a, 1930 yılında da Suriye'ye bağımsızlık verdi. Bölgeden ise tamamen II. Dünya Savaşı'ndan sonra çekildi.

D) Uzakdoğu'da Yeni Bir Güç: Japonya

Japonya 1850'li yıllara kadar derebeylik ile yönetiliyordu ve dış dünyaya da kapalı bir ülke konumundaydı. **Şogun** adı verilen ordu komutanları bu derebeyler arasında en güçlü olanından seçilirdi.1867 yılında tahta geçen **İmparator Mutsuhito** ülkedeki tüm derebeylikleri kaldırarak merkezi bir devlet kurdu. Aydınlarında desteğiyle Batı tarzı yenilikler içeren '**Meiji Restorasyonu**' diye adlandırılan reform sürecini başlattı. Bu süreçte Meiji **''Güçlü ordusu olan zengin bir ülke** ''hedefiyle;

- **Batı tarzı bir hükümet kurdu. Prusya-Alman modeli tarzında bir anayasa yaptı.**
- **Avrupa'ya öğrenciler gönderdi.**
- **Kılık Kıyafet inkılâbını gerçekleştirerek gelenekselleşen Japon giyim tarzını tasfiye etti.**
- **Çağdaş bir bankacılık sistemini kurdu.**
- **İngiltere donaması örnek alınarak Japon donanması kurdu.**
- **Dışarıdan modern silahlar getirtti. Ordunun modernize edilmesi için de Prusya'dan uzmanlar getirtti.**
- **Ağır sanayi, demir-çelik ve gemi yapımcılığını geliştirdi.**
- **Geleneksel Japon takvimi Şinto yerine Miladi Takvim'e geçildi**.

E) 1929 Dünya Ekonomik Krizi

Nedenleri:

- **I.Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik zorluklar**
- **ABD'nin savaş sırasında devletlere verdiği kredileri geri alamaması**
- **ABD ekonomisinin 200 holding tarafından idare edilmesi**
- **I.Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan iyimser havanın ABD borsasını suni(yapay) olarak yükseltmesi**
- **İngiltere'nin para birimi poundun aşırı değer kazanması, bununda ihracatta düşüşe yol açması**
- **Almanya'nın savaş tazminatını ödemek için karşılıksız para basması bununda aşırı enflasyona (hiperenflasyon) neden olması**
- **ABD yönetiminin krizin çıkmasını engelleyici tedbirler almaması**

3 Ekim 1929 yılında ABD borsasında yer alan şirketlerin hisse senetlerinin düşmesiyle başladı.24 Ekim **1929** Perşembe günü ise borsa dibe vurdu. Tarihe '' **Kara Perşembe''** olarak geçecek bu olay **sonucunda;**

- ✓ **4,2 milyar dolar ABD borsasında yok oldu.**
- ✓ **Çok sayıda banka batarken, binlerce insanın malvarlığı yok oldu.**
- ✓ **Ülkelerde açlık ve kıtlık başladı. İnsanlar takas usulü ticarete geri döndü.**
- ✓ **İnsanların ruh sağlıkları bozuldu.**
- ✓ **Dünyadaki inşaat ve madencilik faaliyetleri durdu**
- ✓ **Dünya genelinde 50 milyona yakın insan işsiz kaldı.**
- ✓ **Dünya ticaret hacmi % 65 oranında azaldı.**

Not: Bu kriz en çok sanayileşmiş toplumları vururken, **Sovyet Rusya** komünizmden dolayı bu krizden en az etkilenen devletlerden biri olmuştur.Türkiye ise bu krize karşı şu önlemleri almıştır;

- ✓ **Devlet korumacı-iktisatçı politikalara yönelmiştir.**
- ✓ **İthalata kısıtlamalar getirilirken, gümrük vergileri yükseltilir.**
- ✓ **Ülkede yerli malı kullanılması için devlet tarafından propagandalar yapılır.**
- ✓ **Milli iktisat ve Tasarruf Cemiyeti kurulur.**
- ✓ **Malımı sattığım devletten mal alırım prensibi hayata geçirilir. (Kliring Sistemi)**

F) İki Savaş Arasında Avrupa

1) Barışın Sürekliliğini Sağlama Çabaları

I.Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle barış çabaları ABD önderliğinde başlatıldı.32 devletin katılımı ile toplanan **Paris Barış Konferansı**'nda uluslararası bir teşkilatın kuruması kabul edildi. Bunun üzerine **10 Ocak 1920** tarihinde merkezi **Cenevre** olmak üzere **Milletler Cemiyeti** kuruldu.

Uluslararası barışı korumak amacıyla bir araya gelen Almanya, İtalya, İngiltere, Belçika, Polonya, Fransa ve Çekoslovakya arasında ise 1925 tarihinde Locarno Antlaşması imzalandı. Böylece Almanya uluslararası işbirliğine tekrar dâhil oldu. Bu antlaşmadan kısa bir süre sonra ise Almanya Milletler Cemiyeti'ne de üye oldu. Barışın sürmesi yolundaki çabaların en önemlilerinden biriside **1928** yılında **Paris**'te ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Çekoslovakya, Belçika, Almanya ve Polonya tarafından imzalanan **Briand-Kellogg Paktı** oldu. Bu akta aynı yıl **SSCB** ve **Türkiye**'de dâhil oldu. Buna göre **savunmaya dayanmayan savaş, kanun dışı sayılmıştır.**

2. Totaliter Rejimlerin Kuruluşu

a) İtalya'da Faşizm

I.Dünya Savaşı'ndan umduğunu bulamayan İtalya'da ekonomisi de felce uğramıştı. Özellikle asker kaçakları, aydınların maddi ve manevi beklentileri, işsizlik iç politikada ki istikrarı bozdu. Bu durum Benito Mussolini'nin liderliğini yaptığı Faşist Parti'nin işine yaradı. Zamanla taraftar sayısında artış yaşanan bu parti 1919 yılında girdiği seçimlerde meclise giremedi.1922 yılında ülke genelinde yapılan işçi grevlerine destek veren bu partinin sempatizanları yani ''**Kara Gömlekliler''** Napoli'den Roma'ya yürüyüş gerçekleştirdiler. Ülkede bir darbe olabileceğini düşünen mevcut hükümet istifa etti ve başbakanlığa Mussolini getirildi.1924 yılından itibaren bu seferde Mussolini'ye karşı muhalefet arttı. Bunun üzerine Mussolini mevcut anayasayı kaldırarak yeni bir anayasa ilan etti. Ceza kanununda değişiklik yaparak kendi partisi haricindeki diğer partileri kapattı. Böylece İtalya'da diktatörlük dönemi de başlamış oldu. Mussolini "**Sürekli barış mümkün ne de faydalıdır**. **Sadece savaş insan enerjisini en yüksek gerilimde tutar** ".diyerek dış politikasının ne üzerine kuracağını da göstermiştir.

b) Almanya'da Nazizm

I.Dünya Savaşı'ndan sonra Alman İmparatorluğu yıkıldı ve yerine Cumhuriyet ilan edildi. Ancak Versay Antlaşması'nın imzalanmasıyla Almanya'da iç istikrasızlıklar arttı. Bunun üzerine **''Weimar Anayasası**'' yürürlüğe konularak demokrasiye geçildi ve partiler kuruldu. Bu partilerden bir olan Nazi partisi 1924 yılındaki seçimler sonucunda parlamentoya girdi.1932 seçimlerinde ise en güçlü parti olarak çıktı.1933 yılında Hitler başbakan oldu ve meclisten dört yıllığına olağanüstü yetkiler alarak diktatörlüğünü ilan etti. **Gestapo** adı verilen gizli bir örgüt kurarak muhalefet ve toplu üzerinde baskı kurdu. Sanatçılar, bilim adamlarına yasaklar getirildi. Kütüphanelerdeki kitaplar okunur okunmaz ibaresi konuldu. Nazi ideolojisiyle uyuşmayan herşey ders kitaplarında çıkarıldı. Naziler bu rejime ''**Halk Toplumu**'' dediler. Hitler " **Nasyonal-Sosyalist akım onu bugünkü dar yurdundan çıkarıp yeni topraklara doğru yürütmek cesaretini göstermek zorundadır.**'' diyerek dış politika hedeflerini ortaya koydu.

c) İspanya'da Franco Dönemi

İspanya'da 1923'te asker darbe yaparak yönetimi ele geçirdi. **1936** yılında İspanya iç savaşı başladı. **Cumhuriyetçiler** ile **Milliyetçiler** arasında süren üç yıllık savaşı Almanya ve İtalya'nın desteklediği General Franco kazandı.

G) İki Savaş Arasında Dünya

I.Dünya Savaşı'ndan sonra siyasi, ekonomik, kültürel, teknolojik ve bilimsel birçok gelişme yaşandı. **Bu gelişmeleri şöyle sıralayabiliriz**;

***** Sanayide kullanılan **petrol** ve **elektrik** evlere girdi.
***** Taşıt üretimi arttı. Uluslararası yolcu uçakları faaliyete geçti.
*****Şehircilik ve mimari gelişti. Mimari bir akım olan **Bauhaus** şehir planlamasında öne çıktı.
***** ABD'de '' **Empire State Building** '' yapıldı ve gökdelen sayısında artışlar yaşandı.
*** Radyo** kullanımı yaygınlaştı. Radyonun kullanılmasıyla ''**Konuşan Basın**'' denilen dönem başladı.
***** Çizgi Film endüstrisi oluştu. Sinema sektörü gelişti.
***** Albert Einstein **İzafiyet Teorisi** ile bilim dünyasında çığır açtı.
***** Bazı hastalıkların tedavisi için aşılar ve ilaçlar bulundu. Organ nakline başlandı. Tüberküloz tedavisi için **BCG** aşısı bulundu.
*** Alexander Flemingpenisilini** keşfetti.
*****Psikoloji önem kazandı. **Varoluşçuluk** ve **Fenomenoloji** gibi yeni akımlar ortaya çıktı.
*****Tarih yazcılığı değişti. Gelenekselleşen tarih yerine yerel, sosyal, ekonomik ve medeniyet konuları ön plana çıktı.
*****1929 yılında iki savaş arası Avrupa ve Dünya'yı özetleyen **John Steinbeck**'in **''Gazap Üzümleri**'' eseri büyük ilgi gördü.
*****Bütün toplumu ve burjuva sanatını tamamen ve sert bir biçimde reddeden ve akımın öncülüğünü
*****Salvador Dali'nin yaptığı''**Sürrealizm**''(Gerçeküstücülük) ve '**Ekspresyonizm''** (Dışa vurumculuk) akımları ortaya çıktı.
*****ABD'de başlayan ''**Caz**'' tüm Avrupa ülkelerinde yayıldı.

H) Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası

Lozan Barış Anlaşmasıyla uluslar arası alanda bağımsızlığını kazanan Türkiye,1923 -30 yılları arasında Lozan'dan kalan sorunları çözmeye uğraşırken,190-38 arasında ise uluslararası barışa katkı sağlamak ve yaklaşan II. Dünya Savaşı tehlikesine karşı sınırlarını güvence altına almak istemiştir. Dış politikada Atatürk'ün '**yurtta barış, dünyada barış**' sözünü ilke edinen Türkiye barışçı bir politika izlemeye çalışmıştır.

1) Dış Politikadaki Gelişmeler

a) Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne Girişi (18 Temmuz 1932)

1930'lardan itibaren Avrupa'da gruplaşmaların belirli bir durum alması uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmeye başladı. Türkiye'nin bölgede yükselen bir güç olduğunu gören Batılı ülkeler, Türkiye'yi Milletler Cemiyeti bünyesine katmak istedi. Bunun üzerine Milletler Cemiyeti Türkiye'yi üyeliğe resmen davet etti.9 Temmuz 1932 yılında Büyük Millet Meclisi Cemiyete katılma kararı aldı.

b- Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

I.Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'nın Balkanlar'da ve Doğu Akdeniz'de yayılmacı bir politika izlemesi Balkan devletlerini tedirgin etti. Kendi aralarında da sorunları bulunun Balkan ülkeleri kendilerine yönelen tehlike karşısında ortak hareket etme kararı aldı. Özellikle Yunanistan ile devam eden sorunlarımızın çözülmesi iki taraf arasında dostane ilişkilerin başlamasına zemin hazırladı. Hatta Yunan başbakanı **VenizilosAtatürk**'ü 12 Ocak 1934'te **Nobel Barış Ödülü**'ne aday gösterdi. Bu gelişmeler üzerine bir araya gelen Türkiye, Romanya, Yunanistan ve Yugoslavya arasında 9 Şubat 1934'te Balkan Paktı kuruldu. Buna göre; imzacı devletler Balkanlardaki sınırlarını korumak ve bölgede yayılmacı siyaset izleyen devletlere karşı ortak hareket etme kararı aldılar. Bu antant ilerde Türkiye'nin Montrö Konferansı'nda ortak bir tavır belirleyerek Türkiye'yi desteklemiş ve Boğazlar statüsünün Türkiye lehine değişmesine katkı sağlamıştır.1936 yılından itibaren yayılmacı devletlerin politikaları karşısında başarılı olmayan antant II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla önemini yitirmiştir.

c- Montreux (Montrö) Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)

Lozan Antlaşması ile "**Uluslararası Boğazlar Komisyonu**"na bırakılmasını kabul eden Türkiye,1930'lardan itibaren yayılmacı bir politika izleyen İtalya'ya karşı bu sorunu **ilk defa** 1933 yılında toplanan "**Londra Silahsızlanma Konferansı"** nda dile getirdi. İtalya'nın 1935'te **Habeşistan**'a saldırması, Almanya'nın da **Ren** Bölgesi'ne asker sevk etmesi üzerine Türkiye Boğazlar Sözleşmesi'nin değiştirilmesi konusunda harekete geçti. Bu süreçte de SSCB, Balkan Antantı'na üye olan devletler Türkiye'ye destek verdi. İngiltere ise İtalya'nın amaçlarını bildiği için bu girişimi desteklediğini bildirdi. Türkiye sorunun çözülmesi amacıyla bir konferans yapılmasını istedi. Bunun üzerine 22 Haziran 1936'da İsviçre'nin Montrö kentinde konferans toplandı. **Türkiye**, **Avustralya**, **İngiltere**, **Yunanistan**, **Japonya**, **Romanya**, **SSCB**, **Fransa** ve **Yugoslavya** arasında **Montrö Boğazlar Sözleşmesi** imzalandı. Buna göre; Boğazlar Komisyonu kaldırılarak Türkiye'ye Boğazlar ve çevresinde asker bulundurma hakkı verildi. Savaş gemilerinin geçişi de Türkiye'nin iznine bırakıldı. Türkiye'nin girmediği bir savaşta ise savaş gemilerinin boğazlardan geçmesi yasaklandı.

d- Sadabat Paktı (8 Temmuz 1937)

İtalya'nın ve Almanya'nın yayılmacı politikaları karşısında **Türkiye**, **İran**, **Irak** ve **Afganistan** arasında Tahran'da Şah'ın yazlık **Sadabat Sarayı**'nda karşılıklı imzalar atılarak bu pakt kuruldu. Buna göre pakta üye devletler birbirlerine saldırmayacak ve bölgede barış ve istikrarın korunması amacıyla çalışacaklardır. Yapılan bu girişim İslam dünyasında da olumlu karşılandı.1939 tarihinde II. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla pakt önemini yitirdi. Savaştan sonra durum normalleşince İran paktın canlandırılması için tekrar görüşmelere başladı. 1955 yılında Bağdat Paktı'nın kurulmasıyla, Sadabat Paktı önemini iyice yitirdi.1980'de İran-Irak Savaşı'nın çıkmasıyla pakt ömrünü tamamladı.

e- Hatay Meselesi ve Hatay'ın Anavatana Katılması (30 Haziran 1939)

1935'te Fransa, Suriye ve Lübnan üzerindeki mandasını kaldırdı ve İskenderun Sancağı'nı da Suriye'ye bıraktı. Bu durum Türkiye tarafından tepkiyle karşılandı. İtalya ve Almanya'nın yayılmacı politikalarını 1936 tarihinde artırmasıyla Fransa Türkiye ile ilişkilerini yumuşatma eğilimine gitti. Fransa sorunu **MilletlerCemiyeti**'ne götürme teklifinde bulundu. Cemiyet ise İskenderun ve Antakya'nın içişlerinde serbest, dış işlerinde ise Suriye'ye bağlı olması kararını aldı. Daha sonra Fransa ile yapılan müzakereler soncu Hatay'ın toprak bütünlüğünün her iki ülke tarafından korunması kararı alındı ve Türk askeri Hatay'a girdi.

1938 yılında ise her iki ülkenin gözetiminde yapılan seçimler sonucu '**Hatay Cumhuriyeti**' kuruldu. İlk Cumhurbaşkanı **Tayfun Sökmen** olurken, Başbakanlığına da **Abdurrahman Melek** getirildi. Hatay devleti yöneticilerin Türkiye'ye katılma talebi ile toplanan Hatay Millet Meclisi 1939 yılında yaptığı toplantı sonucu Hatay'ın anavatana katılması kararı aldı.**23 Temmuz 1939** günü yapılan bir törenle ise Hatay Türkiye'ye katıldı.

2. Ünite II. DÜNYA SAVAŞI (1939-45)

1. Savaş Öncesindeki Gelişmeler

a. Japonya

Japonya, 1920'li ve 1930'lu yıllarda Uzak Doğu'nun en güçlü devleti oldu. Japonya, 1931'de **Mançury**a'yı işgal ederek Çin'e yöneldi. Asya'daki faaliyetlerinde serbest kalmak amacıyla, 1933'de **Milletler Cemiyetinden**; 1934'te **Washington Antlaşması**'ndan çekildi. Aynı zamanda 1934'te, **''Asya, Asyalılarındır**.'' diyerek Batılıların Çin'le olan münasebetlerini kesmelerini istedi. Japonya'nın yayılmacı politikası, Uzak Doğu'da güçler dengesini bozdu. Bu bölgede çıkarları olan İngiltere ve ABD gibi devletler, önce Japonya'nın bu tutumuna tepkisiz kaldı. Ancak Japonya'nın 1937'de Çin'e saldırması üzerine bu devletler Çin'e yardıma başladı. 1938'de **Japonya** doğu ve orta **Çin**'in topraklarını ele geçirdi. Batılıların doğu Asya'dan atılmasını öngören **''Yeni Düzen**''i ilan etti. Japonya'nın emperyalist tutumu nedeniyle Uzak Doğu, II. Dünya Savaşı'nın cephelerinden biri oldu.

b. İtalya

İtalya'nın uzun süreden beri gerçekleştirmek istediği sömürgecilik emelleri, Mussolini ile birlikte **''Roma İmparatorluğunun yeniden kuruluşu''** adı ile milli bir ideal hale geldi. İtalya'nın bu dış politikası rahatsızlık kaynağı oldu. İlk problem Yugoslavya ile yaşandı. **''Serbest Şehir''** olarak bağımsızlık statüsüne kavuşturulan **Fiume**, Mussolini'nin Yugoslavya'ya baskısı sonucunda 1924'te **İtalya**'ya katıldı.

Milletlerarası bir komisyonda görevli İtalya temsilcisinin Yunanistan'da öldürülmesi üzerine İtalya, Yunanistan'a ait **Korfu Adası**'nı işgal etti.

1924 yılı sonunda İtalya, Arnavutluk'taki bir iç meseleyi fırsat bilerek ekonomik ve siyasi desteği ile **Arnavutluk**'u nüfuzu altına aldı.

Ayrıca 1931'de Japonya'nın Mançurya'ya saldırması, Almanya'nın Versay şartlarından kurtulma girişimlerine İngiltere ve Fransa'nın tepkisiz kalması İtalya'yı **Habeşistan**'ın işgali konusunda harekete geçirdi.İtalya'nın **1934**'te başlattığı Habeşistan saldırısı **1936'**da işgalle sonuçlandı. İtalya'nın **Habeşistan**'a saldırısı ile Almanya, **Locarno Antlaşması**'nı feshetti. Avrupa'daki mevcut durum bozuldu.

c. Almanya

Hitler'le birlikte Alman dış politikası yeniden şekillendi. Bu politikanın ilk hedefi Versay Antlaşması'nın maddelerinden kurtulmaktı. İkinci hedefi Almanya dışında **Almanların yaşadıkları toprakları almak ve topraklarını sınır tanımadan genişletmekti**.

1 Mart 1935'te Versay Antlaşması'yla Fransa'ya bırakılan **Saar Bölgesi**, halk oylaması sonucunda Alman yönetimine geçti. Versay'ın getirdiği askeri kısıtlamalardan kurtulmak isteyen Almanya, gizlice silahlanmaya başlayarak **Ekim 1933**'te **Silahsızlanma Konferansı** ve **Milletler Cemiyetinden çekildi**. 1934'ten itibaren kara, deniz ve hava kuvvetlerini güçlendirme çalışmalarını başlattı. Modern silah, araç ve gereç yapımına önem vererek asker sayısını **300 bine** çıkardı. Daha sonrada askerliği zorunlu hale getirip asker sayısını **550 bine** çıkardı.

Versay Barış Antlaşması'nı tamamen ortadan kaldırmaya kararlı olan Almanya, 7 Mart 1936'da, askerden arındırılan **Ren Bölgesi**'ne asker gönderdi. Fransa bu durumu kabul etmek zorunda kaldı. Almanya, **13 Mart 1938**'de de **Avusturya** ile birleştiğini ilan ederek burayı ilhak etti.

Çekoslovakya'nın **Südetler** bölgesinde 3,5 milyon Alman yaşamaktaydı. Burayı ilhak etmek isteyen Hitler'in bu ülkedeki Nazilerin çıkardıkları karışıklıklardan yararlanmak istemesi, iki ülke ilişkilerini bir bunalıma dönüştürdü. Hitler, 28 Mayıs 1938'de **Çekoslovakya**'yı işgal etme kararı aldı. Ara buluculuk faaliyetlerinin sonuç vermemesi Avrupa'da genel bir savaş ihtimalini ortaya çıkardı. İngiltere'nin önerisi üzerine Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere arasında 29 Eylülde **Münih Konferansı** toplandı. Bu konferansta **Südet**, Almanya'ya verilirken Çekoslovakya toprakları İngiltere ve Fransa'nın garantisi altına alındı. Münih Konferansı'na davet edilmeyen ve Çekoslovakya ile ilgili kararlarda kendisine danışılmayan **SSCB**, Batılı devletlerden uzaklaşıp **Almanya**'ya yakınlaştı.

Münih Konferansı'nın ardından 2 Ekimde Polonya, Çekoslovakya'nın **Teschen** Bölgesi'ni işgal etti.

d. Savaş Yılı: 1939

Münih Konferansı'yla Çekoslovakya'dan **Südet** bölgesini alan Almanya, **15 Mart 1939**'da **Prag**'a girerek **Çekoslovakya**'yı işgal etti. Tamamı Almanlardan oluşmayan Çekoslovakya'nın işgaliyle, ''**Hayat Sahası''** politikası uygulamaya koyuldu. Hitler **Memel**'i de **Litvanya**'dan istedi ve imzalanan bir antlaşma ile **Memel** Alman yönetimine geçti.

Almanya'nın işgallerinden cesaret alan **İtalya**, 7 Nisanda, 1926'dan beri nüfuzu altında **Arnavutluk**'u işgal etti. Bu işgal Almanya tarafından desteklenirken İngiltere ve Fransa tarafından sert tepkiyle karşılandı. Alman ve İtalyan ittifakı 22 Mayısta **''Çelik Pakt**'' ile pekiştirildi.

Almanya'nın ticari bir anlaşmayla **Romanya**'yı da nüfuzu altına alması, İngiltere'nin yatıştırma politikasından vazgeçmesinde etkili oldu. Almaya, Versay'la serbest şehir statüsüne geçirilen **Danzig**'i **Polonya**'dan istedi. Bu istek kabul edilmeyince Almanya Polonya'yı işgal etmeye karar verdi. Ancak İtalya'nın 1942 yılı sonuna kadar savaşa girmeyeceğini bildirmesi üzerine Almaya **SSCB**'ye yaklaştı. 23 Ağustosta **''SSCB – Almanya Saldırmazlık Paktı**'' imzalandı. Almanya'nın 1 Eylülde **Polony**a'ya saldırması üzerine İngiltere ve Fransa 3 Eylülde Almanya'ya savaş açtı.

II. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra **SSCB**'nin de katılmasıyla Polonya işgali hız kazandı. Daha sonra SSCB, **Estonya**, **Letonyave Litvanya**'yı işgal etti. **Finlandiya** bütün çabalarına rağmen bazı sınır bölgelerini **SSCB**'ye vermek zorunda kaldı (**1940**).

A. SAVAŞ YILLARI

3 Eylül'de Almanya'ya karşı savaş ilan eden Fransa ve İngiltere, hemen savaşa girebilecek güçte değildi. Bu yüzden Mihver Devletler savaşın ilk üç yılı içerisinde müttefiklere karşı üstünlük sağladı. Savaş**, Avrupa**, **Pasifik** ve **Kuzey Afrika** olmak üzere üç cephede cereyan etti.

1. Avrupa'da Savaş

İngiltere ve Fransa, Alman ekonomisini zayıflatarak savaşın süresini kısaltmak istedi. Bu iki devlet, İsveç'te Norveç yoluyla Almanya'ya gelen kömür cevherinin gelişini durdurmak için Norveç kıyılarını mayınladı. Bunun üzerine Fransa'ya saldırmayı planlayan Almanya, **Danimarka** ile **Norveç**'i ele geçirdi. 10 Mayıs 1940'ta **Hollanda**, **Belçika** kısa sürede ele geçirdi. Ardından Almanya **Fransa'nın kendileri için oluşturduğu savunma hattını (Maginot Hattı) aşarak Fransa'yı ele geçirdi.** 22 Haziranda Almanya ile Fransa ateşkes kararı aldı. Yapılan anlaşma ile Fransa topraklarının büyük bir bölümünü işgal eden Almanya, kalan bölümde de kendi kontrolünde **Vichyhükümetini** kurdu. Ağustos sonlarında Hitler, İngiltere'ye karşı hava saldırısı başlattıysa da başarılı olamadı. Hitler, hava ve deniz kuvvetleri açısından üstün olan İngiltere'ye karşı başarı kazanmanın zor olduğunu anladı. Hayat sahası için gerekli zenginlikleri doğuda aramaya karar vererek **SSCB**'yi hedef seçti. Aynı zamanda SSCB'nin Alman hayat sahası içindeki Balkanlar ve Boğazlara doğru genişlemesi ve silahlanması, Almanya'nın çıkarlarına uygun değildi. Finlandiya'nın işgalinde SSCB ordusunun zorlanması Hitler'i saldırı için cesaretlendirdi.

Almanya, SSCB işgalinden önce Balkanlara yönelerek Romanya ve Bulgaristan ile ittifak antlaşmaları yaptı. Kısa sürede **Yugoslavya** ve **Yunanistan**'ı ele geçirdi. Daha sonra 22 Haziran 1941'de SSCB'ye saldırarak ''**Barbarossa**'' harekâtını başlattı. Bu harekâtla 6 ay içinde SSCB'yi teslim almak isteyen Almanya, iklim şartlarından dolayı hedefine ulaşamadı. Buna karşılık iklime alışık Ruslar, Alman hatlarının en ileri uzantılarını durdurarak sınırlı da olsa onları geriletti.

Almanya, 1942 ilkbaharında ikinci saldırıya geçti ise de Moskova düşmedi. Aynı zamanda Almanya güneye doğru yöneldi. Amacı **Kafkaslar üzerinden İran'a geçerek petrol kaynaklarını ele geçirmek, Batılıların İran yolu ile SSCB'ye yardımını engellemek ve Hindistan'a ulaşarak Japonya ile birleşmekti**. Alman ordusu Mayıs ayında **Kırım**'ı alarak Kafkaslara girdi ve **''Maikop petroller bölgesi**'' düştü. Böylece SSCB'nin kömür ve elektrik kaynaklarının yarısı ele geçirildi. SSCB'nin orduları **Stalingrad**'a çekildi. 22 Ağustosta **Stalingrad**'da başlayan ve üç ay süren mücadele, Almanların yenilgisiyle sonuçlandı. Bu yenilgi Mihver Devletler için bir dönüm noktası oldu.

2. Kuzey Afrika'da Savaş

1940'ta Fransa savaş dışı kalırken **İtalya**'nın savaşa girmesi Akdeniz ve Doğu Afrika'da İngiltere'yi zor durumda bıraktı. Savaşın ilk haftalarında İtalya, **Cebelitarık**, **Malta**, **İskenderiye** ve **Süveyş**'i; İngiltere ise **Rodos**'u ve İtalya'nın **endüstri bölgelerini** bombaladı.

Akdeniz'e kesin hâkim olmak isteyen İtalyanlar bu kolay başarıdan sonra İngilizleri tüm Afrika'dan çıkarabileceklerini düşünüp **Süveyş harekatına** karar verdiler. 1940 Eylülünde İtalyanlar, Trablusgarp üzerinden saldırıya geçerek bir haftada 150 km batısına kadar geldiler. Bu noktada karşı saldırıya geçen İngilizler, beş gün içinde Mısır'dan çıkardığı gibi Mart 1941'de İtalyan işgalindeki Bingazi'yi ele geçirdiler.

İtalya, **31 Mart 1941**'de Almanya'nın müdahalesi ile Kuzey Afrika'da yeni bir harekât başlattı. Almanya, bu harekâta büyük önem veriyordu. Plana göre İtalya güneyden; **Almanya Kafkaslar ve İran üzerinden Mısır'a gelip Orta Doğu Bölgesi'ni kıskaç içine alacaktı. Japonya'nın, Birmanya ve Hindistan üzerinden İran'a gelmesiyle savaş sona erecekti**. Bu yüzden Almanya, bu harekâta hem kara hem de hava kuvvetleri ile destek verdi.

Bingazi, **Derne**, **Tobruk** ve **Sallum** ortak **Almanya** – **İtalya** saldırısı ile **İngiltere**'den alındı. Bu durum üzerine İngilizler karşı saldırıya geçerek Alman – İtalyan kuvvetlerini Mısır ve Libya'dan attıkları gibi Bingazi'ye kadar ilerleyişini de sürdürdü. Bu harekâtla **İngiltere** İtalya'nın sömürgelerini elinden alırken **Kuzey Afrika**'nın büyük bir bölümünü ele geçirdi.**1943 Mayısına gelindiğinde tüm Alman ve İtalyan birlikleri teslim oldu**. Müttefikler 250.000 kadar Mihver askerini tutsak aldılar. Bundan sonra müttefikler Avrupa'ya yöneldi.

3. Asya ve Pasifik'te Savaş

a. Savaş Öncesi ABD

II. Dünya Savaşı çıktığı zaman Amerikan kamuoyu, Hitlerin diktatör (totaliter) rejimi, saldırgan politikası, Yahudilere karşı tutumu, demokratik rejimlere karşı bakışı ve antlaşmaları çiğnemesi sebebiyle Almanya'ya karşıydı. Ancak tarafsızlık politikası gereği ABD başkanı Roosevelt, savaş sırasında bir demeç vererek Amerikan halkından düşüncelerinde bile tarafsız kalmalarını istedi. Alman ilerleyişi durdurulamayınca 1940'da İngiltere'ye para ve silah yardımı yaptı. 1941'de Amerika **''Ödünç Verme ve Kiralama Yasası**''nı çıkardı. Buna göre her ülke yiyecek ve savaş malzemesini dâhil her türlü yardımı **''bedeli savaş sonunda ödenmek şartıyla**'' alabilecekti.

9 – 10 Ağustos 1941'de **ABD** ve **İngiltere** bir araya gelerek **Atlantik Bildirisi**'ni yayınladı.

b. Pearl Harlbour Baskını ve ABD'nin Savaşa Girişi

Japonya, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Pasifik bölgesinde ABD ve İngiltere'nin baskısı altında kalmıştı. Japon yöneticiler II. Dünya Savaşı ile bu baskıdan kurtulmak istedi. İlk adım olarak da **Hainan Adası**'nı ele geçirdi. 1940'ta da Fransa, Almanya'ya yenilince Almanya'nın Vichy hükümetine baskısı sonucu Japonya, Fransa'ya ait **Çinhindi**'nden stratejik üsler aldı.

Roosevelt, Japonya'ya petrol ambargosu koyarak Japon ekonomisini yıprattı. Bu meseleyi diplomatik yollarla çözemeyen Japonya, 7 Aralık 1941'de ABD'nin Pasifik üstünlüğünü simgeleyen **Hawaii** takımadalarından **Honolulu**'daki deniz ve hava üssü **Pearl Harlbour**'a saldırdı. Kısa sürede ABD'nin Pasifik Donanması'yla hava filosunun büyük bölümü etkisiz hale getirildi. Bu saldırı üzerine **ABD savaşa girmiş oldu**. Ancak Japonya'nın ABD'nin Hawaii'deki petrol depolarını vurmaması ve askeri açıdan önemli bir üssü işgal etmemesi, harekâtın stratejik açıdan başarılı olmasını engelledi.

Pasifik Savaşları

1942'te gelindiğinde Almanya Avrupa'da; Japonya Uzak Doğu'da üstünlüğü elinde tutmaktaydı. Japonya, Pearl Harlbour saldırısından sonra güneye doğru yöneldi. ABD'nin **Manila**; İngiltere'nin ise **Singapur** ve **Hong Kong**'ta üslerini ele geçirdi. Nisan 1942'de Japonya, **Avustralya'da durduruldu**. Mayısta Amerikan ve Japon filoları **Mercan Denizi**'nde karşılaştı ve Japonya burada yenildi. Savaş sırasında ABD donanmasının toparlandığını gören Japonya, vakit kaybetmeden ABD'nin **Midway** üssüne saldırı planladı. 4 Haziranda gerçekleştirilen Japonya'nın Midway saldırısı, başarısızlıkla sonuçlandı. Bu gelişme Pasifik'teki savaşın seyrini etkileyecek bir dönüm noktası oldu.

B. BARIŞA DOĞRU

1. Avrupa'da Savaşın Sona Ermesi

14 – 24 Ocak 1943'te **Roosevelt** ve **Churchill**, **Kazablanka Konferansı**'nda aldıkları kararla **''Mihver Devletlerin kayıtsız şartsız teslim alınması**'' için harekete geçtiler.

İtalya'yı Kuzey Afrika'dan atan Müttefikler Avrupa'ya yöneldi. Saldırı için en uygun yer İtalya idi. İngiltere ve ABD'nin bu harekâtı Stalingrad ölçüsünde bir başarı olmamakla beraber **Mihver Devletlerin Avrupa'daki yenilmezliği sona erdi**. Müttefikler ancak Haziran 1944'te Roma'ya girip 1945 yılının başında Kuzey İtalya'yı ele geçirebildi.

6 Haziran 1944'te Alman işgali altındaki Fransa'ya İngiliz ve ABD birlikleri **Normandiya** kıyılarından girmeye başladılar. Almanların çok iyi tahkim ettikleri için hiç beklemedikleri Normandiya'dan Müttefik donanması büyük bir çıkartma yaptı. Müttefik birlikleri büyük kayıplara rağmen başarılı oldu ve Fransa'nın güneyinden gelen birliklerle birleşerek 26 Ağustosta **Paris'**e ulaştı.

II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru gelecekteki barışın esaslarını saptamak amacıyla **Roosevelt**, **Churchill** ve **Stalin** arasında 4 – 11 Şubat 1945'te **Yalta Konferansı** yapıldı. Churchill, Balkanlardaki İngiliz etkisinin sona ermesinden, savaş sonunda ABD'nin Avrupa'dan çekilmesinden sonra güçlü bir SSCB ile tek başına kalmaktan çekiniyordu. Bu nedenle, Fransa'nın da Almanya ve Avusturya'nın işgaline katılmasını sağladı. SSCB, Doğu Avrupa'dan ordularını çekmek ve serbest seçimlerin yapılmasını sağlamak için söz verdi. Ancak çekilmenin şartları ile Polonya'nın gelecekteki sınırları konusunda açıklık getirmedi. Almanya'dan tazminat almayı da garantileyen SSCB, Japonya'ya karşı savaşa girmesine karşılık kurulacak **Birleşmiş Milletlerde üç sandalye** (**Sovyetler Birliği**, **Belarus** ve **Ukrayna**) aldı. **Böylece SSCB konferanstan en karlı çıkan devlet oldu**. Konferansta SSCB'nin Japonya'ya karşı savaşa girmesi karara bağlandı.

Daha sonra gerçekleşen **San Francisco Konferansı** sırasında 7 Mayıs 1945'te Almanya kayıtsız şartsız teslim olmuş ve Avrupa'da savaş sona ermişti. Bunun üzerine Müttefikler arasında Berlin yakınlarında **Potsdam**'da ABD, İngiltere ve SSCB arasında 17 Temmuz – 2 Ağustos tarihleri arasında yeni bir konferans toplandı. Bu konferansa SSCB adına **Stalin**, ABD adına **Truman** katıldı. İngiltere Başbakanı Churchill ise konferans sürerken ülkesindeki seçimlerde yenilgiye uğrayınca yerini rakibi **Attle**'ye devretti.

Potsdam Konferansı'nda, Almanya'nın teslim olmasından sonra ortaya çıkan sorunlar, yapılacak olan barış antlaşmalarının temel şartları ve yöntemleri belirlendi. Görüşmelerde Avrupa, Müttefiklerin istekleri doğrultusunda şekillendirildi. Almanya, **dört işgal bölgesine ayrılarak ABD**, **İngiltere**, **Fransa** ve **SSCB** yönetimine bırakıldı. Ayrıca Almanya için ekonomik ve askeri kısıtlama ve yükümlülükler getirildi. Savaş suçlularının tutuklanmasına ve diğer ülkelerde bulunan Almanların Almanya'ya götürülmesine karar verildi. Avusturya ve başkenti Viyana'nın dört işgal bölgesine ayrılması, **İtalya ile koşulları ağır olmayan bir barış anlaşması imzalanması karara bağlandı**.

2. Pasifik'te Savaşın Sona Ermesi

6 Ağustosta **Hiroşima**'ya atılan ilk atom bombası ile **70.000** kişi, 9 Ağustosta **Nagazaki**'ye atılan ikinci bomba ile **80.000 kişi** öldü. ABD'nin Hiroşima üzerine atom bombası kullanmasının ardından SSCB, 8 Ağustosta Japonya'ya savaş ilan etti **ve Mançurya**'yı ve **38. enlemin** kuzeyindeki **Kore topraklarını** işgale başladı. Japonya, Nagazaki'nin bombalanması üzerine barış istemişti. **Japonya 14 Ağustosta kayıtsız şartsız teslim oldu**. 2 Eylül 1945'te ateşkes antlaşması imzalandı ve **II. Dünya Savaşı sona erdi.**

C. SAVAŞIN ETKİLERİ

a. Siyasi Sonuçlar

II. Dünya Savaşı'nın Müttefiklerce kazanılması ile **Faşizm** ve **Nazizm** gibi akımlar **tasfiye edildi**. Asya, Afrika ve Orta Doğu'da yaşayan halklar, II. Dünya Savaşı'nda, emperyalist devletlerin zayıflığını görerek bu devletlere karşı mücadeleye başladı. 1942'de **Hindistan**, **Endonezya** gibi ülkelerde milli kurtuluş hareketleri oluştu.

Savaşın mağlup devletleri **İtalya** ve **Almanya'nın toprakları işgal edildi**. Müttefik ordularının denetimi altında başkentleri Berlin ve Viyana da dâhil olmak üzere, Almanya ve **Avusturya toprakları dört işgal bölgesine ayrıldı**. **Savaşın diğer mağlup devletleri Japonya, ABD orduları tarafından işgal edildi.**. Avrupa kıtasının yarısına hâkim olan **SSCB, savaş sonunda büyük bir güç haline geldi.**

II. Dünya Savaşı'ndan en az etkilenen ABD, atom bombasına sahip olmakla önemli bir avantaj elde etti. **Birleşmiş MilletlerinNew York**'u, **Uluslararası Para Fonunun** (IMF) **Washington**'u merkez olarak seçmesi ABD'nin gücünü ve Avrupa merkezli uluslararası sistemin sona erdiğini göstermekteydi..

II. Dünya Savaşı sırasında dünya barışını sağlamak amacıyla **ABD** ve **İngiltere**, **Atlantik Bildirisi**'ni yayınlayarak **Birleşmiş Milletler Teşkilatının** temelini attı. **Şubat 1945'te Yalta Konferansı'nda ABD, İngiltere ve SSCB, Mart 1945'e kadar Mihver Devletlere savaş ilan eden devletlerin Birleşmiş Milletlere üye olarak kabul edilmesine karar verdi**. Aynı yıl Birleşmiş Milletleri resmen kurmak için **San Francisco Konferansı** toplandı. Bu konferans'ta **ABD**, **SSCB**, **İngiltere, Çin** ve daha sonra **Fransa**'nın katılımıyla oluşan büyük devletler teşkilat üzerinde kesin üstünlük kurmak ve bunu

antlaşmaya eklemek istedi. Konferans sonunda Birleşmiş Milletler Antlaşması kabul edilerek Birleşmiş Milletler Teşkilatı kuruldu ve **Milletler Cemiyeti 19 Nisan 1946'da yetkilerini bu Teşkilata devretti**.

b. Ekonomik Sonuçlar

Washington'da, 45 ülkenin imzasıyla **''Uluslararası Para Fonu'' (IMF) kuruldu. Ayrıca ''Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası**'' oluşturularak üye devletlerin yeniden yapılanma ve kalkınma çabalarına maddi destek sağlanması amaçlandı.

c. Toplumsal Sonuçlar

Hava saldırıları, karne uygulaması, işgal edilen ülkelerin talan edilmesi, sivil esirlerin öldürülmesi, **verem, tifüs** gibi hastalıkların yayılması ayrıca Nazilerin üstün ırk yaratma gayesiyle engellileri, Yahudileri, Romanları, Sintileri, ten rengi farklı olanları toplama kamplarında yok etmeleri neticesinde **60 milyona** yakın kişi hayatını kaybetti. Bunlardan yaklaşık **21 milyonu SSCB vatandaşı**, 13,5 milyonu Çinli, 7 milyonu Alman'dı.

İnsan Hakları İhlalleri

Kasım 1945'ten Ekim 1945'ya kadar **Nürnberg**'de, uluslararası bir mahkeme tarafından suçlu görülen Nazi Alman yöneticileri, Nazi Partisi siyasi liderleri ve diğer suçlular da mahkeme karşısına çıkarılarak yargılandı. II. Dünya Savaşı'nda yaşananlardan dolayı **''Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin sözleşme**'' 9 Aralık 1948'de **Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda** kabul edildi. Savaş sırasında işlenen insanlık suçları ''**soykırım**'' olarak adlandırıldı. Bu kapsama giren suçlar ve suçluların cezalandırılması ile ilgili kararlar alındı. **10 Aralık 1948**'de Birleşmiş Milletler Teşkilatı, ''**İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**''ni kabul etti.

E. SAVAŞ YILLARINDA TÜRKİYE

1. II. Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası

İngiltere, **Türkiye'nin kendi yanında savaşa katılması durumunda her türlü yardımı yapmaya hazır olduğunu belirtti**. Yunanistan'ın Almanlarca işgali ve Bulgaristan'ın Mihver Devletler safında savaşa girmesi, Türkiye sınırına kadar dayandırdı. Bu gelişmelerden sonra Almanya, Türkiye ile İngiltere'nin yakınlaşmasını önlemeye çalıştı. 18 Haziran 1941'de **Almanya** ile **Türkiye** arasında bir saldırmazlık paktı imzalandı. 22 Haziranda Alman ordularının SSCB üzerine saldırıya geçmesiyle Türkiye üzerindeki baskı azaldı.

Almanların Kasım 1942'de Stalingrad yenilgisinden sonra Müttefiklerin Türkiye üzerindeki beklentilerinin artmasıyla İngiltere ve Türkiye **30 Ocak 1943'te Adana Konferansı**'nda bir araya geldi. Yapılan Görüşmelerde, Türkiye'nin savaşa katılmak için hazırlıksız olduğu ve özellikle SSCB'nin savaştan galip çıkması halinde duyduğu ciddi endişeler dile getirildi. Bunun üzerine İngiltere ve Türkiye dışişleri bakanları 5-6 Kasım tarihlerinde **Kahire**'de bir araya geldi. Türkiye Müttefiklerin savaşa girmesi konusundaki teklifleri reddederek savaş dışı kalmayı sürdürdü.

Müttefiklerin isteği üzerine Türkiye'yi savaşa katılma konusunda ikna etmek isteyen **Roosevelt** ve **Churchill**, **İnönü**'yü **Kahire**'ye davet etti. Böylelikle 4-6 Aralık gerçekleşen Kahire görüşmelerinde İnönü Türkiye'nin ihtiyacı olan silah ve malzemenin sağlanması şartıyla savaşa katılmayı ilke olarak

kabul etti. Ancak 1944 yılı başlarında Türk ve İngiliz askeri yetkililerinin Türkiye'nin ihtiyaçlarının tespiti konusundaki çalışmaları sonucu ulaşamamıştır.

Türkiye 23 Şubat 1945'te savaş sonrası düzenin oluşturulacağı San Francisco Konferansı'na katılabilmek ve Yalta Konferansı kararları uyarınca Birleşmiş Milletler Teşkilatının asil üyeleri arasında yer alabilmek için Almanya'ya savaş açtı

2. II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri

Türkiye II. Dünya Savaşı'na fiilen katılmamasına rağmen, savaşın getirdiği ağır ekonomik şartları tümüyle yaşadı.

Savaş yıllarında Türkiye'de izlenen ekonomik politika, büyümeyi ve gelişmeyi hızlandırmak hedefinden ziyade **mal darlığını hafifletmek**, **fiyat artışlarını frenlemek**, **karaborsa ile mücadele etmek** ve **sosyal adaleti sağlamak** gibi hedeflere yönelmiştir. Bu malların yüksek kar elde edilerek satılması mevcut hükümetleri bazı kararlar almak zorunda bıraktı. Yersiz fiyat yükselmelerine engel olmak amacıyla fiyatları yükseltilen maddelere "**narh koyma**" bu kararlardan bir tanesiydi. 18 Ocak 1940'ta çıkan ve 1942'de değişikliğe uğrayan "**Milli Korunma Kanunu**" alınan tedbirlerin dayanak noktası oldu. Bu kanun ile üretim, dağıtım ve tüketim ilişkileri tümüyle devlet kontrolü altına alındı. Milli Korunma Kanunu'nun 6. Maddesine dayanarak **Petrol Ofisi**, **Et ve Balık Kurumu** gibi bazı kurumlar oluşturuldu.

1942'de büyük kentlerde **karne uygulamasına** geçildi. **Ticaret Ofisi ve İaşe Müsteşarlığı** gibi yeni kurumlar oluşturuldu. Her ülke savaş zamanlarında az çok görülen karaborsa ve fiyat artışları kent nüfusunu etkiledi.Aşırı ve vergilendirilemeyen kazançlar ile yüksek enflasyon da dikkate alınarak **Varlık Vergisi** ve **Toprak Mahsulleri Vergisi** olmak üzere iki **olağanüstü vergi** uygulaması getirildi.

Varlık Vergisi Kanunu, 11 Kasım **1942**'de kabul edildi. Verginin amacı **savaşı fırsata dönüştüren işletmelerin haksız kazançlarının önüne geçmekti**. Fakat varlık vergisi uygulamada sermaye sahibi bazı gayrimüslim yurttaşların aleyhine bir takım sonuçlar doğurdu. Yurt içinde ve yurt dışında tartışmalara yol açan vergi uygulaması **15 Mart 1944**'te kaldırıldı. Varlık vergisi alınmayan çiftçilerden de 1944'te ayni olarak alınan **Toprak Mahsulleri Vergisi1946**'da kaldırıldı.

Türkiye'de yaşanan ekonomik sıkıntılar sonucunda 1940 ve 1945 yıllarında nüfus artışında azalma görüldü. Ayrıca "**II. Beş Yıllık Sanayi Planı**" ise **uygulanamadı**.

Bu dönemde savaş şartlarına rağmen devlet harcamalarının bir kısmı eğitim ve kültüre ayrıldı. Bir yandan **ilkokul yapımına** hız verilirken diğer taraftan 1940'ta çıkarılan bir kanunla **köylülerin kendi yörelerinde ve pratik bilgilerle eğitilmesini öngören Köy Enstitüleri** kuruldu.

Şiirde **serbest nazımı savunan Orhan Veli Kanık**, **Oktay Rıfat Horozcu, Melih Cevdet Anday**'ın öncülüğünü yaptığı "**Garip Akımı**" bu dönemde ortaya çıktı**. Peyami Safa**, **Ahmet Hamdi Tanpınar**, **Bedri Rahmi Eyüboğlu**, **Behçet Necatigil** ve **Sait Faik Abasıyanık** bu dönemin önemli şair ve yazarlarındadır.

Ankara Radyosu deneme yayınlarından sonra 1943'te sürekli yayına geçti. Bu dönemde halk müziği derleme çalışmalarının dinleyenlere sunulduğu "**Yurttan Sesler**'' programları yapıldı. **Sadettin Kaynak** başta olmak üzere bazı bestekârlar ise halk türküsü tarzında şarkılar bestelediler. **Safiye Ayla**,

Müzeyyen Senar, **Hamiyet Yüceses**, **Perihan Altındağ Sözeri** gibi dönemin önemli sanatçıları radyo programları ve taş plaklarla kendilerini halka tanıttılar.

3. Ünite SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

II. Dünya Savaşı'nda sonra dünyada bir kere daha güçler dengesi değişti.

Dünya tekrar iki kutba ayrılarak uzun yıllar her alanda birbirlerine üstünlük sağlamak isteyen **SSCB** ile **ABD** arasında yaşanacak '**Soğuk Savaş**' dönemini başlattı. Bu sürecin içinde yer almak istemeyen ve yeni bağımsızlığını kazanan devletler ise Üçüncü Dünya'ya da '**Bağlantısızlar'** adı verilen bir blokta yer almayı tercih ettiler.

A. BLOKLARIN KURULUŞU

1. Doğu Blok'unun Kurulması

SSCB savaş sonunda ise işgal ettiği bölgelerden çekilmeyerek kendi rejimini yaymaya başladı. Özellikle Bulgaristan, Polonya, Çekoslovakya, Macaristan ve Romanya'da muhaliflerin tasfiye edilmesini sağlayarak kendine yakın uydu devletler kurdu. Savaş sırasında işgal ettiği Berlin'den ise diğer işgal eden devletler olan İngiltere, Fransa ve ABD'nin baskılarına rağmen çıkmadı. Buda '**Berlin Buhranı**'nın çıkmasına neden oldu. Berlin aylarca SSCB tarafından abluka altına alındı. Bunun üzerine işgalci devletler ise işgal ettikleri bölgeleri birleştirerek **Federal Alman Cumhuriyeti**'ni kurdu. SSCB ise bu gelişmeler üzerine kendi işgal bölgelerinde kendine bağlı **Demokratik Alman Cumhuriyeti**'ni kurdu. Çok sayıda kişinin Federal Almanya tarafına geçmesi üzerine SSCB tarafından **Berlin Duvarı** inşa edildi ve böylece gerginlik sona erdirildi.

a- Doğu Bloğu İçerisindeki Gelişmeler

Sovyet Rusya'nın destek verdiği **Mao Zedong** 1949 yılında **Çin Halk Cumhuriyeti'**ni kurdu.

Kore ise Yalta Konferansı'nda alınan bir kararla 38. Enlem sınır olmak kaydıyla Güney ve Kuzey olarak ikiye ayrıldı. 1948'de ABD destekli Güney Kore'de cumhuriyet, SSCB destekli Kuzey Kore'de ise komünist rejim kuruldu.

Küba'da ise **Fidel Castro** Batista'ya karşı verdiği uzun mücadelelerden sonra kendi hükümetini kurdu. Ancak ABD Fidel Castro hükümetini desteklemedi.

Sovyet Modeline Göre Ekonomik ve Sosyal Düzenin Kurulması

SSCB, **Yugoslavya**, **Romanya**, **Macaristan**, **Polonya**, **Bulgaristan**, **Çekoslovakya**, **Fransa** ve **İtalya** komünist partilerin liderleriyle işbirliği yaparak 1947'de **Cominform**'u (Kominform) kurdular.

Yine komünist ülkeler 1949 yılında ekonomik işbirliği ve dayanışma amacıyla **Comecon**'u (Komekon) kurdular. Bu kuruluşa **SSCB**, **Romanya**, **Macaristan**, **Polonya**, **Bulgaristan**, **Çekoslovakya**öncülük ederken daha sonra **Arnavutluk**, **Demokratik Almanya**, **Moğolistan** ve **Küba**'da katıldı. 1949 yılında ise NATO'nun askeri etkinliklerini artırması sonucu

1955'te **SSCB**, **Arnavutluk**, **Romanya**, **Macaristan**, **Polonya**, **Bulgaristan**, **Çekoslovakya** ve **Demokratik Almanya** tarafından **Varşova Paktı** kuruldu.

b- Sosyalist Blokta Sarsıntılar

- **SSCB - Yugoslavya İlişkileri**

Moskova'nın tam denetimine girmek istemeyen Yugoslavya **Tito**'nun önderliğinde SSCB'ye karşı çıkmaya başladı. Bunun üzerine Yugoslavya 1948 yılında Cominform'dan çıkartıldı.

- **SSCB - Macaristan İlişkileri**

Ekonomik sıkıntılar yaşayan Macar işçileri 1953'te **İmre Nagi** önderliğinde ayaklandılar. Mecbur kalan SSCB İmre Nagi'yi ülkenin başbakanı olarak atadı.. SSCB İmre Nagi'yi başbakan yapmasına rağmen ayaklanmayı durduramayınca **Budapeşte**'yi işgal etti.

SSCB - Çekoslovakya İlişkileri

1967'de ise **Aleksander Dubcek** liderliğinde '**insancıl komünizm**' hareketi başladı. Bu hareketin amacı, **komünist sitemin baskıcı değil insan haklarını esas alarak uygulanmasıydı**. Bu hareketi çıkarlarına aykırı bulan SSCB,1968 yılında Çekoslovakya'yı işgal ederek '**insancıl komünizm**' hareketine son verdi.

2.Batı Blokunun Kurulması

a. Truman Doktrini (1947)

ABD başkanı **Harry Truman** SSCB'nin yayılmacı politikasına karşı ortaya konulan ABD dış politikasında değişikliktir. Buna göre Truman, **dünyanın iki bloğa ayrıldığını**, **SSCB – ABD** mücadelesinin başladığını, Avrupa'da eskiden etkin bir devlet olan **İngiltere'nin yerini ABD'ye bıraktığını** söylemiştir.

b. Marshall Planı (1948)

II. Dünya Savaşı'ndan zarar gören ve SSCB tehditlerine maruz kalan 16 Avrupa devletine yapılan '**DışYardım Kanunu**'nun bilinen ismidir. Bu yardımları alan ülkeler arasında **Türkiye** ve **Yunanistan**'da bulunmaktadır. Marshall Planı doğrultusunda **16 Avrupa ülkesi** kendi aralarında '**Avrupa Ekonomik ve İşbirliği Antlaşması'**nı imzalamıştır.

c. NATO'nun Kuruluşu (1949)

SSCB'nin Avrupa'da yayılmacı politikasına karşı **İngiltere**, **Fransa**, **Hollanda**, **Belçika** ve **Lüksemburg** bir araya gelerek '**Batı Avrupa Birliği'**ni kurdular. Ancak SSCB'ye güçleri yetmeyen bu devletler ABD'nin bu savunma paktını desteklemesin istediler. Bunun üzerine **ABD**, **İngiltere**, **Fransa**, **Belçika**, **Hollanda**, **Lüksemburg**, **Danimarka**, **İzlanda**, **Norveç**, **Portekiz**, **Kanada** ve **İtalya** bir araya gelerek '**Kuzey Atlantik Savunma Örgütü'**nü kurudular. Kuruluşa **Türkiye** ve **Yunanistan1952** senesinde üye olmuşlardır.

d. Avrupa Konseyi'nin Kuruluşu (1949)

İngiltere, **Fransa**, **Belçika**, **Hollanda**, **Lüksemburg**, **Danimarka**, **Norveç**, **İsveç**, **İrlanda** ve **İtalya** tarafından **5 Mayıs 1949**'da kurulmuştur. Konseyin amacı, üye ülkeler arasında başta ekonomi olmak üzere insan hakları, hukuk, medya, sağlık, eğitim, kültür, spor ve benzeri birçok konuda işbirliği yapmaktır. Konseye **Türkiye**'de 1949'da üye olmuştur.

e. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) (1951)

Avrupa ülkeleri arsında birlik oluşturmasını amaçlayan bu girişimin öncülüğünü Fransız Dış İşleri bakanı **Schuman** tarafından 1950'de ortaya atıldı. Schuman Fransız ve Alman kömür ve çelik üretimini denetleyecek bir örgütün kurulmasını istedi. Bunun üzerine **Almanya**, **Fransa**, **Belçika**, **Hollanda**, **İtalya** ve **Federal Almanya** bir araya gelerek 1951'de '**Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'**nu kurdular. Girişimin başarıya ulaşmasıyla daha geniş bir ekonomik birleşmeyi hedefleyen Avrupa ülkeleri bu seferde **1957** yılında yaptıkları **Roma Antlaşması** ile de '**Avrupa Ekonomik Topluluğu**'nu kurdular.

B. PAYLAŞILAMAYAN ORTA DOĞU

1. İsrail'in Kuruluşu (**1948**)

İngiltere Dışişleri Bakanı **Balfour**'un 2 Kasım 1917'de Siyonist Federasyonu Başkanı'na gönderdiği mektupla Filistin'de bir Yahudi Devleti'nin kurulduğunu kabul etmesi ve bölgeye Yahudi göçüne izin veren tarihi ''**Balfour Deklarasyonu**''ydu. Bu tarihten sonra Filistin'e yüz binlerce Yahudi göç etti. II. Dünya Savaşı'nda bu sorun 1947 yılında Birleşmiş Milletlere götürüldü. Birleşmiş Milletler ise yaptığı toplantı sonrasında Filistin topraklarında iki devletli bir yapının oluşturulmasını ve Kudüs'ünde tarafsız bir şehir olması kararını verdi. İngiltere'nin **1948**'de Filistin üzerindeki mandasını kaldırmasıyla Yahudiler **İsrail Devleti**'nin kurulduğunu ilan ettiler. Bu devleti ilk tanıyan devlet ise **ABD** oldu.

NOT: İsrail Devleti'nin ilk tanıyan devlet **ABD**, ilk tanıyan Müslüman ülke **Türkiye**, ilk tanıyan Arap devleti ise **Mısır** olmuştur.

2. **Eisenhower Doktrini**

Mısır devlet başkanı **Nasır**'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini açıklamasıyla **Süveyş Krizi** ortaya çıktı. Bölgenin SSCB'nin kontrolüne girmesini istemeyen ABD başkanı Eisenhower **5 Ocak 1957** yılında Amerikan Kongresi'nde tarihe **'Eisenhower Doktrini'** diye geçecek olan isteklerini kabul ettirdi. Buna göre doktrinin amacı; Orta Doğu ülkelerine **ekonomik** ve **askeri yardım yapma**, bölgeye olası bir saldırı SSCB saldırısına karşı **ABD askerlerini bölgeye göndermekti**. Bu doktrini kabul eden ve yararlanan ülkeler ise; **Türkiye**, **Lübnan**, **Afganistan**, **Irak**, **Mısır**, **Tunus**, **Fas**, **Pakistan** ve **İsrail** olurken, **Suudi Arabistan**, **Mısır**, **Suriye**, **Ürdün** ise doktrine tepki gösterdi.

C. **Uzakdoğu'da Çatışma**

1. Uzak Doğu'da Hâkimiyet Mücadeleleri

a. Kore Savaşı (1950-1953)

II. Dünya Savaşı'nın sonucunda **38.enlem** sınır kabul edilerek kuzeyde SSCB kontrolünde **Kore Halk Cumhuriyeti**,. Moskova'nın talimatıyla Güney Kore'ye saldırdı. Bunun üzerine ABD Birleşmiş Milletlerin yardımıyla askeri bir kuvvet hazırlayıp bölgeye gönderdi. Türkiye'de bölgeye barış gücü adı altında **Tuğgeneral Tahsin Yazıcı** önderliğinde **5090** kişiyle katıldı. Türkiye bu savaştan **741 şehit**,**2147 yaralı** ile çıkmıştır. **Türkiye'nin barışa yönelik bu hareketi ABD tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmış ve Türkiye'nin NATO'ya girişi hızlanmıştır**.

b. SEATO'nun Kuruluşu (1954)

ABD Uzakdoğu'da etkinliğini artırabilmek amacıyla **Tayland**, **Filipinler**, **Pakistan**, **ABD**, **Fransa**, **İngiltere**, **Yeni Zelanda**, **Avustralya** ile birlikte **Güney Doğu Asya Anlaşma Teşkilatı**'nı (**SEATO**) kurdu.

D. Asya ve Afrika'nın Kurtuluşu

1. Güney Asya'daki Gelişmeler

19.yüzyıldan beri İngiltere'nin sömürgesinde olan Hindistan'daki ilk bağımsızlık ayaklanmaları 1917'de **Mahatma Gandhi**'nin önderliğinde başladı. Bu durum Hindistan'daki Müslümanları da cesaretlendirdi ve 23 Mart 1940'ta toplanan '**Müslümanlar Birliği Cemiyeti Kongres**i' sonucunda **Muhammed Ali Cinnah**'ın önderliğinde Hindistan'dan ayrı **Pakistan** Devleti'nin kurulması kararı alındı. Bunun üzerine İngiltere 1946'da Hint Yarımadası'nda Hindistan ve Pakistan adıyla yeni iki dominyon devlet kurulduğunu açıkladı.**1947** yılında da İngilizlerin bölgeden askerlerini çekmesiyle Hint Yarımadası'nda bağımsız bir **Hindistan** ve **Pakistan** devletleri kuruldu.

Bölge ülkeleri Soğuk Savaş döneminde **ekonomik** ve **ticari** alanda işbirliği yapmak için **ASEAN**'ı (**Güneydoğu Asya Milletleri Birliği**) kurdular. **1967** yılında kurulan bu teşkilatın kurucu üyeleri; **Filipinler**, **Tayland**, **Malezya**, **Endonezya** ve **Singapur**'dur.

E. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE TÜRKİYE

1. Soğuk Savaş Döneminde Türk Dış Politikası

a. Türkiye'nin NATO'ya Girişi (1952)

. Türkiye'nin BM'nin oluşturduğu **Kore Savaşı**'na asker göndermesi, **savaşta Türk askerlerinin üstün cesareti**, Türkiye'nin **stratejik konumu**, NATO'nun SSCB'ye yakın olan Türkiye'de **üs kurma düşüncesi** sonucunda **15 Eylül 1951**'de NATO **Türkiye** ve **Yunanistan**'ın NATO'ya girmesine karar verdi. TBMM'de **18 Şubat 1952** tarihinde NATO'ya girişini onayladı.

c. Balkan Paktı'nın Kurulması (1953)

Türkiye, **Yugoslavya** ve **Yunanistan**'ın **2 Şubat 1953**'te "**Dostluk** ve **İşbirliğiAntlaşması**"nı imzalamasıyla Balkan Paktı kuruldu. Paktın amacı ise; üye ülkeler arasında **ekonomik** ve **kültürelişbirliğini geliştirmek**, **sorunları barışçıl yollarla çözmek**, **ortak savunma konusunda işbirliği** yapmaktı.

d. Bağdat Paktı'nın Kurulması (1955)

24 Şubat 1955'te **Türkiye** – **Irak** arasında imzalanarak bu pakt kuruldu. Paktın amacı; Orta Doğu'da yaşanan istikrarsız ortamda **savunma** ve **güvenliği** sağlamaktı. Daha sonra bu Pakta **İngiltere**, **İran** ve **Pakistan**'da katıldı.1958'de Irak'ta krallık rejiminin yıkılması sonucu, **Irak** Pakt'tan ayrıldı. Irak'ın ayrılmasıyla Paktın merkezi **Ankara**'ya taşındı. **1959**'da ise adı '**Merkezi Antlaşma Örgütü'** (**CENTO**) olarak değiştirildi. 20 yıl devam eden bu örgütten **İran** ve **Pakistan**'ın **ayrılması sonucu** Pakt **fiilen** sona erdi

2. Türkiye'de Hayat

a. Siyaset

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı'nın demokrasi fikirleri ülkemiz aydınlarını da etkilemişti. Özellikle aydınların yazıları ve halkın demokrasi talepleri çok partili hayata geçişte etkili oldu. İsmet İnönü'nün de çok partili hayata geçilmesini isteyen demeçlerde bulunmasından hemen sonra **Nuri Demirağ** tarafından '**Milli Kalkınma Partisi'** kuruldu. (**1945**)**Milli Kalkınma Partisi**'nin kurulmasından sonra CHP milletvekilleri **Celal Bayar**, **Adnan Menderes**, **Refik Koraltan** ve **Fuat Köprülü**'nün parti kanunlarında değişiklik yapılmasını istediği kanunun CHP yönetimi tarafından reddedilmesi üzerine "**Dörtlü Takrir**" diye nitelendirilen bu milletvekilleri CHP'den ayrılarak **1946** yılında **Demokrat Parti**'yi (**DP**) kurdular. Bu gelişmeler sonucunda aynı yıl **13 parti** daha kuruldu ve ilk defa **1946** seçimlerinde **birden fazla siyasi parti seçimlere girdi**. Seçimleri **CHP** kazanırken **DP** 69 milletvekili ile Meclis'e girdi. Ancak DP'nin Meclis içinde CHP'ye karşı yeteri derecede muhalefet yapamadığını düşünen bir grup milletvekili DP'den ayrılarak "**Millet Partisi**"ni kurdu. Böylece **Meclis'te 3 parti yer aldı**. 1950 seçimlerinde ise **DP % 55,2** oy alarak **birinci parti** oldu. Böylece **27 yıllık CHP iktidarı sona ererken Demokrat Parti iktidarı başlamış oldu**.

22 Mayıs 1950'de Demokrat Parti Genel Başkanı **Celal Bayar Cumhurbaşkanı** seçildi. **Başbakan** ise **Adnan Menderes** oldu. Bu dönemde memurlara hafta sonu tatilleri ücretli hale getirilmesi, işçilere sendikalaşma hakkının verilmesi, genel af çıkarılması, Marshall yardımlarının alınması, NATO'ya üye olunması ve ekonomik büyümenin gerçekleşmesi sonucunda Demokrat Parti **1954**'te yapılan seçimlerden **% 58,4** oy alarak yeniden **birinci parti** olarak çıktı.

b. Ekonomi

1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelişiyle ekonomide;

- Marshall yardımlarından gelen **tarım aletleri sonucu üretim arttı**.
- Dışarıdan krediler alınarak ithal **makineler satın alındı**. **Traktör** sayısı artırıldı.
- 1950 – 1953 arasında Türkiye **%11** oranında büyüdü.
- **17 Kamu İktisadi Teşekkülü** kuruldu. (Devletçilik politikası doğrultusunda)
- **Karayollarına** önem verildi. İthal **otomobil** ve **kamyon** sayıları arttı. **Demiryolu üretimi durdu**.

c. Sosyal ve Kültürel Hayat

- İnsanların refah seviyesini yükseltmesiyle **tüketim arttı**. **Köyden kente göçler başladı**.
- **Caz**, **Rock and Roll** Türkiye'de yayıldı. **Radyo** ve **plaklar** önem kazandı.
- **Zeki Müren**, **Neşet Ertaş** ve **Müzeyyen Senar** dönemin ünlü sanatçıları oldu.
- **Garip**, **Hisarcılar** ve **İkinci Yeniciler** edebiyat alanında yeni akımlar olarak ortaya çıktı.

- **Verem Savaş Dispanserleri** ile **Ankara Ebe** ve **Hemşire Okulu** hizmete açıldı.

F. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE DÜNYA

- Sanayi ülkeleri büyük bir **ekonomik büyüme yaşadı**. **İşsizlik azaldı**, **nüfus artışı hızlandı**.
- **Televizyon** günlük hayatın bir parçası oldu. **Rock and Roll** sanatçısı **Elvis Presley** ünlendi.
- '**ENİAC**' adlı ilk **bilgisayar** üretildi. İlk uydu '**SPUTNİK-1'SSCB** tarafından **uzaya** gönderildi.
- **Uçak ve telefon** kullanımı yaygınlaştı. Birçok ressam, şair ve bilim adamı Paris'ten **New York**'a göç etti. **New York** '**Batı'nın başkenti**' unvanını Paris'ten aldı.
- **Akdeniz Oyunları** ilk defa **Mısır**'ın **İskenderiye** kentinde yapılmaya başlandı.
- **UEFA Kupası** ilk defa düzenlendi. (**1955 – 1956**) İlk kupayı **Real Madrid** kazandı.

4.Ünite YUMUŞAMA DÖNEMİ

A. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DEĞİŞİM SÜRECİ

Doğu ve Batı bloklarının gerginliğini azaltmak amacıyla karşılıklı görüşmelerin başladığı döneme "**Yumuşama** (Detant)" denir. Yumuşama Dönemi'ne geçilmesinin en önemli nedeni SSCB ve ABD'nin nükleer silahlanma yarışında eşit hale gelmesi ve dünyanın olası bir nükleer saldırıya hedef hale gelmesidir. Bu sebeple ABD Başkanı **John Kennedy** ile SSCB Başkanı **Nikita Kruşçev** 1961 senesinde bir araya gelerek "**Yumuşama Dönemi**''ni başlattılar.

1. Yumuşama Dönemi Politikaları

1 Japonya'da yapılan Dünya Şampiyonası'nda ABD'li masa tenisçileri (**ping-pong**) Çin'in davet etmesi ve ardından da ABD'nin Çin'e uyguladığı ticari ambargoyu kaldırması iki devlet arasındaki ilişkileri geliştirdi. Bunun üzerine Çin daha önce ayrıldığı BM'ye tekrar üye oldu.

2. Nükleer Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri

1969 yılında ABD ile SSCB Helsinki'de bir araya gelerek "**Stratejik Silahları Azaltma Görüşmeleri**'' (SALT – I)'ni başlattılar. Sadece savunma füzelerinin sınırlandırılması için yapılan görüşmeler sonucu 1972'de Moskova'da "**SALT-I Antlaşması**" imzalandı. 1979'da Viyana'da imzalan "**SALT-II Antlaşması**" **SSCB'nin Afganistan'ı işgali nedeniyle uygulanamadı**.

3. Helsinki Konferansı

Her iki blok arasında başlayan yumuşama dönemini fırsat bilen diğer Avrupa ülkeleri iki blok arasındaki sorunların çözümü için Helsinki'de bir araya geldiler. Yapılan görüşmeler sonucu "**Helsinki Nihai Senedi"** imzalandı. **Buna göre**;

- Konferansa katılan devletler birbirlerinin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygı duyacak.
- Devletler sorunları tehdit ve kuvvet kullanarak değil, barışçıl yollardan çözmek için uğraşacak.
- Katılan devletler birbirlerinin iç ya da dış politikalarına müdahalede bulunmayacak.

- Her devlet ırk, cinsiyet, dil ve din ayrımı yapmadan temel özgürlüklere ve insan haklarına saygı gösterecek.

B. YUMUŞAMA DÖNEMİ ÇATIŞMALARI

2. Küba Buhranı

SSCB 1962 yılında Küba'ya füzelerini yerleştirmeye başladı. Bunun üzerineher iki taraf arasında yapılan görüşmelerden bir sonuç alınamayınca **ABD Küba Kıyılarına savaş gemilerini gönderdi**. Ancak nükleer savaş ihtimaline karşı her iki ülkede geri adım atmak zorunda kaldı. Bunun üzerine **SSCB Küba'daki** füzelerini**, ABD** ise **Türkiye'de** bulunan **Jüpiter** füzelerini sökme kararı aldı.

3. Vietnam Savaşı

SSCB'nin kontrolündeki Kuzey Vietnam, Güney Vietnam'a saldırdı. Bunun üzerine Güney Vietnam ABD'den yardım istedi. ABD'de **1965**'te **Kuzey Vietnam'ı bombalayarak savaşı başlattı**. Vietnamlılar karşısında büyük kayıplar verilmesi ABD'de büyük tartışmalara ve protestolara neden oldu. Protesto edenler arasında Vietnam Savaşı sırasında askere çağrılan **Dünya Ağır Sıklet Boks Şampiyonu Muhammed Ali**'de bulunmaktaydı. Muhammed Ali "**Vietnamlılar bana hiçbir kötülük yapmadılar ki onlarla savaşayım**." diyerek askere gitmeyi reddetti. Kamuoyu baskıları karşısında zor durumda kalan ABD 1968 yılında Paris'te Kuzey Vietnam ile barış görüşmelerine başladı. Yeni başkan olan **Nixon** ABD askerlerini Vietnam'dan çıkarma kararı aldı. **1973**'te "**Vietnam Barışı**" imzalanarak savaş sona erdi. **1975**'te ise Kuzey Vietnam, Güney Vietnam'ı ele geçirerek birleşik "**Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti**"ni kurdular.

4. Keşmir Meselesi

Hindistan ile **Pakistan**'ın kuruldukları andan itibaren birbirleriyle yaşadıkları **en önemli sorundur**. Çoğunluğu Müslüman olan bu bölgenin yönetimini elinde tutan Keşmir Mihracesi burayı Hindistan'a verince **1948 yılında iki ülke ilk kez savaştı**. 1966'da SSCB'nin aracılığında "**Taşkent Deklarasyonu**" imzalanarak her iki devlet savaş öncesi sınırlarına geri döndü.

5. Afganistan'ın SSCB Tarafından İşgali

1973 yılında Afganistan'da Cumhuriyet ilan edildi. SSCB'nin de destek vermesiyle ülkede sosyalist bir hükümet kuruldu. Bunun üzerine SSCB 1979'da Afganistan'ı, mevcut hükümeti koruma adına işgal etti. Bu olay tüm dünyada kınandı. **ABD bu gelişme üzerine SALT-II Antlaşması'nı onaylamaktan vazgeçti**. 1988'de Cenevre'de yapılan görüşmeler sonucu SSCB,1989'da Afganistan'dan askerlerini geri çekti.

C. BARIŞ İÇİNDE BİR ARADA YAŞAMA

Doğu ve Batı Bloklarının dışında kalan ülkeler kendilerini "**Bağlantısızlar**", "**Üçüncü Dünya Ülkeleri**" veya "**Tarafsızlar**" olarak ifade etti. Bu hareketin liderliğini **Hindistan**, **Mısır** ve **Yugoslavya** üstlendi. Bunun üzerine 1955'te yeni kurulan ve sömürgeciliğe karşı başarı elde eden 24 ülke Endonezya'nın **Bandung** kentinde bir araya geldiler. Amaçları **her iki blokun dışında kalmayı sürdürerek bu iki süper gücün karşısında varlıklarını korumaktı**. Yapılan konferans sonucu "**barış içinde bir arada yaşamanın beş ilkesi**" belirlendi. Buna ilkeler; **siyasi bağımsızlık**, **askeri ittifaklara katılmama**, **kendi topraklarında başka devletlere askeri üs kurma izni vermeme**, **ikili ittifaklara girmeme** ve **sömürgeciliğe karşıbaşlatılan milli kurtuluş savaşlarına destek vermedir**.

D. ARAP İSRAİL SAVAŞI

1948 – 49 (Arap – İsrail Savaşı):Mısır, **Ürdün**, **Suriye**, **Lübnan**, **Irak** birleşerek yeni kurulan İsrail'e saldırdı. **Savaşı İsrail kazandı**. "**Mülteci Sorunu"** ortaya çıktı. İsrail'i ABD, SSCB ve İngiltere destekledi.

1956 (Mısır – İsrail Savaşı):Mısır'ın **Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi sonucu ortaya çıktı**. İngilizlerin ve Fransızların kışkırtması sonucu İsrail Mısır'a saldırdı. İngiltere ve Fransa durumdan faydalanıp Süveyşi işgal edince ABD ve SSCB'nin tepkisiyle geri adım atmak zorunda kaldı. **Savaşı İsrail kazandı**. **SSCB bu süreçte Mısır'ın yanında yer aldı**. **Ortadoğu**'da **SSCB** – **ABD** mücadelesi başladı.

1967 (Arap – İsrail (6 Gün) Savaşı):Mısır'ın **Akabe Körfezini İsrail'e kapatması** ve **Filistin Kurtuluş Örgütü**'ne **yardım etmesi sonucu ortaya çıktı. Mısır**, **Ürdün** ve **Suriye** İsrail'e yenildi. İsrail bu savaş sonucunda **Suriye**'ye ait **Golan Tepelerini**, **Doğu Kudüs**'ü, **Sina Yarımadası**'nı ve **Gazze**'yi ele geçirdi. SSCB bu süreçte Arap ülkelerini destekleyerek bölgedeki gücünü artırırken ABD'ye giderek tepkiler artmaya başladı.

1973 (Yom Kippur Savaşı) : Mısır ve **Suriye1967 yılında kaybettikleri toprakları geri almak için İsrail'e saldırdı**. Savaşı yine **İsrail kazandı**. Ancak buna rağmen Mısır, ABD'nin de İsrail'e baskı yapması sonucu Sina Yarımadası'nın bir kısmını İsrail'den geri aldı ve Süveyş Kanalı'nda tek hâkim devlet oldu. Bu süreçte ABD'ni yine İsrail'in yanında tavır takınması üzerine Arap ülkeleri Batılı devletlere petrol ambargosu koyarak "**1973 Petrol Krizi**"ni ortaya çıkardılar.

1973'te Arap – İsrail savaşlarına son vermek ve bölgedeki eski itibarını kazanmak isteyen ABD, Dış işleri Bakanı Henry Kissinger'i bölge barışını sağlamak için görevlendirdi. Kissinger barışın sağlanabilmesi için defalarca İsrail ve Arap ülkelerini ziyaret etti. "**Mekik Diplomasi**" adı verilen bu süreç sonucun Mısır ile İsrail arasında savaş sona erdirilerek **17 Eylül 1978**'de Mısır Devlet Başkanı **Enver Sedat** ile İsrail Devlet Başkanı **Menahem Begin** arasında "**Camp David Antlaşması**" imzalandı. Böylece **Mısır, İsrail'i tanıyan ilk Arap ülkesi oldu**.

2. İslam Konferansı Örgütü

1969 senesinde İsrail'in işgalinde bulunan Kudüs'teki **El – Aksa Camis**i'nin kundaklanması ve caminin yakılmak istenmesi üzerine **Ürdün Kralı Hüseyin**'in önerisi ile Arap devletlerinin dışişleri bakanları **Kahire**'de toplanarak "**İslam Zirvesi**" yapılmasına karar verdiler. Bu karar doğrultusunda **Fas**'ın başkenti **Rabat**'ta aralarında **Türkiye**'nin de bulunduğu 24 ülkenin katılımıyla "**İslam Zirvesi**"

toplandı. Kuruluşun ismi **2012** yılında "**İslam İşbirliği Teşkilatı**"(**İİT**) olarak değiştirildi. Örgütün **Genel Sekreterliğini 2005**'ten 2014 kadar Türk kökenli **Ekmeleddin İhsanoğlu** yapmıştır

E. ULUSLARASI POLİTİKADA PETROLÜN YERİ

II. Dünya Savaşı'ndan sonra petrolü Batılı ülkelere ucuz vermek istemeyen **Suudi Arabistan**, **Irak**, **Kuveyt**, **İran** ve **Venezüella** bir araya gelerek 1960 yılında "**Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı** (**OPEC**)"nı kurdular. Kuruluşun amacı; **petrol fiyatlarını yüksek seviyelere çıkarmaktı**. Bu amaçlarına da 1970 senelerinde ulaştılar. Yine bu dönemlerde ortaya çıkan 1967 Arap- İsrail Savaşı'ndan sonra da petrolü İsrail'e karşı siyasi bir silah olarak kullanmak isteyen Arap ülkeleri de bir araya gelerek "**Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Teşkilatı** (**OAPEC**) "nı kurdular. Ancak OAPEC başarılı olamadı.

F. İRAN-IRAK SAVAŞI (1980-1988)

1. Irak'ta Rejim Değişikliği

1958'de yapılan bir askeri müdahale sonucu ülkede monarşi rejimi yıkılarak cumhuriyet ilan edildi. Sosyalist bir sistemle birleşik bir laik bir Arap toplumu hedefleyen **Baas Partisi** 1968'de Irak'ta yönetimde söz sahibi oldu.

2. İran'da Rejim Değişikliği

1928'ten itibaren İran'ı yöneten **Pehlevi Hanedanlığının** uygulamaları halk tarafından benimsenmemişti. Batı İran'ın amacı ise Basra Körfezi'ne ve suyollarına egemen olmaktı. Halkın uygulamalara karşı başlattığı protestoların yönetim tarafından dikkate alınmaması ayaklanmaya sebep oldu. **1978**'de sürgündeki lider **Ayetullah Humeyni**'nin ülkeye dönmesiyle **İran İslam Cumhuriyeti** kuruldu.

3. Savaş ve Sonuçlar

İran-Irak Savaşı'nda **Suriye** ve **Libya** İran'ı; diğer Arap devletleri ise **Irak**'ı **desteklediler**.

BM'nin kararı ile 6 Ağustos 1988'de ateşkes gerçekleşti ve savaş sona erdi. **Irak**'ın **1990**'da **Kuveyt'i işgal etmesi** ve ABD'nin bu işgale müdahale ihtimalinin ortaya çıkması üzerine Irak işgal ettiği İran topraklarından çekildi. Böylece **İran kaybettiği toprakları geri aldı**.

Sekiz yıl gibi uzun süren bir savaş sonucunda iki ülkeden yaklaşık **bir milyon insan hayatını kaybetti**.

NOT: Bu savaşta Irak'ı destekleyen ABD'nin savaş sırasında çıkarı için İran'a da silah sattığı ortaya çıktı. Tarihe "**İrangate Olayı**" olarak geçen bu olay sonucunda Ulusal Güvenlik Konseyi üyesi Yarbay **Oliver North** suçlu bulunurken, dönemin ABD Başkanı **Reagan**'ın suçunun olmadığı sonucuna varıldı.

G. YUMUŞAMA DÖNEMİNDE DÜNYA

1- Ekonomi

Dünya ekonomisindeki büyümeye bağlı olarak talep fazlası ürünlerin pazarlama ihtiyacı **reklam sektörünün** önemini artırdı. Uydu teknolojisi sayesinde de televizyon programları uluslararası bir boyut kazandı. İlk kez "**1964 Tokyo Olimpiyatları**" **canlı televizyon yayını** ile tüm dünyaya ulaştırıldı.

2- Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler

SSCB'nin **1957**'de **ilk uzay aracı** olan **Sputnik**'i uzaya fırlatmasından bir yıl sonra ABD, **Ulusal Havacılık** ve **Uzay Dairesini** (**NASA**) kurarak ilk uydusunu uzaya gönderdi. **1961**'de **Rus** kozmonot **Yuri Gagarin**, **Vostok-1** uzay aracı ile **ilk kez uzaya giden insan oldu**. 1962'de ABD aynı şekilde karşılık vererek uzayda rekabet hızlandırdı. **1969**'da ise **Amerikalı astronot Neil Armstrong**'un **aya** inmesi ile ABD uzay yarışında liderliği ele geçirdi.

Savaş yıllarında yapılan bilgisayar geliştirilerek **1970**'te **kişisel bilgisayar üretildi**. **1978**'de üretilen **APPLE**'ın fabrikalarda kullanılmasıyla bilgisayar, sanayi alanına girmiş oldu. 1969 yılında ilk olarak ABD'de bilim adamları arasındaki iletişimi sağlamak maksadı ile deneme niteliğinde olan "**ARPANET**" ABD'deki bütün üniversitelerin araştırma kuruluşlarının bilgisayarlarını bünyesinde toplayarak büyüdü.

3- Kültürel Hayat

Müzik alanında 1950'lerde ortaya çıkan "**Rock And Roll**" tarzı bu dönemde de etkisini sürdürmüştür. **Heavy Metal** müzik türü ve bu türün temsilcisi olan **Rolling Stones** grubu döneme damgasını vurmuştur.1951 yılından itibaren yapılan Akdeniz Oyunlarının tamamına katılan Türkiye, **1974**'de düzenlenen altıncı Akdeniz Oyunlarına **İzmir**'de ev sahipliği yaptı.

H. TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türkiye'nin Soğuk Savaş Döneminde Batı ittifakına dâhil olarak bu doğrultuda dış politika izlediği belirtilmiştir. Bu dönemde **Kıbrıs**, **Ege sorunları**, Orta Doğu'da **Arap**-**İsrailSavaşları** ve **Ermeni terörüTürk dış politikasının belirlenmesinde etkili olmuştur**.

1- Türk – Yunan İlişkileri

a. Kıbrıs Meselesi

Kıbrıs'taki **Rumlar, İngiliz yönetimi altındayken Adayı Yunanistan'a katma idealleri** (**Enosis**) doğrultusunda faaliyetlerde bulundular. Yunanistan ise, 1951'de Kıbrıs'ın kendisine verilmesi için İngiltere'ye resmen başvurdu. Bu girişimi olumsuz karşılanan Yunanistan, 1954'te Kıbrıs sorununu BM'ye taşıyarak meseleyi uluslararası bir konu haline getirdi. Bu gelişmeler, Türkiye'nin Kıbrıs konusunda harekete geçmesinde önemli rol oynadı. Böylece Kıbrıs sorunu, Türk dış politikasının en önemli konularından birisi haline geldi.

1960'tan önce Yunanistan'ın Kıbrıs konusundaki isteklerinin BM tarafından reddedilmesi üzerine **Rumlar**, **Kıbrıs**'ta **EOKA** yer altı örgütünü kurarak önce İngilizler, sonra da Türklere yönelik tedhiş hareketlerine başladılar. **Bu örgütün amacı**: **İngiltere**'yi **Kıbrıs**'tan **atmak**, **Türkleri imha etmek** ve **Enosis**'i **gerçekleştirmekti**. 1959'da Türkiye ve Yunanistan başbakanları Zürih'te bir araya gelerek Kıbrıs anlaşmazlığını çözümlemek için görüşmelere başladılar. **11 Şubat 1959**'da Kıbrıs'ta bağımsız bir cumhuriyet kurulması kararı alınarak **Zürih Antlaşması** yapıldı. Daha sonra Türkiye, Yunanistan ve

İngiltere Londra'da bağımsız bir **Kıbrıs Devleti**'nin kurulmasına karar verildi ve **Londra Antlaşması** imzalandı.

Zürih ve Londra Anlaşmaları doğrultusunda 16 Ağustos 1960'ta bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edildi. **Cumhurbaşkanlığına Rum lider Makarios**, yardımcılığına da **Türk lider Dr. Fazıl Küçük** getirildi.

Kıbrıs'ta sağlanan barış ortamı uzun sürmedi. Yunanistan'ın asker ve silah göndererek desteklediği **EOKA**, **Türklere karşı tedhiş hareketlerine devam etti**. Kıbrıs Türkleri de bu faaliyetlere 1955'te kurulan **Türk Mukavemet Teşkilatı** (**TMT**) vasıtasıyla karşı koymaya çalıştı. 24 Aralıkta "**Kanlı Noel**" denilen ve **24 Türk**'ün şehit edildiği olay üzerine Türk savaş uçakları Lefkoşa üzerinde ilk uyarı uçuşunu yaptı.

1964'te Yunanistan'ın Ada'ya daha çok asker ve silah göndermesi Rum çetelerinin saldırıya geçmesi Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale kararı almasına yol açtı. Ancak bu kararın uygulanmasını istemeyen **ABD Başkanı Johnson**, yazdığı **mektupla Türkiye**'yi **kararından vazgeçirmeye çalıştı**.

1966 yılında ise **Patris Gazetesi**'nde yayınlanan bir habere göre; Türk halkının ani bir şekilde yok edilerek ve Ada'nın Kıbrıs'a bağlanacağı **Akritas Planı** planı ortaya çıktı.

Ancak Enosis'in hemen gerçekleşmesini isteyen EOKA üyeleri Yunanistan'dan aldıkları destekle 15 Temmuz 1974'te Makarios'a karşı bir darbe gerçekleştirdi. EOKA üyeleri Nikos Sampson'u Cumhurbaşkanlığına getirirken "Kıbrıs Elen Cumhuriyeti" ilan ettiler.

Türkiye oluşan bu ani gelişme sonrası darbenin Yunan müdahalesi olduğunu belirterek garanti antlaşmasının kendisine tanıdığı yetkiye dayanarak **Enosis**'e **engel olmak**, adada **barışı yeniden kurmak** ve bölgedeki **Türklerin güvenliğini sağlamak** amacıyla **20 Temmuz 1974**'te "**Kıbrıs Barış Harekâtı"nı** başlattı. ABD ise bu harekâtı gerekçe göstererek Türkiye'ye yapmakta olduğu ekonomik yardımları kesti ve Türkiye'ye silah ambargosu uygulamaya başladı. Bunun üzerine Türkiye **1969**'da ABD ile yapılan "**Savunma ve İşbirliği Antlaşması**"nı fesh etti ve **ülkede bulunan tüm ABD üs ve tesislerine el koydu**.1978'de ABD ambargoyu kaldırınca ilişkiler tekrar normalleşti.

Harekât sonunda Türkler adanın kuzeyinde, Rumlar ise adanın güneyine yerleşti. Yapılan görüşmelerden de bir sonuç alınamayınca 1975'te Rauf Denktaş'ın liderliğinde "**Kıbrıs Türk Federe Devleti**" kuruldu. Ancak **BM Genel Kurulu** 1983 yılında yaptıkları bir toplantı sonrasından Kıbrıs Rumlarını "Kıbrıs Hükümeti" olarak tanıma kararı aldı. Bu gelişmeler üzerine Türkiye 15 Kasım **1983**'te "**Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**"ni kurdu

Ege Adaları Meselesi

Yunanistan II.Dünya Savaşı'nda sonra Ege'de bulunan tüm adalara sahip olup Ege Denizi'ne tamamen sahip olmak istemesi sonucu bu sorun ortaya çıktı.Bu sorunlar **Ege adalarını silahlandırılması**,**kıta sahanlığı**,**karasularının 12 mile çıkarılması** ve **Fır hattı** (**Ege Hava Sahası**) 'dır.

- **Ege Adalarının Silahlandırılması**

Yunanistan Ege Adaları'nı NATO tatbikatları kapsamın aldırarak silahlandırma faaliyetlerine yasal dayanak aramıştır. Özellikle **Limni Adası**'nın bu tatbikatlarda kullanılmasını NATO'dan istemesine Türkiye tepki göstermiş ve Limni'nin statüsünün değiştirilemeyeceğini belirtmiştir.

- **Kıta Sahanlığı Sorunu**

Kıta Sahanlığı; karasularının bittiği yerden başlayan ve denizaltından devam eden ve kıyıya sahip olan her devletin 200 deniz milini aşmayacak şekilde belirlenmiş kara devamına denir. Yunanistan'ın bölgede petrol arama çalışmalarına başlaması ve bu petrol çalışması yapılacak bölgenin Türkiye karasularına kadar gelmesi ilişkileri gerginleştirdi. 1976'da Türkiye'nin **Sismik-I** adlı araştırma gemisi ile Ege Denizi'nde bir araştırma yapması üzerine Yunanistan konuyu BM Güvenlik Konseyi ve Lahey Uluslararası Adalet Divanı'na götürdü. Bunun üzerine her iki ülke temsilcilerinin katılımıyla "**Bern Deklarasyonu**" imzalandı. Buna göre her iki devlet kıta sahanlığı ile ilgili hiçbir girişimde bulunmamayı kabul etti.

- **Kara Sularının 12 Mile Çıkarılması Kanunu**

Lozan Barış Antlaşması'nda 3 mil olarak kabul edilen kara suları genişliği 1936 senesinde Yunanistan tarafından 6 mile çıkarılmıştır. Ancak Yunanistan'ın 6 milden 12 mile çıkarma isteğini ise Türkiye ise savaş nedeni saymıştır. **Çünkü bu sayede uluslararası sularında bir kısmı Yunanistan'ın olacak böylece Boğazlar ve Batı Anadolu Yunan tehdidine açık hale gelecekti**.

- **Ege Hava Sahası (FIR Hattı-Uçuş Bilgi Bölgesi) Sorunu**

1974 yılında yapılan Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında bu sorun ortaya çıkmıştır. Türkiye bu harekât sırasında **NOTAM** (Havacılara İhbar Bildirimi) sonucunda kendine ait yeni bir FIR hattı oluşturdu. Buna göre Türkiye yönüne uçan her uçak Türk kıyılarına **50 mil** kala durumunu ve uçuş planını Türk yetkililerine bildirmek zorundaydı. Yunanistan ise Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Ege Denizi'ni "**tehlikeli bölge**" ilan ederek hava sahasını tüm uçuşlara kapattığını açıkladı. Ancak bu karardan her iki ülkede zarar görünce **1977**'te yapılan görüşmelere sonucu her iki ülkenin daha önce aldığı kararlar geçersiz sayıldı ve Ege hava sahası trafiğe tekrar açıldı.

2- Ermeni İddiaları

Türkiye içinde azınlık statüsünü kabul etmeyenErmeniler, Ermeni diasporası ve bazı politik çevreler sözde soykırımı dünyaya tanıtmak ve bunu Türkiye'ye kabul ettirmek, Türkiye'den tazminat ve toprak almak ve en sonunda da büyük Ermenistan hedeflerine ulaşabilmek için ''**ASALA**'' adı verilen ''Ermenistan Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu''nu kurdular. Bu örgüt ilk eylemini 1973'te Los Angeles Başkonsolosu **Mehmet Bayder**ve yardımcısı **Bahadır Demir**'i şehit ederek yaptı. Bu olaydan sonra örgüt Türkiye'nin dış temsilcilerini ve diplomatlarını şehit etmeye devam etti. 1994'e kadar 35 diplomatımız ASALA tarafından şehit edildi.

NOT: Ermeniler 4T olarak adlandırılan bir plan doğrultusunda hareket ettiler. Buna göre sözde Ermeni soykırımı dünya devletleri tarafından **tanınacak**, bu iddiaları daha sonra Türkiye'nin de **tanınması**sağlanacak, sonra sözde soykırımda ölenler için Türkiye'den **tazminat** alınacak ve en sonunda da bölgeden göç eden Ermenilerin **toprakları** kendilerine iade edilecek.

TÜRKİYE'DE BUNALIMLI YILLAR (1960 – 1983)

1. Siyaset

1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti'ye karşı bir takım subaylar 27 Mayıs 1960 yılında hükümete karşı askeri müdahalede bulundu. Bu müdahale sonucu Meclis kapandı, siyasi partilerin faaliyetleri askıya alındı. Birçok milletvekili, bakan, başbakan ve cumhurbaşkanı yargılandı. Bu yargılama sonucunda **Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan idam ed**ildi.

Bu darbeyi yapan **Milli Birlik Komitesi** ülkede tekrar anayasa yapmak için ülkenin farklı kesimlerinden ve Sivil Toplum Kuruluşları'nın da yardımıyla yeni bir anayasa hazırlandı. Kurucu Meclis tarafından hazırlanan bu anayasa 1961de yapılan halk oylaması sonucu kabul edildi.

Anayasa'nın yürürlüğe girmesiyle siyasi parti faaliyetleri de tekrar başladı. 15 Ekim 1961'de darbe sonucu yapılan ilk seçimlere **CHP**(Cumhuriyet Halk Partisi), **AP** (Adalet Partisi), **CKMP** (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) ve **YTP** (Yeni Türkiye Partisi) katıldı. Seçimleri çok az bir oy farkı ile Adalet Partisi önünde **CHP kazandı**. Ancak CHP daha önceki yıllar gibi tek başına iktidar olamadı.

1965 seçimlerini ise **Adalet Partisi** kazandı. **Süleyman Demirel**'in Başbakanlığı başladı. Ancak DP iktidarının önü bu seferde 12 Mart 1971 Askeri Muhtırasına kadar devam etti. Askerin siyasete müdahalesi sonucu Başbakan Süleyman Demirel istifa etti. Bunun üzerine **Nihat Erim** başbakanlığında geniş tabanlı bir hükümet kuruldu. 1973 yılında yapılan seçimlerde ise hiçbir parti tek başına iktidar olacak çoğunluğu sağlayamadı. **25 Aralık 1973'te ise İsmet İnönü vefat etti ve devlet töreniyle Anıtkabir'e defnedildi**.Türk Silahlı Kuvvetleri 12 Eylül 1980'de ülke yönetimine el koydu. **Genelkurmay Başkanı Org. Kenan Evren** kendi başkanlığında üst düzey komutanlardan oluşan **Milli Güvenlik Konseyi**'ni (MGK) oluşturdu. Bülent Ulusu'nun başkanlığında ise bir hükümet (Bakanlar Kurulu) kuruldu. **Prof. Orhan Aldıkaçtı** başkanlığında ise hazırlanan anayasa 7 Kasım 1982'de halkoyuna sunularak kabul edildi. **6 Kasım 1983**'te **Anavatan Partisi** (ANAP), **Halkçı Parti** (HP) ve **Milliyetçi Demokrasi Partisi** (MDP)'nin katıldığı seçimlerden **ANAP birinci parti çıktı ve Turgut Özal başkanlığında tek başına iktidar ANAP oldu**.

2. Ekonomi

1960'tan itibaren planlı ve kalkınmayı hedef alan bir ekonomi modeli benimsendi. Bu planların hazırlanması ve hükümete danışmanlık yapılaması amacıyla da **Devlet Planlama Teşkilatı** (DPT) kuruldu.1970'lerden itibaren ise enflasyonun yükselmesi ve alınan dış borçlarının ödenememesi, siyasi iktidarsızlıklar, 1973 petrol krizi, 1974 Amerikan ambargosu ve yurtdışında yaşayan işçi vatandaşlarımızdan gelen döviz miktarının azalması ekonomik gerilemeye neden oldu. Birçok tüketim malı karaborsaya düştü. Türk lirası değerini kaybetti. Bunun üzerine serbest piyasa ekonomisine geçişi sağlamak amacıyla **24 Ocak kararları** ilan edildi.

3. Sosyal ve Kültürel Hayat

- 1960 – 80 arası köyden kente göçler devam etti. Bunun sonucunda **gecekondulaşma** (çarpık kentleşme) altyapı ve üstyapı sorunları ortaya çıktı.
- 1960'lardan itibaren ''**Toplumculuk**'' adı verilen edebi akım ortaya çıktı. (Nazım Hikmet ve Ahmet Arif temsilcileri arasındadır.)
- Necip Fazıl Kısakürek tüm şiirlerini ''**Çile**'' adlı kitabında topladı.
- Ülkenin sorunları ise **Adalet Ağaoğlu** ve **Vedat Türkali**'nin romanlarında yer aldı.

- Gezi, hatıra türünde **Yusuf Ziya Ortaç**, deneme türünde **Nurullah Ataç**, **Mahmut Kaplan** ve **Cemil Meriç** öne çıktı.
- **Dormen**, **Birleşik Sanatçılar Topluluğu** ve **Devekuşu Kabare Tiyatrosu** günlük konuları eleştirel bir biçimde eğlenceli olarak ele aldı.
- Sinemada **Zeki Alasya**, **Metin Akpınar**, **Adile Naşit**, **Şener Şen**, **Kemal Sunal**, **Münir Özku**l, **Tarık Akan**, **Kartal Tibet**, **Ediz Hun**, **Filiz Akın**, **Türkan Şoray** ve **Fatma Girik** ön plana çıkan erkek ve kadın oyuncular oldu.
- **Metin Erksan**'ın yönetmenliğindeki **''Susuz Yaz**'' filmi, Berlin Film Festivali'nde **''Altın Ayı**'' ödülünü kazandı.
- 1964'te **Antalya Film Festivali** düzenlenmeye başladı.
- ''**Arabesk**'' adı verilen yeni bir anlayış ortaya çıktı.
- 1965'te **Altın Mikrofon Yarışması** düzenlenmeye başladı. Türk müziğine yeni sesler kazandırmak için yapılan bu yarışmanın ilkini **''Gençliğe Veda**'' şarkısıyla **Yıldırım Gürses** kazandı. Yine bu yarışma ile **Cem Karaca** ve **Erkin Koray** isimleri de Türk Müziğine kazandırıldı.
- **Barış Manço** önderliğinde **Anadolu-Rock** adı altında yeni bir müzik türü **Moğollar Grubu** ile ortaya çıktı.

V.Ünite **Küreselleşen Dünya**

A. SSCB'DE DEĞİŞİM VE SONUÇLARI

1. SSCB'de Politika Değişiklikleri ve Nedenleri

, Ocak 1987'de açıklık ve yeniden yapılanma programlarıyla, komünist iktidarın tepki çeken baskıcılığını, demokratik bazı uygulamalarla halk egemenliğine yaklaştırmak için**glasnostu**, kasım ayında ise ekonomik yapıda radikaldeğişikliklerle ülke ekonomisini canlandırmayı, ekonomiye yeni bir dinamizm kazandırmak için **perestroikayı** açıkladı.

NOT: **26 Kasım 1983**'te ABD ile SSCB nükleer savaşın eşiğinden döndü. Moskova yakınlarında bulunan **Serpukhov-15** istasyonunda Rus füze erken uyarı sistemi ABD tarafından beş adet kıtalararası balistik füze gönderildiğini tespit etti. Ancak bu uyarının hata olduğunu anlayan **Stanislav Petrov** adındaki komutan herhangi bir girişimde bulunmadı. İlerleyen saatlerde bu olayın güneş ışığı yansımasından kaynaklandığı anlaşıldı. Petrov dünyayı olası bir nükleer savaşın eşiğinden döndürdüğü için **2004** yılında kendisine "**Dünya Vatandaşı**" ödülü verildi.

2. SSCB'nin Dağılması

Gorbaçov, SSCB içindeki Letonya, Estonya ve Litvanya'da başlayan bağımsızlık hareketlerine çözüm bulmak için Aralık 1990'da "**Egemen Devletler Birliği Antlaşması**" fikrini ortaya attı. Buna göre SSCB'ye bağlı cumhuriyetlerdeki bağımsızlık ilanlarına karşı Gorbaçov'un gerekli tedbirleri almadığını düşünen ve bu antlaşmaya karşı olan ordu içindeki bazı komutanlar, bakanlar ve KGB liderinin aralarında bulunduğu bir grup, 18 Ağustos 1991 günü Gorbaçov'a karşı bir darbe yaptı.

Ortaya çıkan bu karışıklıklardan yararlanan SSCB'ye bağlı cumhuriyetlerin tamamına yakını bağımsızlıklarını ilan etti ve **SSCB yıkıldı**. Devlet Başkanlığı görevine bir süre daha devam eden Gorbaçov, 25 Aralık 1991'de bu görevinden de istifa etti ve yerine **Boris Yeltsin** geçti.

3. SSCB'nin Dağılmasının Doğu Avrupa'ya Etkileri

ABD ile SSCB arasında var olan "**Dehşet Dengesi**" sona erdi. Bu devletlerden Çekoslovakya hiçbir çatışma olmadan "**Kadife Devrim**" adı verilen bir gelişmeyle **Çek Cumhuriyeti** ve **Slovakya** olarak ikiye ayrıldı.

4. SSCB'nin Dağılmasının Dünya Güçler Dengesi Üzerine Etkileri

. 1996'da **Çin**, **Rusya**, **Kazakistan**, **Kırgızistan** ve **Tacikistan**'ın "**Şanghay Beşlisi**" adı ile kurdukları iş birliği yapılanması 2001'de **Özbekistan**'ın da katılımıyla "**Şanghay iş Birliği Örgütü**" adını aldı.

1. Türk Cumhuriyetleri Bağımsız Oluyor

a. Azerbaycan

Azerbaycan 1918'de **Mehmet Emin Resulzade** önderliğinde bağımsızlığını ilan etmelerine rağmen kısa bir süre sonra SSCB yönetimine girmiştir.**Ebulfeyz Elçibey**'in önderliğinde "**Halk Cephesi**" adıyla bir teşkilat kuruldu. SSCB'nin dağılmasından sonra 1991'de yeniden bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan'ı ilk tanıyan ülke **Türkiye** oldu. 1993'te cumhurbaşkanı olan **Haydar Aliyev**'in "**Biz bir millet**, **iki devletiz**." sözleri Türk-Azeri ilişkilerine egemen olmuştur. **Mehmet Emin Resulzade**, **Bahtiyar Vahapzade** gibi birçok ünlü şair ve yazar yetişmiştir.

- **Dağlık Karabağ Sorunu**

1985'ten sonra SSCB'deki iç gelişmelerinden faydalanan Ermenistan, Karabağ'ı kendisine bağlamak istemiştir. Azerilerden silahlar toplanırken Ermenistan Meclisi bu kararnameyi kendi topraklarında uygulamamıştır. Azerilerin tamamen silahsız kalması üzerine **Karabağ**, **Ermenistan tarafından işgal edildi**. **Hocalı** başta olmak üzere birçok kentte çok sayıda sivil öldürülmüş veya göçe zorlanmıştır.

b. Kazakistan

Gorbaçov tarafından Kazakistan'ın başına getirilen **Nursultan Nazarbayev**, SSCB'nin dağılmasından sonra **1991**'de **bağımsızlığını ilan etti**. Kazakistan'ı **tanıyan ilk devlet Türkiye** oldu. Kazakistan, 1991'de **Semey Nükleer Deneme Alanı'**nı kapatarak dünya tarihinde **ilk defa gönüllü olarak kendi nükleer silah deposundan vazgeçen ülke olmuştur**.

c. Kırgızistan

1990 sonbaharında yapılan seçimlerde **Askar Akayev** cumhurbaşkanı seçildi. Şubat 1991'de başkent **Frunze**'nin adı **Bişkek** (devrim öncesi adı) olarak değiştirildi. SSCB'nin dağılması üzerine 31 Ağustos 1991'de bağımsızlığını ilan etti. **Türkiye**, Kırgızistan'ı**bağımsızlığını tanıyan ilk ülkedir**. Kırgızistan'ın yetiştirdiği ve bütün dünyada tanınan önemli bir yazar olan **Cengiz Aytmatov**'un romanları ülkemizde de büyük ilgi görmektedir.

NOT:Kırgızistan'da 2005 senesinde başlayan "**Lale Devrimi"** sonucunda Askar Akayev görevini bırakmak zorunda kalmıştır.2011 yılından itibaren ise Kırgızistan'daki Cumhurbaşkanlığı görevini "**Almazbek Atambayev"** yürütmektedir.

d. Özbekistan

SSCB'nin dağılması üzerine, **31 Ağustos 1991**'de Özbekistan bağımsızlığını ilan etti ve Kerimov, cumhurbaşkanı seçildi. 2013 yılı itibari ile de **Cumhurbaşkanlığı** görevini **İslam Kerimov** sürdürmektedir.

e. Türkmenistan

1985'te ise Türkmenistan Komünist Partisi Başkanlığına **Saparmurad Niyazov** getirildi. Türkmenler arasındaki kabileciliği ortadan kaldırıp birliği sağlayan Niyazov, Türkmen dilinin resmi dil olmasını sağladı. Türkmenistan **1991**'de **bağımsızlığını ilan etti.**Türkmenistan'ın **bağımsızlığını tanıyan ilk ülke ise Türkiye oldu**.

NOT: Saparmurad Niyazov'un **2006** yılında vefat etmesinden sonra yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini **Gurbangulı Berdimuhammedov**kazanmıştır ve **2015** yılı itibariyle de bu görevini sürdürmektedir.

2. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), SSCB'nin dağılmasının ardından **21 Aralık 1991'de** "**Almatı Zirvesi**" sonucu **Azerbaycan, Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Moldova, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Ukrayna'nın** katılımı ile kurulmuştur. Daha sonra ise Aralık 1993'te **Gürcistan katılmıştır**. Ancak Gürcistan,2008 **Güney Osetya Savaşı** sonrasında Meclis kararı ile 15 Ağustos 2008'de BDT'den ayrılmıştır.

TiKA (Türk İş Birliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı)

TiKA, 24 Ocak 1992'de başta **Türk dilinin konuşulduğu ülkeler** ve Türkiye'ye komşu ülkeler olmak üzere; gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak, bu ülkelerle ekonomik, teknik, sosyo-kültürel ve eğitim alanlarında iş birliğini geliştirmek, ülkelerin kalkınma ihtiyaç ve hedeflerini, yapılabilecek iş birliği ve yardım konularını belirlemek, gerekli program ve projeleri hazırlamak için kurulmuştur.Pazar ekonomisine geçiş çabalarını desteklemek, TiKA'nın görev ve sorumluluklarındandır.

C. DOĞU BLOKUNDAN SONRA AVRUPA'DA YENİ ARAYIŞLAR

1. İki Almanya'dan Tek Devlete

1989'da Demokratik Almanya'nın kendi vatandaşlarına ülkeden çıkış vizesi vermesi üzerine on binlerce kişinin Batılı ülkelerin büyükelçiliklerine sığındı. Demokratik Almanya'daki özgürlük isteyen halk hareketleri sonunda 9 Kasımda Berlin Duvarı geçişlere açıldı ve **14 Ocak 1990**'dan sonra da yıkılmaya başlandı. **3 Ekim 1990**'da**iki Almanya resmen birleşti**.

Avrupa Ekonomik Topluluğundan (AET) Avrupa Birliğine (AB)

1957'de imzalanan **Roma Antlaşması** ile "**Avrupa Ekonomik Topluluğu**" adını alan birliğin politikalarının başarıya ulaşması sonucunda 1972'de üye sayısı altıdan dokuza çıktı.

7 Şubat 1992'de imzalanan ve Kasım 1993'te yürürlüğe giren **Maastricht Antlaşması** ile Avrupa Topluluğu, "**Avrupa Birliği"** adını aldı. Avrupa Birliği **1 Temmuz 2013** itibariyle **Hırvatistan**'ın da birliğe katılması ile üye sayısını yirmi sekize yükseltmiştir.

a. Maastricht Kriterleri

Hollanda'nın Maastricht kentinde imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması'nda (Maastricht Antlaşması), Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) aşamaları, bu aşamalarda izlenecek ekonomik ve parasal politikalarla bu politikaların uygulanması için gerekli kurumsal değişiklikler ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler çerçevesinde, üye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilebilmesi için, "**Maastricht Kriterleri**" olarak adlandırılan yakınlaşmakriterleri tespit edilmiş ve bunlara uyulmaması durumunda uygulanacak yaptırımlar belirlenmiştir. Bu kriterler şunlardır:

- Üyelerin yıllık ortalama enflasyon oranı, en düşük yıllık enflasyona sahip üç üye devletin enflasyon ortalamasını en fazla 1,5 puan geçebilir.
- Üye devletlerin bütçe açığı oranı gayri safi yurt içi hâsılasının (bir ülke sınırları içerisinde belli bir zaman içinde, üretilen tüm mal ve hizmetlerin para birimi cinsinden değeri) % 3'ünü aşmaması gerekir.
- Üye devletlerin kamu borcunun, gayri safi yurt içi hâsılalarının % 60'ını geçmemesi gerekir.
- Her üye devletin uzun vadeli faiz oranı, en düşük orana sahip üç üye devletin faiz oranını en fazla 2 puan aşabilir.
- Üye devletlerin ulusal paraları, Avrupa Döviz Kuru mekanizmasının izin verdiği normal dalgalanma sınırları içinde kalmalıdır.

b. Kopenhag Kriterleri

22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde da adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce aday ülkeler; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlık hakları ve işleyen bir piyasa ekonomisi alanlarında belirli bir seviyeye gelmiş olmalıdırlar. AB, bu kriterlere uygun gördüğü birçok Doğu Avrupa ülkesini özellikle 2004 yılından sonra tam üyeliğe almıştır.

c. AB ve Dünya

3. NATO'nun Avrupa'da Genişlemesi

Doğu Blokunun yıkılmasından sonra şan Doğu Avrupa ülkeleri NATO'ya girerek güvenlik sorunlarını çözmekle beraber ABD ve Batılı ülkelerle siyasi ve ekonomik bağlarını güçlendirmeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla Ocak 1999'da ilan edilen "**Barış İçin Ortaklık** (**BiO**)" adıyla bir ortaklık programı uygulamaya konularak NATO ile yakınlaşmaları ve farklı tarihlerde üye olma imkânı sağlanmıştır. Ancak **Makedonya**'nın üyeliği **Yunanistan** tarafından,**Kıbrıs Rum Yönetimi**'nin de **üyeliği Türkiye tarafından veto edilmiştir**.

D. TÜRKiYE VE AVRUPA BiRLiĞİ

1. Türkiye'nin AB Serüveni

a. Ankara Anlaşması ve Katma Protokol

Türkiye, **Temmuz 1959**'da Topluluğa tam üyelik için başvurmuştur. AET tarafından verilen cevapta, Türkiye'nin kalkınma düzeyinin tam üyeliğin gereklerini yerine getirmeye yeterli olmadığı bildirilmiş ve tam üyelik şartları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanması önerilmişti. Bu gelişmeler sonucunda **12 Eylül 1963**'te "**Ankara Anlaşması**" imzalanmıştır. Ancak Ankara Anlaşması, geçiş dönemi hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükleri belirten **Katma Protokol** (**1973**) öngörüldüğü şekilde uygulanamamıştır.

AB ile başlangıçta sadece ekonomik olan sorunlar, **Yunanistan**'ın **1980**'de Topluluğa **tam üye olması** ile siyasi boyut da kazanmıştır. Çünkü AB'ye üyeliğin kabulü için **oybirliği şartı**aranmaktadır. Türkiye ile arasındaki sorunların kendi politikasına uygun şekilde çözümü için Yunanistan'ın veto hakkını bir koz olarak kullanması sonucu Topluluk ile Türkiye arasındaki ilişkiler dondurularak **mali iş birliğine son verilmiştir**.

b. Türkiye'nin Gümrük Birliğine Girişi

Türkiye, **14 Nisan 1987**'de tekrar AB'ye **tam üyelik müracaatında bulunmuştur**. AB Komisyonu tarafından 1989'da verilen cevapta, Türkiye'nin AB'ye üyelik konusundaki ehliyeti kabul edilmekle birlikte, gelecekteki genişleme sürecine kadar beklenmesi ve Gümrük Birliği sürecinin tamamlanması önerilmiştir. Yapılan müzakereler sonunda Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği, **1 Ocak 1996** tarihinde yürürlüğe girmiştir.

c. Avrupa Birliğinin Genişleme Süreci ve Türkiye

Avrupa Birliği, 1993 Kopenhag Zirve Toplantısı'nda 12-13 Aralık 1997 tarihlerinde Lüksemburg'da yapılan Avrupa Birliği Zirvesi'nde Türkiye'nin tam üyeliğe ehliyeti birkez daha teyit edilmiştir. 15-16 Haziran **1998** tarihinde gerçekleşen AB "**Cardiff Zirvesi**" Sonuç Belgesi'nin genişleme ile ilgili bölümünde, adayların tam üyeliğe hazırlanma durumunu incelemek üzere kurulmuş olan gözden geçirme mekanizmasına Türkiye de dâhil edilmiştir. Belgede ayrıca, Komisyon tarafından Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlamak için sunulan "**Avrupa Stratejisi**"onaylanmıştır. AB Komisyonunun **1999**'da açıkladığı raporda, Türkiye tam üyeliğe aday gösterilmiş ve ülkemize de somut bir"**Katılma Ortaklığı Stratejisi**" önerilmiştir.**10**-**11 Aralık 1999** tarihlerinde **Helsinki**'de yapılan **AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi**'nde Türkiye, oy birliği ile Avrupa Birliğine **aday ülke** olarak kabul edilmiştir. Bu süreçte Türkiye AB fonları tarafından finansı sağlanan **Socrates**(Genel Eğitim),**Leonardo da Vinci** (Mesleki Eğitim), **Hayat Boyu Öğrenme** (LLP) ve **Gençlik** (Youthbin Action) Programlarına **tam üye** olarak katılarak ülkemizde bununla ilgili "**Ulusal Ajans**" adı verilen bir yapılanmayı gerçekleştirmiştir.

E. YENİ OLUŞUM SÜRECİNDE BALKANLAR

1. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin Dağılması

1945'te yapılan seçimleri kazanan **Tito**, **Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti**'ni kurarak ülkedeki krallık yönetimine son verdi. Yugoslavya; **Slovenya**, **Hırvatistan**, **Bosna-Hersek**, **Karadağ**, Sırbistan, **Makedonya** Federal Cumhuriyetleri ile **Voyvodina** ve **Kosova** özerk bölgelerinden oluşturuldu. 1974 Anayasası ile Tito ömür boyu devlet başkanı seçildi. Tito'nun 1980'de ölümünden sonra Aralık 1987'de Slobodan Miloşeviç'in bir darbeyle Sırp Komünist Partisinin başına geçmesi ile Avrupa'nın 4. büyük ordusu olan Yugoslavya Federal Ordusu (JNA), Sırpların kontrolüne geçti. Buna karşılık Slovenya Cumhuriyeti Parlamentosu 7 Haziran 1989'da Slovenya halkının kendi geleceğini kendisinin

belirlemesi yönünde karar alarak 2 Temmuz 1990'da da bağımsızlığını ilan etti. Bunu Hırvatistan Parlamentosunun bağımsızlık kararı takip etti. Böylece Yugoslavya'da parçalanma süreci başlamış oldu. Aynı yıl içinde Makedonya ve Bosna-Hersek de bağımsızlıklarını ilan edince Yugoslavya'ya oluş turan altı devletten dördü; Slovenya, Hırvatistan, Makedonya ve Bosna-Hersek devletten ayrılmış oldu.

Bosna-Hersek'in bağımsızlık kararı 29 Şubat 1992'de, Bosnalı Sırpların seçimi boykot etmelerine rağmen referandumla onaylandı. 6 Nisan'da da AT Bosna-Hersek'in bağımsızlığını tanıdı. Bu durumu kabul etmeyen Sırbistan, "**Büyük Sırbistan**"hayalini gerçekleştirebilmek için yanındaki milis grupları da silahlandırarak silahsız Boşnaklara karşı savaş başlattı. Temmuz 1995'te **General Ratko Mladiç** komutasındaki Sırp güçleri, daha önce BM Güvenlik Konseyi tarafından "**güvenli bölge**" ilan edilmiş olan Serebrenika'yı işgal etti ve binlerce sivili topluca katletti. Bu gelişme üzerine NATO harekete geçerek 30 Ağustos 1995'te Sırp hedeflerine yönelik kapsamlı hava operasyonları başlattı. Üç hafta süren bu harekât sonucundaSırplar ateşkes yapmayı kabul etti. 14 Aralık 1995'te Yugoslavya Federal Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı **Slobodan Miloşeviç** ve Hırvatistan Cumhurbaşkanı **Franyo Tucman** ve eski Bosna-Hersek Cumhurbaşkanı "**Bilge Lider"** lakaplı **Aliya İzzetbegoviç** tarafından "**Dayton Antlaşması**" imzalanarak **Bosna Savaşı sona erdi**.

2. Arnavutluk'ta Demokratikleşme Süreci

II. Dünya Savaşı'nda İtalyanlar tarafından işgal edilen Arnavutluk **Enver Hoca** liderliğinde, İtalyan ve Almanlara karşı mücadele verdi ve savaş sonunda Komünist Partisinin yönetimine girdi. Enver Hocadöneminde bütünkilise ve camilerkapatılmış ve Arnavutluk, 1967 yılında resmi olarak dünyadaki **ilk ateistdevlet** olmuştur. Nisan 1985'te Enver Hoca'nın ölümünden sonra **Ramiz Alia**,Arnavutluk Komünist Partisi liderliğine ve devlet başkanlığına getirildi.

F. ORTA DOĞU VE AFGANİSTAN'DAKİ GELİŞMELER

1. Körfez Savaşları

Irak, borçlarını ödeyebilmek, sanayileşmesini sürdürmek ve askeri yönden yeniden güçlenebilmek için, Kuveyt'in günlük limitten fazla petrol çıkararak kendisini zarara uğrattığı iddiasını öne sürerek bu devletten 24 milyar dolar istedi. Bu isteklerin kabul edilmemesi üzerine Irak birlikleri, **2 Ağustos 1990** günü Basra Körfezi'nin doğusunu ve Kuveyt'teki zengin petrol yataklarını ele geçirerek bölgede daha etkili olma amacıyla Kuveyt'i işgal etti.

Kuveyt'in işgali Irak'ı kendileri için bir tehdit unsuru olarak gören İran, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri başta olmak üzere bölge ülkelerinin politikalarıyla da uyuşmuyordu. Bu nedenlerle Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan "**Körfez Krizi**", aynı zamanda bir dünya sorunu hâline geldi.Irak'ın Kuveyt'tençekilmesini sağlamak amacıyla Güvenlik Konseyi kararıyla oluşturulan koalisyon güçlerine **ABD** ve Avrupa devletlerinin yanında **Mısır**, **Bahreyn**, **Suudi Arabistan**, **Birleşik Arap Emirlikleri** ve **Suriye** gibi Arap ülkeleri de destek verdi. BM Güvenlik Konseyi kararına göre

koalisyon güçleri 17 Ocak'ta hava saldırısına başladı. Bu saldırılar sonucu Irak, askeri gücünün büyük bölümünü kaybetti.

Mayıs 1991'de, 36. paralelin kuzeyini kontrol altında tutmak ve Irak'ın ateşkes koşullarına uyup uymadığını kontrol etmek için uluslararası "**Çekiç Güç**" kuruldu. Merkezi Türkiye'deki **İncirlik Üssü** olan bu güç; **Amerikan**, **İngiliz**, **Fransız** ve **Türk** hava birliklerinden oluşuyordu. 20 Mart 2003'de ABDve İngiltere Irak'a saldırı başlattı.ABD ve İngiliz kuvvetleri 9-10 Nisan'da Bağdat'a girdi. Devlet Başkanı**Saddam Hüseyin**, **30 Aralık 2006**'da idam edildi. Yapılan uzun çalışmalar sonucunda 13 Temmuz 2003'te "**Geçici Irak Yönetim Konseyi**" oluşturuldu ve seçimler 30 Ocak 2005'te yapıldı.**Celal Talabani**cumhurbaşkanlığına seçildi. Hükümetin kurulmasının ardından Ekim ayında anayasa referanduma sunuldu ve kabul edildi. Koalisyon askerleri ise 2003'ten beri işgal ettikleri Irak'tan **31 Aralık 2011** tarihinde geri çekildi ve **Körfez Savaşı resmen sona erdi**.

2. Filistin Sorunu ve Orta Doğu Barış Görüşmeleri

Filistin'deki örgütler İsrail'e karşı **1964**'te **Yaser Arafat** önderliğinde ve **Filistin Kurtuluş Örgütü** (**FKÖ**) çatısı atında birleştiler. a BM, 1974'te FKÖ'yü Filistin'in tek temsilcisi olarak tanıdı. Filistin topraklarında FKÖ'nün yönlendirmesiyle İsrail'e karşı "**ayaklanma**" (**intifada**) başladı. Ancak İsrail'in insan hakları ihlalleri dünyada yankı uyandırdı ve İsrail'i uluslar arası kamuoyunda zor durumda bıraktı. **14 Kasım 1988**'de **Filistin Ulusal Konseyi** tarafından "**Bağımsız Filistin Devleti**" ilan edildi. 1989'da **Yaser Arafat** FKÖ merkez konseyi tarafından **Filistin Devlet Başkanlığına** seçildi. **1993**'te "**Oslo Görüşmeleri**" sonunda iseFKÖ İsrail'i, İsrail'de FKÖ'yü Filistin halkının temsilcisi olarak tanıdı.

İsrail'in BM Güvenlik Konseyi kararlarını ve dünya kamuoyunun tepkisini dikkate almayarak, 2004'te Gazze'ye saldırılarını yeniden başlattı."**Refah Operasyonu**" adı verilen saldırılar Yaser Arafat'ın ölümü sonrasında Filistin Devlet Başkanı olan **Mahmut Abbas** tarafından İsrail'le ateşkes imzalanması ile son buldu. Yapılan anlaşmaya göre İsrail 2005'te Gazze'deki 21 ve Batı Şeria'daki dört yerleşim yerinden çekilmeyi tamamladı.

2007 sonlarında İsrail ile Filistin arasında iki devletli çözüm esasına dayanan "**Anna Polis**" toplantısı yapıldıysa da sonuç alınamadı. 2008 sonlarında İsrail'in muhalif Filistinli örgütleri gerekçe göstererek Gazze üzerine başlattığı saldırılarda çoğunluğu sivil, yüzlerce insan hayatını kaybetti. İsrail son olarak **31 Mayıs 2011** tarihinde Gazze'ye yardım malzemesi götüren "**Mavi Marmara**" adlı bir bandıralı gemiye uluslar arası sularda askeri operasyon yaparak **9** Türk vatandaşını şehit etti. Tüm dünya tarafından kınanan bu olay sonrası İsrail ile Türkiye ilişkileri koptu. İsrail bu olaydan iki yıl sonra (**22.03.2013**) Türkiye'den **resmen özür diledi** ve şehit olanların yakınlarına da tazminat ödemeyi kabul etti.

3. Afganistan'daki Gelişmeler

Afganistan'da Şubat 1989'da SSCB birliklerinin çekilmesinden sonra bu durumdan yararlanan **Molla Muhammet Ömer** liderliğindeki **Taliban** (öğrenciler) grubu, 1996'da Kâbil merkez olmak üzere ülkenin yaklaşık % 70'ini kontrolü altına alarak İslam Devletini kurdu. Taliban yönetimine karşı olanlar da **Ahmet Şah Mesut** liderliğinde ülkenin kuzeyinde toplanarak "**Kuzey İttifakı**" adı altında örgütlendi.

11 Eylül 2001'de ABD'nin **Newyork** şehrindeki "**Dünya Ticaret Merkezi**"ne (**İkiz Kuleler**) ve ABD Savunma Bakanlığı'na (**Pentagon)** terör saldırısında bulunuldu. ABD bu saldırılardan sorumlu tuttuğu

terör örgütü liderinin Afganistan'da bulunduğunu iddia ederek **7 Ekim 2001** tarihinde Afganistan'a hava taarruzu başlattı. Hava operasyonları karşısında çaresiz kalan Taliban yönetimi Kasım 2001'de yönetimden uzaklaştırıldı. Afganistan'da Taliban yönetimi yıkılarak yerine **Hamid Karzai** liderliğindeki hükümet, 22 Aralık 2001'degöreve başladı. Bu hükümetin ülkede güvenliği sağlamasına destek olarak BM Güvenlik Konseyi tarafından Türkiye'nin de aktif rol aldığı"**Uluslararası Güvenlik Destek Gücü**" (**ISAF**) kuruldu.

4.Orta Doğu'da Su Sorunu

Orta Doğu'nun başlıca su kaynakları: **Dicle**, **Fırat**, **Asi**, **Şeria** ve **Nil** nehirleridir.

1970'li yılların başlarından itibaren Türkiye'nin **GAP** (**Güneydoğu Anadolu Projesi**)'ı uygulamak üzere çalışmalara başlaması, Dicle ve Fırat nehirlerinden yararlanan **Suriye** ve **Irak** tarafından tepkiyle karşılandı. Bu gelişme Suriye ve Irak başta olmaküzere Arap devletlerinin sert tepkisi ile karşılandı. Böylece Dicle ve Fırat'ın sularının kullanımı ve paylaşılmasından doğan"**su sorunu**" ortaya çıktı. Türkiye ise, Fırat Nehri'nden, Suriye'ye saniyede 500 metreküp su bırakmayı kabul etti. Ayrıca Fırat ve Dicle'nin suyunu Arap Yarımadası'na kadar akıtacak "**Barış Suyu Projesi**"ni ortaya attı. Türkiye'nin su sorununu aşmaya yönelik çalışmaları Suriye'nin paylaşım stratejisi nedeniyle bir sonuç vermedi. Ayrıca Fırat Nehri üzerinde "**Birecik Barajı**"nın yapılmaya başlanması **Suriye**'nin, Dicle üzerinde "**Ilısu Barajı**"nın yapılması **Suriye** ve **Irak**'ın tepkilerine sebep oldu.

G. DÜNYADAKi GELİŞMELER

1. Bilimsel ve Teknolojik Gelişmelerin Etkileri

Günümüzde insanları etkileyen, bilimsel alanda devrim niteliğindeki en önemli gelişme "**nanoteknoloji**"dir.Bu çalışmalar sonucunda ise 1996'da "**Dolly**" adı verilen koyun kopyalandı. Ülkemizde de 2007 yılında "**Oyalı**" adı verilen ilk koyun kopyalandı.

1986'daki **Çernobil kazası** çevre sorunlarına duyarlılığı arttırmıştır.

H. DEĞİŞEN DÜNYA VE TÜRK DIŞ POLİTİKASI

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ GENEL ÖZELLİKLERİ

1. Rusya Federasyonu

2000'li yıllara girilirken Türkiye-Rusya ilişkileri hızlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Şu anda Rusya,Rus doğal gazını Karadeniz'in altından döşenen bir boru hattıyla Samsun'a ulaştıran "**Mavi Akım Projesi"nden dolayı**Türkiye'nin **en fazla ihracat yaptığı ülke** hâline gelmiştir.

2. Kafkasya

Bu süreçte Türkiye ve Azerbaycan'ın siyasi, ekonomik ve stratejik açıdan ortak menfaatlere sahip olması iki ülkeyi yakınlaştırmıştır. Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru Hattı, 2005'te tamamlanarak faaliyete geçmiştir.

3. Orta Doğu

Arap Baharı diye adlandırılan ve ilk olarak **Tunus**'ta başlayıp sonra tüm Arap dünyasına yayılan isyan ve gösteriler Suriye'ye de sıçradı. Özellikle Suriye devlet başkanı **Beşar Esad**'ın halkın demokratik taleplerine karşı bir girişimde bulunmaması nedeniyle ülkede 2011 yılından itibaren iç savaş ortaya çıktı. Yüz binlerce Suriyeli bu iç savaştan kaçarak Türkiye'ye sığındı. Bu gelişme **2013 yılı itibariyle Suriye ile aramızdaki en önemli sorunu oluşturmaktadır.**

Türkiye, İsrail'in kuruluşundan itibaren ilişkilerini Arap ülkelerini de dikkate alarak sınırlı bir düzeyde tutmuştu. 2000'li yıllarda İsrail'in Filistin'e yönelik saldırılarını Türkiye'nin "**devlet terörü**" olarak nitelendirmesi, İsrail'in Kuzey Irak'taki oluşumu desteklemesi ve **30 Ocak 2009** tarihinde Davos'ta yapılan **Dünya Ekonomik Forumu** toplantısında Başbakan **Recep Tayyip Erdoğan** ile İsrail Cumhurbaşkanı **Şimon Peres** arasında yaşanan söz düellosu (**One Minute Olayı**) ve **31 Mayıs 2011** tarihinde Gazze'ye yardım malzemesi götüren "**Mavi Marmara**" adlı insani yardım gemisine açık sularda askeri operasyon yapılması Türkiye-İsrail ilişkilerini bozmuştur.

5. Balkanlar

17 Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan eden **Kosova'yı ilk tanıyan ülkelerden birisi Türkiye**'dir. 1980-1990 arasında Bulgaristan'da sayıları 1,5 milyonu bulan ve ülke nüfusunun % 15'ini teşkil eden Türk azınlığın, isimlerini zorla değiştirmek yoluyla Bulgarlaştırmaya (asimilasyon) tabi tutulması Bulgaristan'la ilişkilerimizde önemli bir sorun olmuştur. 1985 Şubatında, Türkiye'nin yapılanlara tepki göstermesi 1989 Haziranında Türkiye soydaşlarımızı kabule hazır olduğunu açıklayınca 300 bin soydaşımız Türkiye'ye göç etti. Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Denizi'yle ilgili sorunlar, azınlıklar ve Kıbrıs sorunu uzun yıllardan beri devam etmekteydi. Buna ek olarak **Ocak 1996'da** Ege Denizi'ndeki **Kardak Kayalıkları** yüzünden Türkiye veYunanistan savaşın eşiğine kadar gelmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasında uzun yıllardır devam eden Batı Trakya sorunu bu dönemde de devam etmiştir. Yunanistan Batı Trakya'da yaşayanlar "Türk değil Müslüman azınlıktır." tezini savunmaya devam etmiş ve Türklerin eğitim, kültür, siyaset, ibadet vb. alanlardaki sorunları çözülememiştir. 26 Ocak 1990'da Batı Trakya Türkleri liderlerinden **Dr. Sadık Ahmet**'in "**Türk**" kelimesinikullanması yüzünden yargılanıp cezalandırılması Türkler tarafından protesto edildi.

Kıbrıs sorununun çözümü için **BM Genel Sekreteri Kofi Annan**'ın taraflara sunduğu plana göre: Kurulacak Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki bakanlıkların en az üçte biri Türklerden oluşacak, devlet başkanlığı ve başbakanlık makamları on ayda bir Türkler ve Rumlar arasında değişecekti. Annan Planı uzun müzakerelerden sonra taraflarca kabul edilerek **Nisan 2004**'te referanduma sunulmuştur. Bu plana Türkler (% 65) evet derken, Rumlar (% 76) hayır oyu kullandılar. Buna rağmen Mart2008'de alınan bir kararla iki tarafı birbirinden ayıran **Lokmacı Sınır Kapısı** açılmıştır.

6. Türk Ordusu ve Dünya Barışı

Türkiye Kore (ilk), Somali, Bosna-Hersek, Adriyatik Denizi, Arnavutluk, Kosova, Afganistan ve Lübnan'a asker göndermiştir.

I. 1980 SONRASI TÜRKİYE

1. Siyasi Gelişmeler

1987'de yapılan referandum ile 12 Eylül askerî müdahalesi sonucunda siyaset yasağı konan **Süleyman Demirel**, **Bülent Ecevit**, **Necmettin Erbakan** ve **Alparslan Türkeş**'in siyasi yasakları kalktı. Kasım 1987 seçimlerinden ANAP yine birinci parti olarak çıktı.31 Ekim **1989**'da TBMM kararıyla cumhurbaşkanı olan Turgut Özal'ın yerine **Yıldırım Akbulut başbakan oldu**. Turgut Özal'ın 1993 yılında ölümü ile **Süleyman Demirel cumhurbaşkanı oldu**. Süleyman Demirel'in yerine **Tansu Çiller** DYP genel başkanı ve **Türkiye'nin ilk kadın başbakanı oldu**. AB ile "**Gümrük Birliği Anlaşması**" imzalandı.1995 ile 2001 yılları arasında Türkiye'yi Necmettin Erbakan, Mesut Yılmaz ve Bülent Ecevit başbakanlığındaki koalisyon hükümetleri yönetti. Bu dönemde Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyeliğini sağlamak için önemli çalışmalar yapılırken hazırlanan "Ulusal Program"çerçevesinde AB'ye uyum yasaları çıkarıldı. Mayıs **2000'de Ahmet Necdet Sezer cumhurbaşkanı seçildi**. 2002, 2007 ve 2011'de yapılan seçimlerde tek başına iktidara gelen **Adalet ve Kalkınma Partisi** (AKP)'nin kurduğu hükümet ülkeyi yönetmektedir.

2. Kültürel Gelişmeler ve Sosyal Hayat

1980'li yıllarda arabesk müziğin de etkisiyle nispeten durgun bir dönem geçiren Türk Pop Müziği, Sezen Aksu, Erol Evgin ve Barış Manço gibi isimlerle birlikte 1990'dan sonra özellikle gençler tarafından ilgiyle takip edilmiştir. **Tarkan** ile daha geniş kitlelere ulaşan Türk Pop Müziği, **Sertab Erener**'in 2003 yılında **Eurovision Şarkı Yarışması**'nı kazanmasıyla uluslararası alanda da önemli bir başarı kazanmıştır. Mazhar-Fuat-Özkan (MFÖ) müzik grubu da halkın yoğun ilgisini çekmiştir.

Türkiye'de ilk renkli televizyon yayını 1984'te başladı. 1990'da ilk özel televizyon kanalının açıldı. Bu dönemde çekilen birçok yerli film, beğeni ile izlendi ve uluslararası film festivallerinde ödüller aldı. **Nuri Bilge Ceylan** "**Üç Maymun**" adlı filmiyle **Cannes Film Festivali'ndeen iyi yönetmen ödülünü** aldı gibi film Oscar ödüllerine de aday gösterilmiştir.

Orhan Pamuk'un **Nobel Edebiyat Ödülü**'nü alması edebiyat alanında en önemli uluslararası başarı olmuştur. Bu dönemde ülkemizde görülen toplumsal gelişmelerin en önemlilerinden biri de eğitim alanında olmuştur. Millî Eğitim Bakanlığının başlattığı "**Haydi kızlar okula**", "**Ana-kız okuldayız**" ve siviltoplum kuruluşlarının başlattığı kampanyalar sayesinde kız çocukların ve kadınların eğitime daha fazla katılmaları sağlanmıştır.

- **Bu Dönemde Diğer Önemli Gelişmeler**

1993 yılında Türkiye'de ODTÜ'den ilk internet bağlantısının kurulması ve bilgisayar kullanıcılarının sayısının hızla artması, özellikle genç nüfus üzerinde çok etkili oldu. Türk sporu 1980'lerin sonlarından itibaren uluslararası alanda büyük başarılar elde etmiştir. **Naim Süleymanoğlu**'nun **1988 Seul Olimpiyatları'nda altın madalya kazanmasıyla** başlayan süreç, birçok branşta olimpiyat madalyaları kazanılmasıyla devam etmiştir. En çok altın madalya **Naim Süleymanoğlu**ve **Halil Mutlu** başta olmak üzere halterci sporcular tarafından kazanılmıştır.1992 Barselona Olimpiyat Oyunlarında **Mehmet Akif Pirim** grekoromen güreşte 24 yıl aradan sonra şampiyon olmuştur. **1996 Atlanta Olimpiyatları**'nda Türkiye son 36 yılın en başarılı sonucunu elde ederek, oyunları 4 altın, 1 gümüş ve 1 bronz madalyayla kapadı..**Türk Millî Futbol Takımının 2002 Dünya Şampiyonası'nda ve 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası'nda 3. olması millî takım düzeyinde en önemli başarılardır**.

I. KÜRESEL SORUNLAR

1. Küresel Isınma

Kyoto Protokolü

Küresel ısınma sorunun çözümü için "**BM iklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi**"ne (BMYDÇS) bir ek niteliğindeki "**Kyoto Protokolü**" hazırlanmıştır. Aralık **1997**'de Japonya'nın Kyoto şehrinde görüşülmeye başlayan Protokol, Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.2012 yılında yapılan bir toplantı ile de protokolün süresi **2020**'ye kadar uzatılmıştır. Türkiye ise bu protokolü **13.05.2009**imzalamıştır.

2. Çevre Kirliliği

Çevre kirliliğinigenel olarak hava, su, toprak ve gürültü kirliliği olarak sınıflandırabiliriz. Yeryüzündeki su kaynaklarının ancak % 1'i kullanılabilir tatlı su kaynağıdır. Son yıllarda küreselısınmanın etkisiyle dünyada meydana gelen kuraklık, su kaynaklarının çok daha fazla önem kazanmasını sağladı.

3. Nüfus Artışı ve işsizlik

4. Yetersiz Beslenme ve Açlık

5. Uluslararası Terör

6. Salgın Hastalıklar

a. AIDS

1981'de ABD'de keşfedilen, cinsel ilişki ve kan yoluyla bulaşan bir hastalık olan AIDS için hâlen kesin olarak bilinen bir tedavi yöntemi yoktur.

b. Kırım Kongo Kanamalı Ateşi Hastalığı

İlk olarak 1944'te Kırım'da tanımlandığı için Kırım Kanamalı Ateşi adı verilen hastalık, 1956'da Kongo'da da ortaya çıkınca "**Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi**" adını aldı. Kenelerden bulaşan **Nairovirüs** adı verilen bu virüsün sebep olduğu hastalık 2002'den itibarenTürkiye'de de görülmeye başlandı.

c. Kuş Gribi

Kanatlı hayvanlarda toplu ölümlere yol açan ve **H5N1** virüsünün insanlarda meydana getirdiği hastalığa "**kuş gribi**" adı verilmiştir.

d. SARS (Akut Solunum Yolu Yetmezliği Sendromu)

İlk defa 2003'te Asya, Kuzey Amerika ve Avrupa'da saptanan SARS'ın nedeni henüz bilinmemektedir. Hastalığın temel yayılma yolu öksürüktür.

e. Hepatit

Karaciğerde meydana gelen iltihabi reaksiyon Türkiye'de yaygın olarak sarılık olarak tanımlanır. Ancak ülkemizde de hepatit denilince yaygın olarak hepatit B anlaşılır.

f. Sıtma

Hastalığa sebep olan parazitin dişi anofel sivrisinekleriyle insanlara bulaşmasıyla yayılan ateşli bir hastalıktır.

g. A(H1N1) Virüsü (Domuz Gribi)

A(H1N1) adı verilen virüsün neden olduğu hastalık domuz gribi olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde adlandırılmasının sebebi, hastalığa sebep olan virüsün domuzlarda görülen grip virüslerine çok benzemesidir.